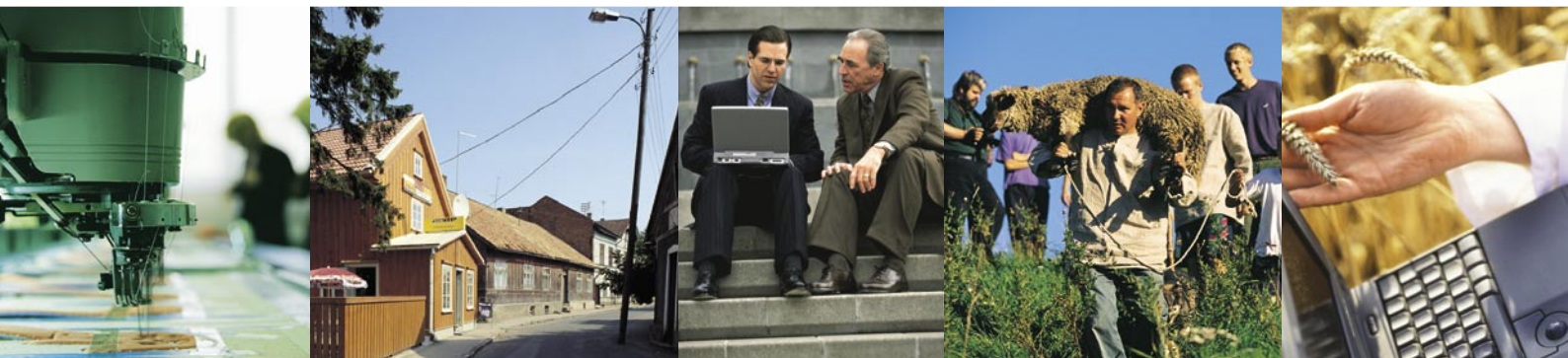

Abiks Euroopa Liidu struktuurifondidest toetuse taotlejale

Sisukord

SISSEJUHATUSEKS	2
1. EUROOPA LIIDU STRUKTUURIFONDID – MIS JA MILLEKS?	3
1.1. EESMÄRK: MAJANDUSLIK JA SOTSIAALNE ÜHTEKUULUVUS.....	3
1.2. STRUKTUURIFONDID.....	4
1.3. STRUKTUURIFONDIDE KASUTAMISE PÕHIMÕTTED	7
1.4. ÜHENDUSE ALGATUSED	10
1.5. INNOVAATILISED TEGEVUSED JA TEHNILINE ABI	13
1.6. ÜHTEKUULUVUSFOND.....	14
2. EESTI RIIKLIK ARENGUKAVA 2004-2006: STRUKTUURIFONDIDE RAKENDAMISE ALUSDOKUMENT	15
2.1. RIIKLIKU ARENGUKAVA LÜHITUVUSTUS.....	15
2.2. RIIKLIKU ARENGUKAVA PROGRAMMITÄIEND.....	16
2.3. RIIKLIKU ARENGUKAVA PRIORITYEEDID JA MEETMED	18
2.3.1. Inimressursi arendamise prioriteet.....	18
2.3.2. Ettevõtluse konkurentsivõime prioriteet.....	20
2.3.3. Põllumajanduse, kalanduse ja maaelu prioriteet.....	22
2.3.4. Infrastruktuuri ja kohaliku arengu prioriteet.....	28
2.3.5. Tehnilise abi prioriteet.....	31
2.4. RIIKLIKU ARENGUKAVA SEIREKOMISJON.....	32
2.5. RAHASTAMINE STRUKTUURIFONDIDEST	33
2.6. STRUKTUURIFONDIDE RAKENDAMISE ÕIGUSLIKUD ALUSED	38
3. STRUKTUURIFONDIDE RAKENDAMINE EESTIS	40
3.1. KORRALDUSASUTUS	40
3.2. MAKSEASUTUS	40
3.3. AUDITEERIV ASUTUS	41
3.4. RAKENDUSASUTUSED JA RAKENDUSÜKSUSED	42
4. EUROOPA LIIDU LÄBIVATE POLIITIKATE ARVESTAMINE PROJEKTIDES	45
4.1. KESKKONNAPOLIITIKA – SÄÄSTEV ARENG.....	45
4.2. SOOLINE VÕRDÕIGUSLIKKUS	46
4.3. INFOÜHISKONNA EDENDAMINE.....	47
4.4. REGIONAALARENG	47
5. STRUKTUURIFONDIDEST TOETUSE TAOTLEMINE	49
5.1. PROJEKTI ETTEVALMISTAMINE	49
5.2. ABIKÕLBLIKKUS	50
5.3. TAOTLEMINE	52
5.4. TAOTLUSTE HINDAMINE.....	55
5.5. PROJEKTIDE VALIK	57
6. PROJEKTIDE RAKENDAMINE. TOETUSE SAAJA KOHUSTUSED	59
6.1. PROJEKTI ARUANDLUS	59
6.2. PROJEKTIDE KONTROLL.....	61
6.3. KULUDOKUMENTIDE AUDIT.....	63
6.4. RIIGIABI JA HANKEREGLID.....	64
6.5. TEAVITAMINE.....	66
7. LISAD	70
LISA 1 RAKI MEETMETE RAKENDAJAD: ASUTUSED JA KONTAKTISIKUD	70
LISA 2 EUROOPA LIIDU ÕIGUSAKTID STRUKTUURIFONDIDE KOHTA	73
LISA 3 EUROOPA LIIDU STRUKTUURIFONDIDE TEAVITAMISNÕUDED.....	74
LISA 4 EUROOPA LIIDU STRUKTUURIFONDIDE-ALANE SÕNASTIK	75

SISSEJUHATUSEKS

Käesolev struktuurifondidest toetuse taotlemise alane teavik koondab infot Euroopa Liidu struktuurifondide rakendamise reeglite ja projektide rahastamise põhitingimuste kohta. Tegemist on raamatuga, mis on koostatud eesmärgiga aidata huvilisel saada ülevaade struktuurifondidest toetuse saamise võimalustest, toetuste jagamisega seotud asutustest ja nende ülesannetest ning peamistest toetuse kasutamisega kaasnevatest õigustest ja kohustustest.

Teavik on mõeldud struktuurifondidest toetuse taotlejate abistamiseks. Samuti võib käesolev trükis olla täiendavaks infoallikaks struktuurifondide rakendamise seotud ametnikele, nõustajatele, maakondlike arenduskeskuste ja kohalike omavalitsuste töötajatele jt. Teaviku elektrooniline versioon ja lisainfo struktuurifondide kohta on kättesaadav struktuurifondide koduleheküljelt www.struktuurifondid.ee.

Loodame, et käesolev trükis on hea teejuht struktuurifondidest kaasrahastatavate projektide kavandamisel ning abivahend ka nende edukaks elluviimiseks.

1. Euroopa Liidu struktuurifondid – mis ja milleks?

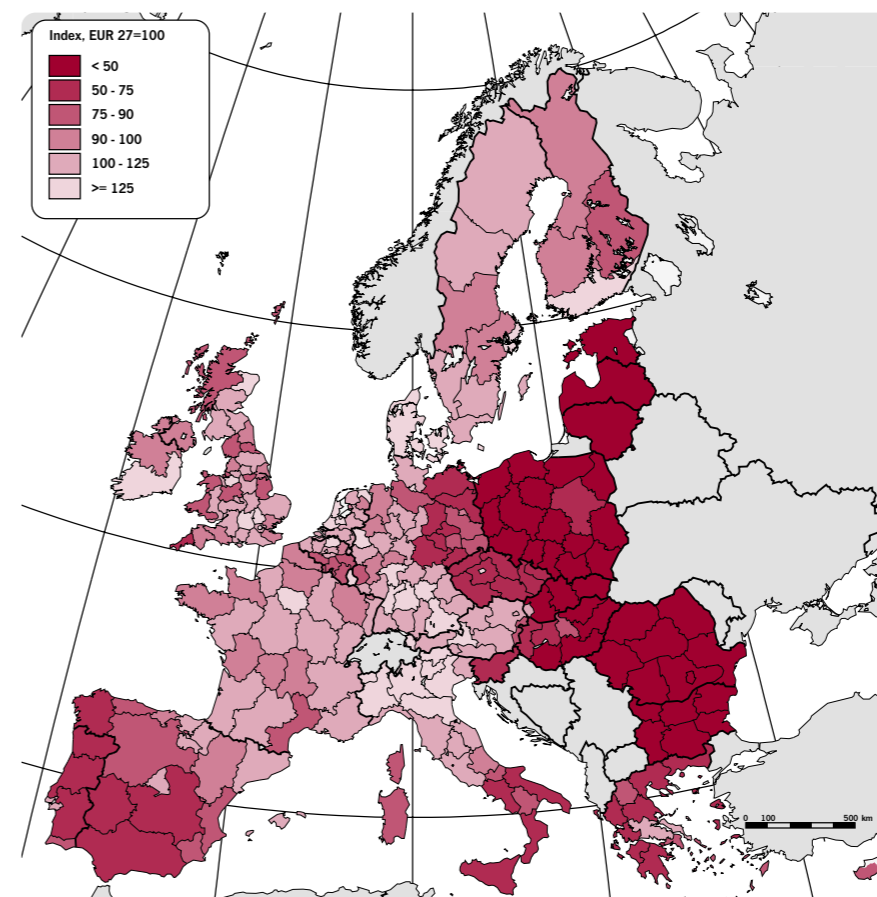
1.1. Eesmärk: majanduslik ja sotsiaalne ühtekuuluvus

Euroopa Liidus (EL) on aastate jooksul kujunenud välja ühine turg, millesse kuuluvatel riikidel on sarnane seadusandlus, õigused ja kohustused finantsteenuste osutamisel, kaubavahetuses, põllumajanduses jt eluvaldkondades. Enamik ELi riike on läinud tänaseks üle ühisele rahaühikule – eurole. Selle majanduslikuks põhjenduseks on võetud eesmärk tõsta ELi majanduse edukust ja kasvu, aidates seeläbi kaasa rikkuse ja stabiilsuse suurendamisele kogu Euroopas.

Ühise turukorraldusega piirideta liidus võib vaesematel riikidel esineda raskusi konkureerimisel rikkamate riikide ja piirkondadega. Oma turu avamine enamarenenud naaberriikide kaupadele võib halvemal juhul tuua kaasa siseriikliku tööstuse allakäigu. Samas aga ei ole ühisturul seaduslike vahenditega võimalik kaupade ja teenuste liikumist piirata. Sel põhjusel on ELi liikmesriigid otsustanud kokkuleppe tulemusel aidata neid regioone ja sektoreid, millel on raskusi konkureerimisel teiste liidus olevate piirkondadega. Seda nimetataksegi **majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse poliitikaks**, mille eesmärgiks on edendada teatud piirkondade majandust sel viisil, et need suudaksid järk-järgult oma arengus rikkamatele ELi piirkondadele järele jõuda. Erinevate ühenduse piirkondade sotsiaal-majandusliku arengu ühtlustamine on ELi regionaalpoliitika üldine eesmärk.

2004. aasta 1. mail ühinesid Euroopa Liiduga 10 uut riiki: Poola, Ungari, Tšehhi, Slovakkia, Sloveenia, Eesti, Läti, Leedu, Malta ja Küpros. Alljärgnev joonis annab võrdluspildi vanade ning äsjaliitunud ELi riikide arengutasemest mõõdetuna sisemajanduse kogutoodangu keskmise näitaja alusel.

Joonis 1 SKT ühe elaniku kohta (PPP – ostujõu pariteet, 1999) pärast EL laienemist

Struktuurifondid on ELi eri piirkondade vahelise majandusliku ja sotsiaalse ebavõrdsuse leevendamisel peamiseks instrumendiks, mille rahalised toetused suunatakse sotsiaal-majanduslikult mahajäänud piirkondade arendamisele. Võib öelda ka nii, et struktuurifondide ülesanne on jagada ressursse piirkondadesse ja sihtgruppidele, millised vajavad kõige enam abi. Iirimaa, Hispaania ja Portugali näited tõestavad, et sellise mahajäämuse "tasatagemine" on saavutatav eesmärk. Näiteks 1973. aastal ELiga liitunud Iirimaa SKT ühe elaniku kohta oli 1988. aastal 64% ühenduse keskmisest. Aastaks 2001 oli aga see näitaja tõusnud juba 118%-ni võrreldes ELi keskmise tasemega.

2004. a aset leidnud ELi laienemise üheks kõrvalsaaduseks on aga majanduslike erinevuste kahekordistumine liidu kõige rikkamate ja kõige vaesemate regioonide vahel. Seejuures on vaesemateks piirkondadeks enamasti regioonid uutes liikmesriikides. Majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuspoliitika elluviimise vahendina toetavad Euroopa Liidu struktuurifondid järgmiste eesmärkide saavutamist:

- tasakaalustatud ja jätkusuutliku majandustegevuse arendamine;
- inimressursside ja tööhõive arendamine;
- keskkonnakaitse ja keskkonnasektori nüüdisajastamine;
- rassilise, etnilise, puudega seotud ja vanuselise ebavõrdsuse kaotamine ning naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamine.

Enne liitumist ELiga said tänased uued liikmesriigid, sh Eesti ulatuslikku abi ELi eelstruktuurivahenditest¹, milleks on Phare, SAPARD, ISPA. Liitumine toob võrreldes senise olukorraga nende riikide jaoks kaasa kaks olulist muutust:

- rahalised eraldised Euroopa Liidust muutuvad märkimisväärselt suuremaks;
- ELi toetuste saamise eelduseks on mitmeaastane programmeerimine, mis tähendab riikliku arengukava koostamist ning selle tulemuslikku rakendamist.

Lisaks sellele kandub Euroopa Liidu struktuurivahendite² kasutamisega seotud vastutus liikmesriigile. See tähendab, et siseriiklikult vastutav administratsioon peab tagama, et ELi poolt kaasfinantseeritavad projektid vastavad kõikidele ELi nõuetele ja tingimustele. Struktuurivahendite rakendamine muutub seega Eesti-siseseks asjaajamiseks kahel eeldusel: esiteks peab Eesti kui liikmesriik tagama struktuurivahendite kasutamise ELi reeglitele vastavuse; teiseks peab väljatöötatud fondide kasutamise ja kontrolliga seotud süsteem saama heakskiidu Euroopa Komisjonilt.

ELi struktuurifondide toetuse eraldamine liikmesriigile toimub mitmeaastaste programmide ehk arengukavade alusel, mille liikmesriik koostab ja esitab Euroopa Komisjonile. Euroopa Komisjon (edaspidi: Komisjon) on ühtlasi institutsioon, kes vahendab rahaeraldise struktuurivahenditest ning kellele liikmesriik peab esitama toetuste kasutamisega seotud aruandluse. Programmi kavandamisel on Komisjonil enamasti vaid nõuandja roll (vt ka alapeatükk 1.3 Struktuurifondide kasutamise põhimõtted). Euroopa Komisjoni peatahelepanu koondub põhiliselt arengukava tegeliku elluviimise küsimustele nagu:

- Kas programmis kehtestatud eesmärgid on realistlikud? Kas eesmärgid saavutatakse? Kuidas toimub rahastatavate projektide valik?
- Milline on toetuste kasutamise finantskontrolli mehhanism? Kuidas kavatakse vältida pettusi ja raha väärkasutamist?

Programmi edukaks elluviimiseks peab iga liikmesriik töötama välja terve rea protseduure, süsteeme ning tegevuskavasid, tagades seejuures nende vastavuse ELi reeglitele ning kindlustades, et kõigil osalistel toetuse andjast toetuse kasutajani oleks põhjalik ülevaade toetusega kaasnevatest reeglitest.

1.2. Struktuurifondid

Struktuurifondid loodi eesmärgiga vähendada arengulisi erinevusi Euroopa Liidus tervikuna. Need fondid on järgmised:

- **Euroopa Sotsiaalfond** – *European Social Fund* (ESF), 1958;
- **Euroopa Regionaalarengu Fond** – *European Regional Development Fund* (ERDF), 1975;

¹ EL kandidaatriikidele mõeldud liitumiseelset rahalist abiprogrammi ja vahendid, mille eesmärgiks on aidata kaasa riikide jõudsamale sotsiaal-majanduslikule arengule ning lähendada erinevaid valdkondi Euroopa Liidus kehtivatele standarditele.

² Hõlmavad endas nii Euroopa Liidu struktuurifondidest kui ka ühtekuuluvusfondist ning ühenduse algatuste raames eraldatavaid vahendeid.

- **Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EAGGF)** arendusseksioon – *The Guidance Section of the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund* (EAGGF), 1958;
- **Kalanduse Arendusrahastu** – *Financial Instrument for Fisheries Guidance* (FIFG), 1993.

Kuivõrd struktuurifondide toetust jagatakse piirkondade arengutasemest lähtuvalt, siis tuleks pöörata suuremat tähelepanu mõistele "piirkond" või "regioon". Euroopa Liit kasutab statistilistel kaalutlustel oma territooriumi jagamisel piirkondadeks nn NUTS-süsteemi³ – Euroopa Territoriaalüksuste Statistilist Nomenklatuuri. Nimetatud regionaalstatistiline süsteem jagab liikmesmaad sõltuvalt riigi suuruselt, aga ka föderaalkorraldusest hierarhiliselt väiksemateks territoriaalüksusteks. Piirkonda võib seetõttu käsitada territooriumina, mis võib, aga ei pruugi olla väiksem kui riigi kogupindala.

Eristatakse kolme piirkonda:

- NUTS 1: 3 miljonit – 7 miljonit elanikku
- NUTS 2: 800 000 – 3 miljonit elanikku
- NUTS 3: 150 000 – 800 000 elanikku

Eesti riigi territoorium on tervikuna NUTS 2 piirkond, sest meie rahvaarv on väiksem kui 3 miljonit. Võrdluseks: Ungari territoorium oma peaaegu 10 miljoni elanikuga jaguneb seevastu seitsmeks NUTS 2 piirkonnaks. NUTS 1 regioonide hulka kuuluvad aga näiteks Saksamaa Liitvabariigi liidumaad ning regioonid Belgias, NUTS 2 alla regioonid Prantsusmaal ja Itaalias ning provintsid Madalmaades ning NUTS 3 alla näiteks läänid Rootsis.

Järgnevalt iseloomustatakse lühidalt struktuurifondide eesmärgid ja kasutusvõimalusi. Seejuures on iga fondi juures nimetatud peamised toetusvaldkonnad, mille kaudu fondi eesmärgid realiseeritakse.

Euroopa Sotsiaalfondi üldiseks eesmärgiks on inimressursi arendamine ja tööhõive edendamine.

ESFi toetusvaldkonnad haakuvad otseselt riiklike tööhõive tegevuskavade ja prioriteetidega. Lähtuvalt Euroopa Tööhõivestrategieast toetatakse ESFist viit põhivaldkonda:

- aktiivsed tööturumeetmed tööpuuduse vähendamiseks;
- sotsiaalne kaasatus ja võrdsed võimalused tööturul;
- elukestva õppe meetmete rakendamine;
- koolitus, täiendõpe, ümberõpe kohanemiseks muudatustega töökohal;
- naistele tööturule parema ligipääsu tagamine.

Lisaks sellele pöörab ESF suurt tähelepanu kohaliku ja regionaalse arengu edendamisele, eriti kodanikualgatusliku tegevuse toetamise kaudu. Rahalisi vahendeid suunatakse ka teise horisontaalse valdkonna – infoühiskonna arendamisele.

Euroopa Regionaalarengu Fondi eesmärk on regionaalse ebavõrdsuse vähendamine liikmesriikide vahel. Ülesandeks on kindlustada ka ühenduse stabiilne ja jätkusuutlik areng. Fondist toetatakse investeringuid tootmisse, et luua juurde või kindlustada püsitöökohti. Fondist kaasrahastatakse erinevaid infrastruktuuri arendamise projekte ning riigi seemise potentsiaali paremaks ära kasutamiseks toetatakse investeringutega kohaliku arengut ja väikeettevõtlust, samuti turismi.

Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi ülesanne on ühtse põllumajandus- ja maaelupoliitika toetamine. Sel eesmärgil toetab fond põllumajandustootmise nüüdisajastamist ja investeringuid nii põllumajandussaaduste töötlemise kui ka turustamise vallas. Arendatakse säästvat metsandust ning soodustatakse noortalude teket ja põllumajandusala väljaõppe baasi laiendamist. EAGGF panustab oluliselt ka maaelu arendamisele väikeettevõtluse (teenindus, turism) toetamise kaudu maapiirkondades.

Eestis eraldatakse Arendusrahastu toetusi Eesti riiklik arengukava 2004–2006 raames, Tagatisfondi vahendeid suunatakse aga maaelu edendamisele Maaelu arengukava 2004–2006 kaudu.

Kalanduse arendusrahastu sihiks on loodusressursside tasakaalustatud kasutamine, säilitades tasakaalu looduslike kalavarude ja laevastiku püügivõimsuse vahel. Samal ajal on rahastu eesmärk arendada välja konkurentsivõimeline tööstus ning pakkuda kalandussektoris töötajale uusi võimalusi oma tooteid turustada. FIFG meetmed on suunatud ka laiemalt kalanduspiirkondade sotsiaal-majanduslikule taaselustamisele.

Toodud üldeesmärkide kõrval on EL kehtestanud ka kolm spetsiifilisemat eesmärki, mis aitavad määrata, millised piirkonnad ja tegevusvaldkonnad on antud fondist rahastatavad ning millised mitte. Üks struktuurifondide sihtala täidab ühtlasi ühte kindlat regionaalpoliitilist eesmärki.

³ NUTS – ingl. k. Nomenclature of Statistical Territorial Units

KASULIK TEADA

Sihtala ja eesmärk 1:

Toetada arengus mahajäänud piirkondade struktuurset ümberkohandumist, st selliste piirkondade arengut, mille sisemajanduse kogutoodang elaniku kohta on väiksem kui 75% EL keskmisest.

Fond: kõik struktuurifondid

Sihtala ja eesmärk 2:

Toetada struktuurset arenguraskusi kogevate alade sotsiaal-majanduslikku ümberkohandumist; eelkõige:

- arengus mahajäänud tööstusalasid;
- arengus mahajäänud maapiirkondi;
- spetsiifiliste probleemidega linnapiirkondi;
- kalandusest sõltuvaid raskustes olevaid rannikualasid.

Fond: Euroopa Regionaalarengu Fond ja Euroopa Sotsiaalfond

Sihtala ja eesmärk 3:

Toetada haridus- ja koolitussüsteemi ning tööhõivepoliitikate kohandamist ja kaasajastamist piirkondades, mis jäävad väljapoole Eesmärk 1 alasid.

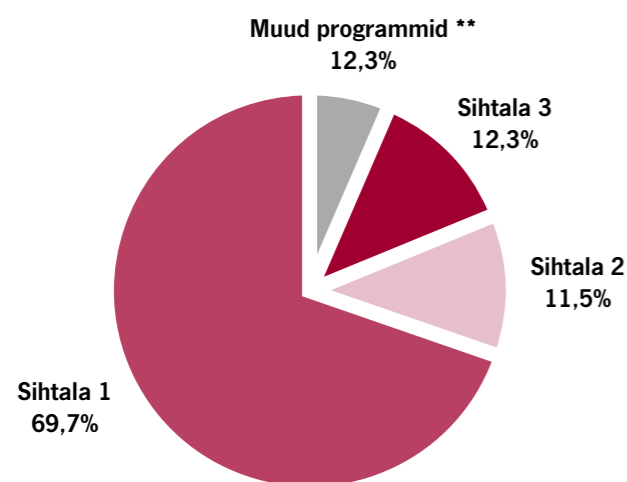
Fond: Euroopa Sotsiaalfond

Eesmärgi 1 alla kuuluvad piirkonnad on regioonid, mis peavad vastama NUTS statistilise jaotuse 2. tasemele. **Eesti riik kuulub tervikuna Euroopa Liidu regionaalpoliitika sihtala 1 alla, sest meie sisemajanduse kogutoodang elaniku kohta on väiksem kui 75% ELi keskmisest.** 2003. aasta hindade alusel moodustab sisemajanduse kogutoodang Eestis 48% EL 25 riigi keskmisest tasemest⁴. Selle näitaja alusel kuulub Eesti koos Läti, Leedu ja Poolaga nelja kõige vaesema uue liikmesriigi hulka.

15 nn vanale ELi riigile, mis kuuluvad eesmärgi 1 sihtalasse, suunatakse perioodil 2000–2006 peaaegu 70% struktuurifondide kogueelarvest (vt joonis 2)⁵. Uutele liikmesriikidele avaneb ajavahemikul 2004–2006 ELi struktuuritoetusena 13 miljardit eurot.

Tänu sellele, et Eesti kuulub tervikuna sihtalasse 1, avaneb meil võimalus kasutada Euroopa Liidu poolset kaasrahastamist kõigist neljast struktuurifondist.

Joonis 2 Struktuurifondide eelarve perioodil 2000–2006 sihtalade kaupa*

* Jaotus kehtib 15 vana EL liikmesriigi kohta

** Muud programmid: ühenduse algatused, innovaatiline tegevus ja tehniline abi

⁴ "GDP per capita in Purchasing Power Standards for EU, Candidate Countries and EFTA – Nowcast 2003"; Eurostat, Statistics in Focus, Economy and Finance, 27/2004.
⁵ Struktuurifondidest rahastamine liikmesriikides määratakse kindlaks enne iga programmi algust, viimati seega 1999. aastal.

1.3. Struktuurifondide kasutamise põhimõtted

Struktuurifondide raha planeerimiseks ja kasutamiseks on Euroopa Liit sätestanud rea üldiseid põhimõtteid. Käesolevas peatükis antakse ülevaade struktuurifondide kasutamise põhimõtetest, selgitades, mida need Eesti oludes tähendavad.

- **Programmilisus**
- **Kontsentreeritus**
- **Lähimus (subsidiarsus)**
- **Partnerlus**
- **Täiendavus**
- **Seire ja hindamise rakendamine**

Järgnevalt kirjeldame lähemalt olulisemaid struktuurifondide rakendamise põhimõtteid.

Programmilisus

Programmilisuse põhimõte osutab protsessile, mida võib nimetada ka arengu programmeerimiseks või kavandamiseks. See hõlmab mitme-etapilist organiseerimis- ja otsustusprotsessi, sh rahastamist sihiga rakendada mitmeaastase tsükli jooksul projekte, mida kaasrahastatakse korraga ELi ja liikmesriigi vahenditest.

Programmeerimise lõpptulemuseks on mitmeaastase riikliku arengukava valmimine, mille iga liikmesriik esitab Euroopa Komisjonile⁶. Arengukava heakskiitmise korral muutub see EL rahaliste toetuste kasutamise alusdokumendiks. Arengukava elluviimise eesmärgiks toetada esimeses osas käsitletud sotsiaalse ja majandusliku ühtekuuluvuspoliitika sihtide saavutamist sõltuvalt sellest, millist sihtala või sihtalasi liikmesriik katab. Kuna Eesti liitus ELiga 2004. a 1. mail, lüheneb arengukava rakendamise periood seitsmelt aastalt kolmele. Seega katab **esimene struktuurifondide programiperiood Eestis ajavahemikku 2004–2006**⁷.

Struktuurifondide kasutamiseks mõeldud programmeerimisdokument on riiklik arengukava, mille liikmesriik koostab ja esitab Euroopa Komisjonile. RAK on strateegiadokument, mis sisaldab toetust vajavate prioriteetsete valdkondade üksikasjalikku kirjeldust. Arengukavas on kirjas riiklikud, regionaalsed ja ka valdkondlikud eesmärgid, eelistused ja planeeritavad meetmed mitme aasta jooksul. Riiklik arengukava peab sisaldama muuhulgas tingimata järgmist informatsiooni:

- sotsiaal-majandusliku olukorra analüüs peamiste majandussektorite kaupa (tugevad ja nõrgad küljed);
- strateegia ja eesmärkide püstitus (arenguvõimalused);
- prioriteetide ja meetmete määratlus;
- rahastamiskava ja kirjeldus prioriteetide ja meetmete elluviimiseks (nii riikliku kui ka ELi poolse kaasrahastamise näitamine).

Juhul, kui Sihtalaga 1 seotud programmi rahalised eraldised ei ületa oluliselt 1 miljardi euro piiri või jäävad sellest allapoole, esitavad liikmesriigid Komisjonile oma riikliku arengukava **ühtse programmdokumendi** kujul.

Käesoleval programiperioodil on võimalus EL struktuurifondidest Eesti sotsiaal-majandusliku arengu edendamiseks saada toetust kokku **5,8 miljardi krooni ulatuses**. Ligi kaheaastase arengukava ettevalmistustsükli järel esitas Eesti 2003. a detsembris Euroopa Komisjonile heakskiitmiseks strateegilise dokumendi nimetusega **“Eesti riiklik arengukava EL struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument 2004–2006”**⁸. Eesti riikliku arengukava sisu kohta vt lähemalt alapeatükid 2.1 Riikliku arengukava ülesehitus ja 2.3 Riikliku arengukava prioriteetid ja meetmed.

RAKi alusel hakatakse vahendama EL struktuurifonde, kui selleks määratud rakendusasutused ja rakendusüksused on oma juhtimis- ja kontrollisüsteemid välja töötanud, ettevalmistused projektitaotluste vastuvõtmiseks lõpetanud ning on olemas vajalik õiguslik raamistik, sh struktuuritoetuste rakendamist reguleerivad rakendusmäärused.

⁶ Käesolevas raamatus kasutatakse mõisteid arengukava ja programm sünonüümidena.

⁷ Struktuurifondide programiperioodi planeerimise täispikkus on seitse aastat (senised programiperioodid on olnud 1994–1999 ja 2000–2006).

⁸ Sellele dokumendile viidates kasutatakse edaspidi lühemat ja juba laiemalt tuntuks saanud esitusviisi “riiklik arengukava” või lihtsalt “RAK”.

Partnerlus

Programmeerimise kõigisse etappidesse alates struktuurifondide planeerimisest kuni seireni peavad olema kaasatud kõik asjassepuutuvad osapooled, sealhulgas sotsiaal-majanduslikud partnerid. Põhjus ja vajadus selleks tuleneb juba ainuüksi tõigast, et struktuurifondide abi võib olla suunatud väga erinevate elualade toetamiseks (nt haridus, transport, tervishoid), seejuures mängivad riiklike poliitikate kõrval nende valdkondade arendamisel sageli olulist rolli ka valitsusvälised organisatsioonid ja erasektor. Tagamaks arengukava planeeritavate prioriteetide ja tegevuste parem kooskõla tegelike probleemide ja vajadustega, peab kõikidel sotsiaalse ja majandusarengu edendamise seotud osapooltel olema võimalus programmeerimises osaleda. Laiapõhjaline partnerite kaasamine struktuurifondide kavandamisse ja rakendamisse lähtubki partnerluse edendamise printsiibist.

Praktikas tähendab nimetatud osapoolte kaasamine programmeerimistegevusse neile võimaluse andmist programmdokumendi koostamisel kaasa lüüa – tavaliselt arengukava kommenteerimise vormis. Lisaks sellele suhtlevad ministriumid vastava valdkonna piires jooksvate küsimuste lahendamiseks oma valdkonna sotsiaal-majanduslike partneritega, tehes seda olenevalt vajadusest kas ametlikul või mitteformaalsel viisil.

Partneritel on täita tähtis roll ka arengukava rakendamise erinevates faasides – näiteks kaasfinantseerimise kindlustamisel, projektiideede leidmisel, projektide ja arengukava seirel ning hindamisel.

Täiendavus

Täiendavuse põhimõtte kohaselt kasutab liikmesriik struktuurivahendeid lisana olemasolevatele riiklikele finantsressurssidele. Teisisõnu, EL pooled toetused ei asenda tavapäraseid siseriiklikke avaliku sektori finantseeringuid, vaid üksnes täiendavad neid. Siit ka mõiste “täiendavus” või “lisanduvus” (ingl k *additionality*). Sellise põhimõtte rakendamise eesmärgiks on eelkõige tõestada, et struktuurifondidest eraldatav toetus üksikprojektile loob lisaväärtust ning on vajalik – ilma selle toetuseta ei oleks võimalik projekti ellu viia. Toetuse taotlejale tähendab lisanduvuse põhimõtte seega nõuet tõendada, et ilma struktuuritoetuseta ei saaks ta kavandatud projekti lõpule viia.

Programmi tasandil tagatakse täiendavuse printsiibi järgimine rahastamiskava analüüsiga finantsplaneerimise ning rakendamise jooksul, kolmes etapis:

- eelhindamine enne RAKi heakskiitmist Euroopa Komisjoni poolt;
- RAKi elluviimise vahehindamisel tehtav lisanduvuse kontroll, mis võib kaasa tuua muudatusi RAKi rahastamiskavas;
- RAKi elluviimise edukuse järelhindamine.

Lisaks eeltoodule on tähtis meeles pidada, et liikmesriigipoolne finantseering peab kokkuvõttes jääma vähemalt sama suureks, kui see oli enne ELi poolse toetuse eraldamist. Seda nõuet aitab Eesti riigil täita riigi osaluse planeerimine riigieelarvesse iga-aastase riigieelarve koostamise protsessis. Omafinantseerimise planeerimine ja kindlustamine ELi vahendite kasutamiseks on meetmete eest vastutavate ministriumide kohustus.

Seire ja hindamine

Struktuurivahendite seire on pidev struktuurifondide ja ühtekuuluvusfondi toetuste kasutamise jälgimine, mille eesmärk on aidata kaasa toetuste kasutamise maksimaalsele tulemuslikkusele ning lõppkokkuvõttes arengukavas püstitatud sihtide saavutamisele. Struktuurifondide seiresüsteemi toimimise tagamine on korraldusametuse (Rahandusministeerium) ülesanne.

Seire kujutab endast indikaatorite (koguseliste ja kvalitatiivsete andmete) süstemaatilist kogumist vaadeldava programmi, meetme või projekti kohta. Regulaarne seire aitab näha, millised on programmi, meetme või projekti edusammud püstitatud eesmärkide saavutamisel ning osutab vajadustele, kui näiteks projekti tulemuslikkuse tõstmiseks tuleb midagi ette võtta.

Mahukate ja mitmeaastaste programmide seireks on vajalik **elektroonilise seireinfosüsteemi** kasutuselevõtmine struktuurifondide rakendamist korraldavate asutuste poolt. Seireinfosüsteem peab võimaldama nii rakendusüksusel, rakendusametustel, korraldusametusel, makseametusel kui ka auditeerival asutusel jälgida üksikprojekti käiku alates projektitaotluse esitamisest kuni projekti lõpuni välja. Infosüsteem aitab saada

regulaarset ja adekvaatset teavet struktuurivahendite kasutamise finantsiliste ja sisuliste tulemuste kohta igal ajahetkel.

Kogu struktuuritoetuste kasutamise seiresüsteem ja vastav aruandlus toetub üksikprojektidelt (toetuse saajatelt) regulaarselt kogutavatele andmetele. Toetuse saajate ülesandeid seoses aruandlusega on pikemalt käsitletud alapeatükis 6.2. Projekti aruandlus.

Struktuurivahendite hindamist teostatakse struktuurifondide programmiperioodi kolmes faasis: eelhindamine (*ex-ante evaluation*) planeerimisfaasis, vahehindamine (*mid-term evaluation*) projekti elluviimise faasi keskel ja järelhindamine (*ex-post evaluation*), mis peab olema läbi viidud 3 aasta jooksul pärast programmiperioodi lõppu (s.o 2009. aasta lõpuks). Hindamise eesmärgiks on anda sõltumatu hinnang arengukava rakendamisele, toetudes tulemustele ja mõjule, mida arengukava elluviimine on kaasa toonud.

Kõige tähtsam aspekt hindamise juures on soovitude andmine arengukava rakendamise tulemuslikkuse tõstmiseks ja arengukava eesmärkide saavutamise tagamiseks. Arengukava eel- ja vahehindamise läbiviimise eest vastutab korraldusametuse ja järelhindamise eest Euroopa Komisjon.

Eelhindamine arengukavale teostatakse sõltumatute ekspertide poolt ning see annab programmdokumendi koostajatele tagasisidet, kas struktuurivahendite taotlemise aluseks olev dokument on sidus ja realistlikult elluviidav. Eelhindamise tulemustele tuginedes on võimalik dokumenti täiendada ja parandada. RAK eelhindamise korralduse ning peamiste tulemustega on võimalik tutvuda riikliku arengukava vahendusel veebiaadressil www.struktuurifondid.ee.

Programmi vahehindamine annab võimaluse saada programmi juhtimisega mitteseotud ekspertidelt sõltumatu hinnang kasutatud toetuse tulemuste ja mõju kohta. Vahehindamise järeldustele tuginedes on võimalik programmitäiendisse sisse viia muudatusi. Vahehindamisest saadud informatsioon võetakse ühtlasi arvesse järgmise programmdokumendi koostamisel. Seoses Eesti liitumisega Euroopa Liiduga ning sellest tuleneva lühikese rakendamisperioodi tõttu vahehindamise nõue RAKile ei kohaldu.

Programmi järelhindamine, mis kajastab programmi ellurakendamise tulemusi ja mõjusid, tellitakse sõltumatutelt ekspertidelt. Järelhindamised tuleb üldjuhul läbi viia 3 aasta jooksul pärast programmiperioodi lõppu. Niisiis on võimalik saada esimesi hinnanguid riikliku arengukava raames kasutatud struktuuritoetuse tulemuslikkuse ja mõju kohta Eesti sotsiaalsele ning majanduslikule arengule 2009. a lõpuks.

Projekti tulemuslikkuse hindamine

Üldjuhul teostatakse struktuurifondide kasutamise tulemuslikkuse hindamist pärast programmi lõppu. Hindamine keskendub küsimusele, milliseid sotsiaalseid ja majanduslikke mõjusid on programmi elluviimine kaasa toonud. Siiski võidakse vajadusel tulemuslikkuse hindamisi läbi viia ka meetme, prioriteedi ja üksikprojekti tasandil. Hindamise käigus analüüsitakse toetuse kasutamise tulemuslikkust ning antakse soovitusi toetuse suurema mõjususe saavutamiseks. Hindamisi teostatakse alati sõltumatu ja programmeerimisprotsessis mitte-osalev hindaja.

Projektide tulemuslikkuse hindamist organiseerib iga liikmesriik ise. Eestis korraldab seda Rahandusministeerium vastava hindamistrateegia alusel. Näiteks võib mõne meetme rakendamisel esineda probleeme (häid projekte vähe, finantskava täitmine ei laabu jm). Sel juhul tehakse meetme raames valim rahastatud projektidest, mida seejärel asutakse hindama. Projektide hindamine võib toimuda nii käimasolevate kui ka juba lõppenud projektide osas.

Üksikprojektid võivad hindajate luubi alla sattuda enamasti siis, kui tegemist on suure eelarvega projektidega. See toob kaasa potentsiaalselt suurema ohu, et eraldatud raha ei suudeta ära kasutada. Kui toetuse saaja projekt on hinnatavate projektide valimisse sattunud, on ta kohustatud andma tulemuslikkuse hindajatele informatsiooni ja tegema nendega koostööd.

Struktuurivahendite hindamise tervikstrateegia valmistab ette Rahandusministeerium kui korraldusametuse. Hindamisstrateegia asjakohasuse üle konsulteeritakse partneritega.

Eesti kontekstis avaldub eespool käsitletud struktuurifondide rakendamise põhimõtete tähtsus ennekõike järgnevas:

- **Programmisisus** – EL rahastab mitmeaastaste programmide elluviimist, mitte üksikprojekte. Põhimõte eeldab Eesti poolt pikaajalise strateegilise arengukava koostamist, mille alusel Eesti rakendab väljavalitud meetmeid.
- **Kontsentreeritus** – ELi vahendid on koondatud teatud prioriteetsete eesmärkide saavutamiseks. Raha suunatakse sinna, kus probleemid on teravamad ja arengupotentsiaal suurim. Samuti suunab EL oma regionaalpoliitika vahendeid piirkondadesse, kus abi on kõige rohkem vaja, andes vähemarenenud regioonidele teatud eelisarengu võimaluse. Praktikast tähendab see, et EList struktuurivahendite taotlemiseks määrab Eesti kindlaks oma siseriiklikud prioriteedid lähtuvalt valdkondlikest arengukavadest, senisest finantseerimismahust jm.
- **Lähimus** – EL on oma ainupädevusest välja jäävates küsimustes õigus sekkuda vaid siis, kui ühiseid sihte pole võimalik saavutada liikmesriigi tasandil. Struktuurivahendite kasutamise kontekstis toimub projektide menetlemine, valik ja rakendamine üksnes eesti keeles ja Eestis, mitte Brüsselis.
- **Partnerlus** – EL fondide vahendeid ei planeeri ega jaga ainult ametnikud, vaid protsessi on kaasatud ka omavalitsuste, kolmanda sektori ja muude huvigruppide esindajad. Kõikide osapoolte kaasamise programmide elluviimisel peab tagama korraldusasutus.
- **Täiendavus** – EL toetab Eesti enda kulutusi valdkondades, mida soovitakse eelisarendada. Seega peab kõiki struktuurifondidest kaasrahastatavaid projekte kaasfinantseerima ka Eesti avalik sektor.
- **Seire ja hindamine** – EL vahendite kasutamine on järjepidevalt hinnatud, auditeeritud ja kontrollitud, et tagada kogu toetusraha sihipärane ja korrektne kasutamine.

1.4. Ühenduse algatused

Struktuurifondide eelarvest finantseeritakse täiendavalt nn ühenduse algatusi, mille kaudu rahastab ühendus muudest struktuurifondide programmist erinevaid tegevusi. Seega on need oma olemuselt struktuurifondide eesmärke täiendavad rahastusallikad. Algatuste eesmärgiks on rakendada uuenduslikke lähenemisviise regionaalprobleemide suhtes, mis on ühised kõikidele ELi liikmesmaadele. ühenduse algatused peaksid soodustama ka sarnaste küsimustega tegelevate inimeste ja organisatsioonide riikidevahelisi võrgustikke ning aitama jagada kogemusi liikmesriikide ja piirkondade vahel.

Käesoleval programmiperioodil on kasutusel neli ühenduse algatust:

- INTERREG:** edendab piirideülest, riikide- ja regioonidevahelist koostööd partnerluste kaudu, et soodustada piirkondade tasakaalustatud arengut (rahastab ERDF)
- URBAN:** toetab probleemsete linnapiirkondade majanduslikku ja sotsiaalset taaselustamist eesmärgiga edendada linnade säästvat arengut (rahastab ERDF)
- LEADER:** edendab kohalikku elu maapiirkonnas läbi kohaliku tasandi koostöö, aidates luua kohalikul partnerlusel põhinevaid territoriaalseid maaelu arengustrateegiaid (rahastab EAGGF-i arendusseksioon)
- EQUAL:** toetab ja soodustab riikidevahelist koostööd igasuguse tööturul esineva diskrimineerimise ja ebavõrdsuse vastu võitlemiseks (rahastab ESF).

Ühenduse iga algatust rahastatakse korraka ainult ühest struktuurifondist. Võrdluseks: kui sihtala/eesmärgi 1 alla kuuluvatele regioonidele suunatakse struktuurifondide kogueelarvest ligikaudu 70% vahenditest, siis ühenduse initsiatiivprogrammide tarvis eraldatakse ajavahemikul 2000–2006 struktuurifondide eelarvest 5,35% (ca 10,5 miljardit eurot).

Joonis 3 Arenguprogrammid ja otsustusprotsess

RIIKLIK ALGATUS	ÜHENDUSE ALGATUS
Põhisuunised Komisjon määrab põhisuunised	Nõupidamine liikmesriikidega Komisjon esitab liikmesriikidele oma põhiideed ühenduse algatuste osas.
Arengukava (nt riiklik arengukava) Koostöös sotsiaal-majanduslike partneritega esitab liikmesriik Komisjonile arengukava, määratledes oma esmatähtsad tegevusvaldkonnad.	Komisjoni suunised Pärast läbirääkimisi võtab Komisjon vastu Ühenduse algatuse suunised.
Programmid (nt RAK) Selle põhjal võtab Komisjon pärast läbirääkimisi liikmesriigiga programmi vastu.	Programm (nt EQUAL – Ühenduse Initsiatiivprogramm) Selle põhjal võtab Komisjon pärast läbirääkimisi liikmesriigiga programmi vastu.
Programmide täiendmaterjalid (nt Programmitäiend) Liikmesriik kohustub visandama programmide üksikasjalikud osad täiendavates dokumentides.	Programmide täiendmaterjalid Liikmesriik kohustub visandama programmide üksikasjalikud osad täiendavates dokumentides.
Meetmed	Meetmed

Eestis rakendatakse esimesel struktuurifondide programmeerimisperioodil ehk ajavahemikul 2004–2006 ainult kahte ühenduse algatust – EQUAL ja INTERREG.

1.4.1. EQUALi eesmärgid ja põhimõtted

Algatuse EQUAL esmaseks arengueesmärgiks on uute lähenemiste väljatöötamine ja ühtlustamine eesmärgiga toetada ja soodustada Euroopa Tööhõivestrateegia ning riiklike tööhõive arengukavade rakendamist. EQUALi eesmärk on leida tõhusaid vahendeid tööturuga seotud tõrjutuse, diskrimineerimise ja ebavõrdsuse vastu võitlemiseks. Sihiks on luua “arengulisi koostöösuhteid”, ühendades avalikku ja erasektorit ning ühendusi. Algatuse rahalist abi vahendavad partnerlused, mis võivad moodustuda nii piirkondlikul põhimõttel (baseerub kohalikul partnerlusel, kus on esindatud avalik sektor, eraettevõtted ja tööandjad, ametiühingud, ülikoolid, valitsusvälised organisatsioonid jne) kui ka valdkondlikul põhimõttel (partnerlus teatud sektorites). Partnerluse ülesandeks on koostada strateegia, mida programmi raames hakatakse ellu viima.

Tulenevalt Euroopa Tööhõivesuunistest saavad algatuse EQUAL raames liikmesriigid arendada omavahelist koostööd järgmistes valdkondades:

Tabel 1 EQUALi tegevusvaldkonnad

Töölane konkurentsivõime	- tööturule pääsemise ja naasmise hõlbustamine, et soosida kõikide osalemist avatud tööturul - rassismi vastu võitlemine töökohtadel
Ettevõtlus	- kõigile ettevõtluse alustamise võimaldamine - töökohtade kvaliteedi parandamine

Kohanemisevõime	<ul style="list-style-type: none"> - paindlike töötavade ja -vormide arendamine ning kutseõppe edendamine - infotehnoloogia juurutamine, muutustega kohandumine ja oskuste parandamine
Meeste ja naiste võrdsed võimalused	<ul style="list-style-type: none"> - uute töökorraldusvormide väljatöötamine töö ja pereelu paremaks ühitamiseks - soolise ebavõrdsuse vähendamine ja töökohtade soolise segregatsiooni tõkestamine

Saavutamaks edu eesmärgi tööturul leviva tõrjutuse, diskrimineerimise ja ebavõrdsuse kõigi vormidega võitlemisel, toetab algatus järgmise kolme põhisuuna tegevusi:

- **riikidevahelised projektid mitme partneri vahel (avaliku sektori, era- ja valitsusvälised institutsioonid) uute lähenemiste, meetodite ja tavade katsetamiseks**
Esitavad projektid võitlevad tööturul esineva diskrimineerimise ja ebavõrdsusega. Vastav tegevus peaks peegeldama liikmesriikide ja Komisjoni poolt Euroopa Tööhõivestrategie raames kehtestatud prioriteete. Igas liikmesriigis valitakse projektid välja avaliku konkursi korras ning need rakendatakse kolmes etapis (ettevalmistav faas, tegevuste faas, teabelevi faas).
- **liikmesriikide poliitikate formuleerimine ning heade tavade levitamine riiklike projektide kaudu**
Igast liikmesriigis keskendub algatus kindlale arvule piiritletud teemadele, peegeldades kokkuleppel Komisjoniga määratletud prioriteete. Iga teema lõikes töötatakse välja koostööstrateegia, mille abil määratletakse, esitatakse ja levitatakse kogu rakendusperioodi vältel parimaid tavasid. Iga riik pakub võrgutööks projektidega ning heade tavade levitamiseks riiklikul tasandil välja sobivad mehhanismid.
- **poliitika arendamine**
Selle suuna sisuks on Euroopa poliitikate formuleerimine ja praktiseerimine poliitilisteks debattideks ja arengutegevuseks vajalike foorumite loomise kaudu. Komisjon ja liikmesriigid teevad koostööd seostamaks projektide tulemusel tekkinud häid tavasid ning poliitilisi arenguid EQUALi raames kokku lepitud teemadel. Suuna tegevusi finantseerib EL 100%-liselt.

Kuigi Komisjon on ise ära määranud peamised koostöövaldkonnad, on EQUALi raames rahastatavate tegevuste suhtes liikmesriikidele jäetud suhteliselt vabad käed oma programmides (*Community Initiative Programme*) prioriteetsete tegevusvaldkondade määratlemiseks. Eestis on perioodil 2004–2006 rakendatavad eelisvaldkonnad järgmised:

1. **Tööturule tulemise või naasmise võimaldamine neile, kel on raskusi avatud tööturule integreerimise või reintegreerimisega;**
2. **Töö- ja pereelu ühitamine ning tööturult lahkunud inimeste reintegreerimine paindlike ja efektiivsete töökorraldusvormide ning toetavate teenuste arendamise kaudu;**
3. **Asüülitaotlejate sotsiaalse integratsiooni toetamine.**

Eestis hakkab algatuse EQUALi korraldusasutuse ülesandeid täitma Sotsiaalministeerium ning rakendusüksuse funktsioone Tööturuamet. 8. juulil 2004 kiitis Vabariigi Valitsus heaks **Euroopa ühenduse algatuse EQUAL vahendite kasutamise programmi**, mille alusel hakkab toimuma EQUAL projektide rakendamine Eestis.

1.4.2. INTERREGi eesmärgid ja põhimõtted

Algatuse INTERREG ("Üle-Euroopaline koostöö tasakaalustatud arengu nimel") eesmärgiks on riigipiire ületava, rahvastevahelise ja regioonide vahelise koostöö ning ELi territooriumi tasakaalustatud arengu toetamine. Algatuse keskpunktiks on liikmesriikide, ELi ja kolmandate riikide vaheline koostöö piiridel ja piiriäärsetel aladel.

Uue ELi liikmena on Eesti üks nendest riikidest, mille territoorium kulgeb mööda ELi välispiiri. Välispiiridega seonduvate kitsaskohtade käsitlemine prioriteetsete küsimustena on INTERREGi üheks juhtpõhimõtteks. Seepärast on – eriti ühenduse laienemisprotsessi silmas pidades – algatuse üheks prioriteediks ELi idapiire ületava koostöö tugevdamine. Suurt tähelepanu osutatakse ka äärealade ja isoleeritud regioonidele ning linnadevahelisele koostööle.

INTERREG asetab põhirõhu kolmele peaesmärgile ja tegevussuunale:

1. Riigipiire ületav koostöö piiriäärsete kogukondade vahel ning riigipiire ületavate majandus- ja sotsiaalüksuste, samuti ühise ruumilise arengutegevuse toetamine

Tegevussuunale eraldatakse põhiosa algatusele ette nähtud ressurssidest. Eelisoetatavad valdkonnad on näiteks: linna-, maa- ja rannikupiirkondade areng; ettevõtluse, eriti väikse ja keskmise suurusega ettevõtete ning kohalike tööhõivealgatuste arengupotentsiaali tugevdamine; tööturu kohandamine ja sotsiaalse kaasamise toetamine; keskkonnakaitse, energia efektiivse kasutamise ja uuenevate energiaallikate propageerimine jne. Üldjuhul käivitatakse iga riigipiiri kohta üks programm, mis omakorda jaguneb konkreetsema sisuga väiksemateks, riigipiire ületavaid koostöötoone katvateks alaprogrammideks.

2. Riikidevaheline koostöö kohalike, regionaalsete ja riiklike ametkondade vahel

Koostöösuund pöörab erilist tähelepanu Euroopa ulatuslikuma integratsiooni ning jätkusuutliku ja tasakaalustatud arengu eesmärkide saavutamisele.

3. ELi arengus mahajäänud regioonide arengupotentsiaali tõstmine riikide- ja regioonidevahelise koostöö kaudu

Tegevussuund on seotud regioonidevahelise koostööga ning eesmärgiks on parandada regionaalset arengut ning süvendada ühtekuuluvuspoliitikat. Esmajärjekorras pannakse rõhk kogemuste vahetamisele üle kogu Euroopa Liidu. Peamisteks valdkondadeks on riikidevaheline koostöö kahel eeltoodud suunal. Erilist tähelepanu pööratakse ka saarte ja äärealade kaasamisele.

Eestis on alates 1994. aastast INTERREGi eesmärkidest lähtuvalt rakendatud Phare CBC programmi – "Piire-ületava koostöö programm". Programmi elluviimise eest on alates 1996. a lõpust olnud vastutav Siseministeeriumi regionaalarengu osakond. Ka käesoleval INTERREGi programmiperioodil (2000–2006) kannab põhivastutust Siseministeerium.

1.5. Innovaatilised tegevused ja tehniline abi

Innovaatiliste tegevuste rahastamine on Komisjoni poolt ellukutsutud toetusmehhanism, mille eesmärgiks on pakkuda struktuurifondide abi tehnoloogia- ja innovatsioonialaste oskuste arendamisel ning infoühiskonna edendamisele suunatud projektidele. EL näeb taoliste ettevõtmiste toetamises kasu ELi regionaalpoliitika ja majandusarengu tõhustamisel. Samuti on innovaatiline tegevus vajalik selleks, et luua paremad eeldused uutele infoühiskonnas esile kerkivatele väljakutsetele reageerimiseks. Innovaatiliste tegevuste toetamisel kavatseb vastavad meetmed ning valib rahastatavad projektid Komisjon ise.

Ajavahemikuks 2000–2006 töötas Komisjon innovaatiliste tegevuste raamistikus välja kolm peamist Euroopa Regionaalarengufondist rahastatavat toetusvaldkonda:

- teadmispõhised ja tehnoloogilised innovatsioonil rajanevad regionaalsed majandused;
- regionaalarengut toetav infoühiskond (eEuropeRegio);
- regionaalne identiteet ja jätkusuutlik areng.

Innovaatikale orienteeritud tegevuste elluviimise tarbeks on eraldatud kokku 0,4% struktuurifondide eelarvest.

Tehniline abi (*Technical Assistance*) on Komisjoni poolt liikmesriigile eraldatav toetus üldise suutlikkuse suurendamiseks struktuurifondide rakendamisel. Tehnilise abi vahendite kasutamise eesmärgiks on aidata kaasa RAKi tõhusale ja tulemuslikule elluviimisele, millesse Eesti panustab iseseisva tehnilise abi prioriteedi rakendamise kaudu. Prioriteedi raames rahastatava kahe meetme all (vt lähemalt alapeatükk 2.3.5 Tehnilise abi prioriteet) viiakse muuhulgas läbi struktuurifondide rakendamisega seotud koolitusi üldise juhtimisvõimekuse tõstmiseks, planeerimiseks, hindamiseks, elektroonilise dokumendihalduse edendamiseks, aga ka mitmeid uuringuid ning avalikkuse teavitamisega seotud tegevusi (kampaaniad, teabeüritused, trükised).

Tulenevalt oma suunitlusest on tehnilise abi otseseks sihtrühmaks struktuurivahendite juhtimissüsteemiga ühel või teisel viisil seotud riigiametnikud.

1.6. Ühtekuuluvusfond

Ühtekuuluvusfond ei ole struktuurifond, ehkki ka see on ellu kutsutud liikmesriikide majandusliku ja sotsiaalse arengu ühtlustamise eesmärgil. Ühtekuuluvusfond loodi 1992. aastal suunitlusega toetada vaesemate liikmesriikide arengut, vältides seejuures eelarvedefitsiidi olulist suurenemist. Enne 10 uue riigi liitumist ELiga said ühtekuuluvusfondist toetust Kreeka, Portugal, Hispaania ja Iirimaa.

Ühtekuuluvusfond erineb struktuurifondidest eelkõige seetõttu, et toetuse saajaks on liikmesriik ise, mitte abikõlblik regioon, nagu on tavapärane struktuurifondide rakendamise puhul. Selleks, et riik oleks abikõlblik ühtekuuluvusfondist toetuse saamiseks, peab tema sisemajanduse kogutoodang olema väiksem kui 90% ELi keskmisest. Põhirolli fondi vahendite juhtimisel ja kasutamisel täidavad liikmesriigi vastavad ministeeriumid.

Teine oluline erinevus seisneb administratiivsetes protseduurides, mille alusel ühtekuuluvusfondi ja struktuurifonde rakendatakse. Kui struktuurifondide vahendeid suunatakse liikmesriigile mitmeaastase arengukava või programmi alusel, siis ühtekuuluvusfondi raha jagatakse projektipõhiselt. Viimane asjaolu tähendab, et üksikud ühtekuuluvusfondi projektitaotlused esitab liikmesriik Euroopa Komisjonile.

Ühtekuuluvusfond rahastab suuri transpordi- ja keskkonna-infrastruktuuri projekte. Fondi eesmärgiks on saavutada tasakaal keskkonna- ja transpordialaste projektide rahastamise vahel. Keskkonnasektoris neelab peamise osa ühtekuuluvusfondi eelarvest infrastruktuuri nüüdisajastamine veevarustuses, heitvee puhastamises ning jäätmeäitluses. Transpordiprojektide kaudu rahastatakse teede ehitust, sadamate, lennujaamade ning raudteede moderniseerimist. Näiteks ajavahemikul 1993–1999 said Iirimaa ühtekuuluvusfondist toetust enam kui 100 keskkonna- ja transpordiprojekti.

Eesti puhul on oluline märkida, et põhiosa keskkonna-abist ajavahemikus 2004–2006 hakkab tulema läbi ühtekuuluvusfondi (nn ühtekuuluvusfondi projektide paketeerimine), sellal kui Eesti riikliku arengukava ehk struktuurifondide kaudu rahastatakse väiksemaid peamiselt kohalike omavalitsuste projekte. Ühtekuuluvusfondist planeeritakse nimetatud ajavahemikus projektidele jagada toetust **ca 4,8 miljardi krooni ulatuses**.

Ühtekuuluvusfondi poolt antav ühenduse toetuse määr on kuni 85% riiklikest või samaväärsetest kulutustest. Nimetatud määrat võib vähendada, võttes arvesse projektidega laekuvat tulu ja kohaldades “saastaja maksab” põhimõtet. Projektitaotluste esitamise aluseks on dokumentides “Ühtekuuluvusfondi kasutamise kava keskkonna sektoris 2004–2006” ja “Ühtekuuluvusfondi kasutamise kava transpordi sektoris 2004–2006” toodud prioriteedid.

RAKi raames perioodil 2004–2006 toetatavad tegevused ning toetuse saamise kriteeriumid transpordi ja keskkonna valdkonnas on põhjalikumalt kirjeldatud RAK programmitäiendis.

KASULIK TEADA

- Enne ühinemist ELiga sai Eesti riik sotsiaal-majandusliku arengu edendamiseks toetust **ELi eelstruktuurivahenditest** – Phare, SAPARD, ISPA.
- Pärast ühinemist ELiga avanevad Eesti jaoks **struktuurifondid** (Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond, Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfond, Kalanduse Arendusrahastu) ja **Ühtekuuluvusfond**.
- **Struktuurivahendid** on pärast liitumist nii Euroopa Liidu struktuurifondidest kui ka Ühtekuuluvusfondist ning ühenduse algatuste raames eraldatavad vahendid.
- Eesti riiklik arengukava 2004–2006 hõlmab **ainult struktuurifondide ja EÜ algatuste vahendite kasutamist**.
- Eestis rakendatakse esimesel struktuurifondide programmeerimisperioodil, so ajavahemikul 2004–2006 ainult kahte ühenduse algatust – need on **EQUAL** ja **INTERREG**.

2. Eesti riiklik arengukava 2004–2006: struktuurifondide rakendamise alusdokument

2.1. Riikliku arengukava lühitutvustus

15. jaanuaril 2004 kiitis Vabariigi Valitsus heaks dokumendi “**Eesti riikliku arengukava EL struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument 2004–2006**”⁹. Riikliku arengukavaga on võimalik tutvuda struktuurifondide koduleheküljel aadressil www.struktuurifondid.ee.

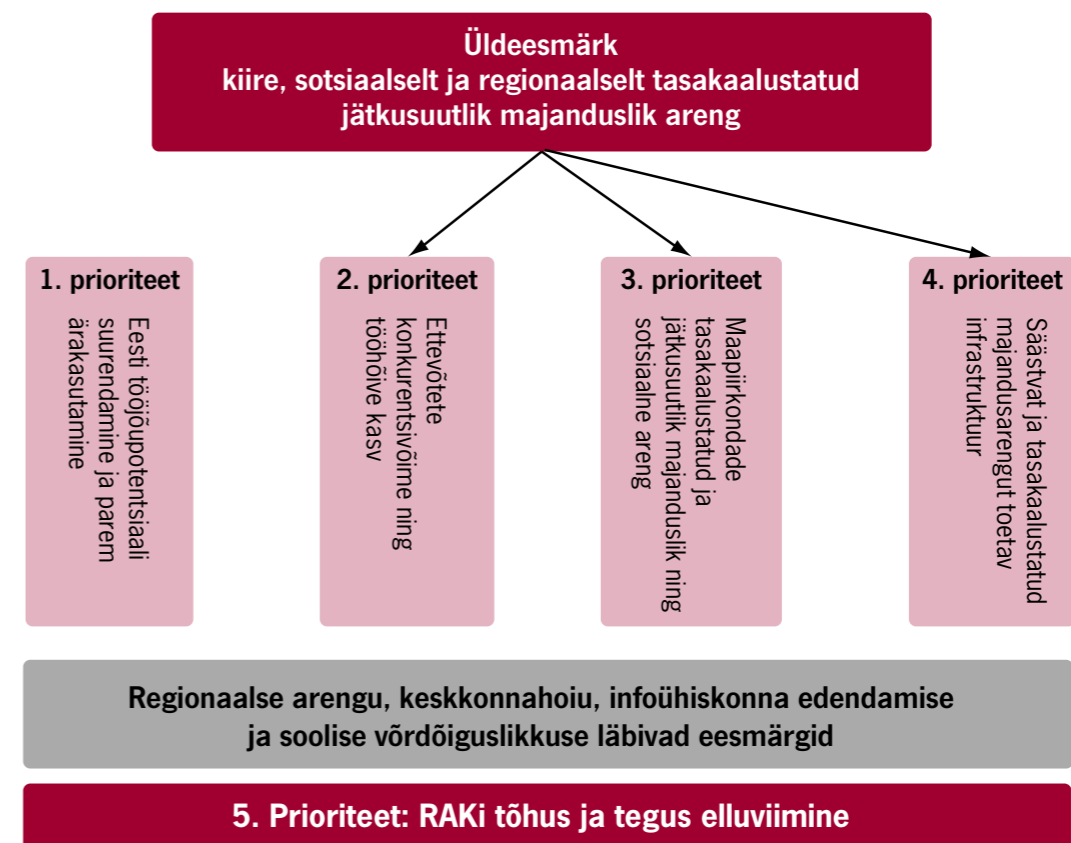
Tulenevalt RAKi strateegilistes alustes püstitatud eelisarendatavate valdkondade kirjeldusest on arengukava üldiseks eesmärgiks **kiire, sotsiaalselt ja regionaalselt tasakaalustatud jätkusuutlik majanduslik areng**. Kui võrd arengukava rakendamine toimub Euroopa Liidu kaastoeusel, võib arengukava nimetada ka Eesti ja ELi ühise tegevuse aluseks Eesti sotsiaalse ja majandusliku arengu edendamisel.

Eesti riiklik arengukava toetub neljale prioriteedile:

- Inimressursi arendamine (kaasrahastatakse Euroopa Sotsiaalfondist)
- Ettevõtluse konkurentsivõime (kaasrahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist)
- Põllumajandus, kalandus ja maaelu (kaasrahastatakse Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondist ning Kalanduse Arendusrahastust)
- Infrastruktuur ja kohalik areng (kaasrahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist)

Neile lisandub viienda prioriteedina tehniline abi, mida kaasrahastatakse samuti Euroopa Regionaalarengu Fondist. Iga prioriteet peab toetama liikumist Eesti riigi jaoks strateegiliselt tähtsa eesmärgi saavutamise suunas. Igat prioriteeti kaasrahastab seega üks ELi struktuurifond, välja arvatud 3. prioriteet, kus prioriteedi kaasrahastamisel osaleb kaks fondi. RAKi prioriteetide kaudu realiseeritavad põhieesmärgid ning nende seotus struktuurifondidega on kujutatud alloleval joonisel:

Joonis 4 Eesti riikliku arengukava 2004–2006 eesmärgid

⁹ Muudatustega Eesti riiklik arengukava kiidetis heaks Vabariigi Valitsuse korraldusega 12. mail 2004.

Jooniselt on näha, et lisaks eesmärkidele, mida viiakse ellu eraldi prioriteetide abil, järgitakse RAKi rakendamisel läbivalt (horisontaalselt) veel **keskkonnakaitse**, regionaalarengu, infoühiskonna arendamise ning soolise võrdõiguslikkuse edendamise eesmärgi. Riiklik arengukava koosneb järgmistest peatükkidest:

1. peatükis **“Sotsiaal-majanduslik olukord”** antakse ülevaade Eesti makromajanduslikust olukorrast, hinnatakse Eesti majandussektorite arenguid ning võrreldakse nende konkurentsivõimet Euroopa Liidu riikidega.
2. peatükis **“Strateegia lähtekohad”** on analüüsitud Eesti strateegilisi tugevusi, nõrkusi, võimalusi ja ohtusid (sh SWOT tabeli kujul) ning visandatud terviklik strateegia, millele toetub RAKi prioriteetide määramine ja elluviimine. Peatükk sisaldab ka arengukava oodatavate mõjude koondtabelit – prognoosi, mis näitab, millised on arengukava peamised kvantitatiivsed eesmärgid ning milliste näitajate abil neid mõõdetakse.
3. peatükis **“Prioriteetidid”** kirjeldatakse juba täpsemalt, missugused on programmiperioodiks 2004–2006 eelisarendatavad valdkonnad ehk prioriteetidid Eestis ning milliste konkreetsete abivahendite (meetmete) rakendamine toetab iga prioriteedi eesmärkide saavutamist.
4. peatükk **“Strateegia vastavus ühenduse ja siseriiklikele poliitikatele”** keskendub riikliku arengukava vastavuse kirjeldamisele Euroopa Liidu horisontaalpoliitikatega, milleks on keskkonnapoliitika, tööhõive ja sotsiaalne kaasatus, võrdsed võimalused, infoühiskond, ühine põllumajanduspoliitika ja metsandusstrateegia, ühine kalanduspoliitika ja konkurentsipoliitika.
5. peatükis **“Rahastamine”** on esitatud RAKi rahastamiskava aastateks 2004–2006. Selles on näidatud, kuidas jaguneb prioriteetide ja meetmete eeldatav rahastamine erinevate finantseerimisallikate (nagu EL, Eesti riik, kohalikud omavalitsused, erasektor) ja aastate kaupa.
6. peatükk **“Riikliku arengukava makromajanduslike mõjude eelhindamine”** sisaldab makromajandusliku eelhindamist RAKi investeeringute ja muude kulutuste majanduslike mõjude kohta, sh on kirjeldatud näiteks ka arengukava mõju sisemajanduse kogutoodangule ning tööhõive olukorrale Eestis.
7. peatükis **“Rakendamine”** on põhjalikult kirjeldatud arengukava rakendamise administratiivset poolt ja juhtimisfunktsioone.

2.2. Riikliku arengukava programmitäiend

Riikliku arengukava lisana peab liikmesriik koostama ja esitama eraldi dokumendi, mida nimetatakse **programmitäiendiks**. Kui riiklik arengukava kajastab valitud meetmeid vaid strateegilise kirjelduse tasemel (meetmete lühikokkuvõtted), siis programmitäiendi näol on tegemist nn rakendusdokumendiga, milles kirjeldatakse detailsemalt, kuidas hakkab toimuma ühtses programmdokumendis sätestatud prioriteetide ja meetmete rakendamine.

Liikmesriik saadab programmitäiendi Komisjonile lihtsalt informatsiooniks, tehes seda mitte hiljem kui kolm kuud pärast Komisjoni rakendusdokumendile heakskiidu saamist.

Programmitäiendi kinnitamine, omal algatusel kohandamine ja muudatuste heakskiitmine on RAKi seirekomisjoni pädevuses (vt ka alapeatükk 2.4 Riikliku arengukava seirekomisjon). Programmitäiendi heakskiitmisest ning tehtud kohandustest teavitatakse Komisjoni. Siit johtub oluline erinevus ühte programmi ja programmitäiendi vahel. Nimelt ei ole liikmesriigi pädevuses programmdokumendi ilma Komisjoni loata muuta, samas kui programmitäiendi kohandamine on täielikult siseriiklik ja seega lihtsamini lahendatav küsimus.

RAKi programmitäiendi meetmete sisu eest on vastutajateks asjaomased ministriumid, kes vastavalt oma äranägemisele konsulteerivad meetmete ettevalmistamisel oma sotsiaal-majanduslike partneritega.

Programmitäiend on toetuse taotleja jaoks esmatähtselt infoallikas, sisaldades iga meetme kohta taotlejale vajalikku teavet muuhulgas järgneva kohta:

- meetme eesmärk;
- toetatavad tegevused;
- sihtgrupid;
- võimalikud taotlejad;
- rakendusüksus;
- rakenduspiirkond;
- rahastamiskava;
- projektivaliku kriteeriumid.

Antud teavet võib nimetada ka **meetmekirjelduseks**, mis koosneb erinevatest kindlas järjekorras esitatud alapunktidest. Järgnevalt on riikliku arengukava aluseks võttes toodud meetmekirjelduse punktidest täielik loetelu koos vastava infosisuga.

Tabel 2 RAK programmitäiendi meetmekirjeldus

Alapunkt	Sisu
1. Üldised ja spetsiifilised eesmärgid	Sõnastatakse meetme põhieesmärgid ja alaeesmärgid, mille saavutamisele struktuurifondi toetuse kasutamine erinevates projektides peab kaasa aitama.
2. Sisu (meetme põhjendus ja toimimise loogika)	Tutvustatakse meetme käsitletava valdkonna probleeme, tuuakse esile seosed riiklike poliitikatega antud valdkonnas ja põhjendatakse meetme vajalikkust. Määratletakse sihtgrupp, kelle olukorra parandamisele toetus peab kaasa aitama, või piirkond, mille arendamisele meede on suunatud.
3. Peamised toetatavad tegevused	Antakse suhteliselt üksikasjalik kirjeldus meetme raames toetatavatest tegevustest, mida kaasrahastab EL. Toodud tegevuste või tegevusvaldkondade loetelu võib sageli olla detailsem ja kitsendavam kui RAKi meetmekirjelduses toodud nimistu. Meetme tegevuste arv ja maht sõltub suurel määral meetme iseloomust ja toetatavast valdkonnast.
4. Võimalikud taotlejad	Esitatakse loetelu potentsiaalsetest taotlejatest, kes saavad vastavast meetmest toetuse saamiseks taotlusi esitada. NB! Taotlejate nimekirja võidakse kitsendada määrusega kehtestatavas meetme tingimustes.
5. Seire- ja hindamisnäitajad ning saavutustasemed: 1.1 Väljundnäitajad 1.2 Tulemusnäitajad 1.3 Mõjunäitajad	Kuivõrd RAKi jaoks on kindlaks määratud prioriteetide mõjude seireks ja hindamiseks sobilikud väljundi-, tulemus- ja mõjunäitajad ning saavutustasemed (eesmärgid), on samalaadsed näitajad kehtestatud ka igale meetmele. Toetuse saanud projektide põhjal hinnatakse, kas ja mil määral on projektid aidanud saavutada vastavas meetmes püstitatud eesmärgid.
6. Rakendusüksus	Igale meetmele vastab kindel rakendusüksus, kellele taotleja esitab oma taotluse.
7. Rakendamise piirkond	Võimalusel määratletakse toetuse kasutamise täpne piirkond. Enamikel juhtudel on selleks kogu Eesti, osadel juhtudel teatud regioonid, nt maapiirkonnad.
8. Taotluste vastuvõtmine ja menetlemine	Kirjeldatakse ülevaatlilikult, milline näeb välja toetuse taotlemise protseduur, ka taotluste hindamine, valikuprotsess ja rahastusotsuse tegemine.
9. Sekkumise kategooriad	Info, mis taotlejat ei puuduta, vaid on vajalik üksnes suhtlemiseks Euroopa Komisjoniga.
10. Seosed muude meetmetega	Tuuakse esile antud meetme otsesed ja kaudsed seosed teiste arengukavas sisalduvate meetmetega. Seejuures näidatakse, kuidas toimub meetmete koordineeritud rakendamine – sh kuidas on tagatud ühesuguste või sarnaste tegevuste samaaegse toetamise välistamine erinevate meetmete vahel.

11. Läbivate poliitikate arvestamine 11.1 Keskkonnapoliitika 11.2 Infoühiskonna edendamine 11.3 Sooline võrdõiguslikkus 11.4 Regionaalareng	Näidatakse, kuidas ja milliste konkreetsete tegevuste toetamise kaudu aitab meede kaasa nelja EL horisontaalpoliitika edendamisele.
--	---

Programmitäiend on RAKi seirekomisjoni poolt vastu võetud 27. aprillil 2004 ning on kättesaadav struktuurifondide veebiaadressilt www.struktuurifondid.ee/?id=1238.

2.3. Riikliku arengukava prioriteedid ja meetmed

Käesolevas alapeatükis antakse põgus ülevaade struktuurifondidest rahastatavatest RAKi prioriteetidest ja meetmetest, tutvustades iga meetme põhisuunitlust ja toetatavaid tegevusi.

Meetmest toetuse taotlejate loetelu on kehtestatud vastava meetme rakendusasetuse juhi poolt kinnitatud **määrusega**, kus sätestatakse antud meetmest toetuse eraldamise ja kasutamise tingimused.

Infot RAKi meetmete osas kehtiva määrustiku kohta on võimalik leida struktuurifondide veebileheküljelt www.struktuurifondid.ee, rakendusüksuste kodulehekülgedelt ning Riigi Teataja koduleheküljelt www.riigiteataja.ee.

2.3.1. Inimressursi arendamise prioriteet

Kesksel kohal inimressursi arendamise prioriteedis on hariduse (eeskätt kutse- ja rakenduskõrghariduse) sisu ja suunitluse parem vastavusseviimine nüüdisaegse tööelu nõuetega. Üldhariduse osas taotletakse paremat ettevalmistust tööeluks ja enneaegse koolist väljalangemise vähendamist. Hariduse kaasajastamise ning täiendkoolitussüsteemi tõhustamisega luuakse paremad eeldused ja tingimused elukestvaks õppeks. Aktiivse tööturupoliitika kaudu tegeldakse töötute ümberõppega ja nende tagasitoomisega tööturule. Suurema sotsiaalse kaasatuse tagamiseks, tõrjutuse ennetamiseks ja leevendamiseks toetatakse kohaliku omaalgatust ja ühiskondlikku aktiivsust. Vastava ametnike täiendkoolituse süsteemi arendamisega aidatakse kaasa riigi ja kohaliku omavalitsuse haldussuutlikkuse tõstmisele.

Meede 1.1 Tööjõu paindlikkust, toimetulekut ja elukestvat õpet tagav ning kõigile kättesaadav haridussüsteem

Meetme üldine eesmärk on inimressursi arendamine ja konkurentsivõime suurendamine tööturul haridus- ja koolitussüsteemi täiustamise, elukestvaks õppeks vajaliku keskkonna loomise ning koolituse pakkumise kaudu.

Inimressursi arendamise prioriteeti viiakse ellu järgmise nelja meetme abil:

- Meede 1.1 Tööjõu paindlikkust, toimetulekut ja elukestvat õpet tagav ning kõigile kättesaadav haridussüsteem
- Meede 1.2 Inimressursi arendamine ettevõtete majandusliku konkurentsivõime suurendamiseks
- Meede 1.3 Võrdsed võimalused tööturul
- Meede 1.4 Haldussuutlikkuse tõstmine

Meede keskendub järgmiste konkreetsete eesmärkide saavutamisele:

- õppe kvaliteedi tagamine;
- võrdsed võimaluste loomine hariduse omandamiseks;
- tingimuste loomine ja võimaluste pakkumine elukestvaks õppeks.

Meetme raames toetatakse muuhulgas selliseid tegevusi:

- kutseõppeasutuste ja kõrgkoolide õppejõudude, pedagoogilise personali taseme- ja täiendõppesüsteemi arendamine ja rakendamine;
- õppekavaarendus, sh ESFi poolt kaasfinantseeritavate koolitustega seotud uute õppevahendite väljatöötamine ja/või hankimine ning uuenduslike õpi- ja õpetamismeetodite omandamine kutsekeskhariduse ja kõrghariduse tasemetel;
- nõustamissüsteemi edasiarendamine, sh karjäärinõustamise teenuse arendamine karjäärinõustamismudelid arendamise ja rakendamise kaudu, karjäärinõustajate ja tugisikute koolitus, uuringute läbiviimine;
- paindlike õppimisvõimaluste juurutamine, sh ettevõttepraktika ja õpipoisikoolituse laialdasem rakendamine, kutsealase eelkoolituse rakendamine;
- kutse kvalifikatsioonisüsteemi edasiarendamine ja rakendamine.

Meetme rakendusüksus on Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus INNOVE.

Meede 1.2 Inimressursi arendamine ettevõtete majandusliku konkurentsivõime suurendamiseks

Meetme eesmärgiks on hoida ära tööpuuduse teket, aidates suurendada töötajate teadmisi, oskusi ja kohandamisvõimet. Meetme kaudu teostatakse ettevõtetes töötavate inimeste täiend- ja ümberõpet, et säilitada ja kasvatada töötajate konkurentsivõimet tööturul, arendada ettevõtlikkust, luua tingimused uute töökohtade tekkeks ning suurendada inimeste võimekust teadus- ja arendustegevuse ning tehnoloogia arendamise valdkonnas.

Meetme raames toetatavad tegevused on muuhulgas:

- ettevõtete töötajate ja juhtide koolitamise toetamine, kutsealaste teadmiste ja oskuste parandamine;
- uute tehnoloogiate, eriti info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate kasutuselevõtuks vajalik täiend- ja ümberõpe, kvaliteedijuhtimissüsteemide kasutuselevõtuks vajalik töötajate täiendõpe;
- erinevate majandussektorite koolitusvajaduse kindlakstegemine;
- potentsiaalsetele ettevõtjatele ettevõtlusega alustamiseks vajaliku koolituse pakkumine;
- juhtide ja spetsialistide teadlikkuse ja teadmiste suurendamine ärijuhtimise, ekspordi, turunduse, teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning kvaliteedijuhtimise jne valdkondades;
- õppekavade arendamine, koolitajate koolitus;
- äriinõustajate, konsultantide ja äriinfokeskuste töötajate koolitamine;
- koolitajate, ekspertide, ettevõtlusnõustajate ja infokeskuste töötajate kutsestandardite väljatöötamine.

Meetme rakendusüksus on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.

Meede 1.3 Võrdsed võimalused tööturul

Meetme üldine eesmärk on töötuse ning seeläbi ka vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse laiaulatuslikum ja tõhusam ennetamine ja leevendamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

Meetme spetsiifilised eesmärgid on:

- integreerida kiiremini ja ulatuslikumalt tööturule töötuid ning töötajaid, kes on saanud koondamisteate ja on seega reaalses ohus töötuks jääda;
- võimaldada riskirühmadele paremat ligipääsu tööturule;
- tõsta tööturuteenuste tulemuslikkust ja kvaliteeti.

Meetme raames toetatavateks tegevusteks on:

- töötute ja koondamisteate saanud töötajate täiend- ja ümberõpe (sh ettevõtlusalane õpe);
- riskirühmade töövoime ja töövalmiduse tõstmine;
- ebapiisava eesti keele oskusega isikutele tööalaselt vajaliku keeleõppe võimaluste pakkumine toetamaks nende integratsiooni tööturule;
- tööhõivealane abi ning kaitstud või tugisikuga töökohtade loomine ja muude üleminekutöö võimaluste loomine;
- abi andmine ettevõtlusega alustamiseks;

- naiste tööturule tuleku ja naasmise takistuste vähendamine;
- olemasolevate tööturuteenuste edasiarendamine ning kohandamine piirkondlike vajadustega ning uute tööturumeetmete väljatöötamine ja rakendamine;
- aktiivseid tööturumeetmeid ja tööturule integreerimist toetavaid teenuseid osutavate töötajate koolitus;
- tööhõiveametite moderniseerimine.

Meetme rakendusüksus on Tööturuamet.

Meede 1.4 Haldussuutlikkuse tõstmine

Meetme üldiseks eesmärgiks on riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse üksuste ning nende liitude haldussuutlikkuse tõstmine.

Meetme kaudu rahastatakse järgmisi tegevusi:

- inimressursi arendamise valdkonna planeerimise ja avaliku halduse probleematikaga seotud koolitusvajaduse hindamine ja uuringute läbiviimine;
- "Avaliku teenistuse koolitusprioriteetidele" vastava koolitusprogrammi tellimine ja koolituse korraldamine;
- ametnike lühiajalised stažeerimised välismaal;
- juhtimiskoolituse kaudu valitsusasutustes, põhiseaduslikes institutsioonides ja nendega koostöös teistes riigi- või kohaliku omavalitsuse asutustes juhtimiskvaliteeti edendavate projektide elluviimine.

Meetme rakendusüksus on Riigikantselei.

2.3.2. Ettevõtluse konkurentsivõime prioriteet

Ettevõtluse konkurentsivõime prioriteedi elluviimisel on kesksel kohal teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni edendamine. Selles valdkonnas aidatakse kaasa rakenduslike teadusuuringute, toote- ja tehnoloogiaarendustööde kiirele laiendamisele. Selleks stimuleeritakse mitmel viisil (näiteks vastava materiaalse infrastruktuuri loomine, tugiteenuste väljaarendamine ja arendusprojektide toetamine) teadusasutuste ja ettevõtete vastava ala püsivate koostöösidesemete väljakujunemist ja arengut. Edendatakse ka kvaliteedistandardite kasutamise laienemist. Ettevõtluse arendamisel suunatakse põhitähelepanu väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete loomise ja arengu soodustamisele. Turismi valdkonnas koondatakse põhitähelepanu sektori üldise arengukeskkonna parandamisele – Eesti kui sihtmaa tutvustamisele ja turismiinfosüsteemide täiustamisele.

Ettevõtluse konkurentsivõime prioriteeti viiakse ellu järgmise nelja meetme abil:

- Meede 2.1 Ettevõtete arengu toetamine
- Meede 2.2 Ettevõtluse infrastruktuuri arendamise toetamine
- Meede 2.3 Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni edendamine
- Meede 2.4 Turismi arendamine

Meede 2.1 Ettevõtete arengu toetamine

Meetme üldiseks eesmärgiks on tugevdada olemasolevate ettevõtete konkurentsivõimet ja stimuleerida uute ettevõtete teket. Spetsiifilisteks eesmärkideks on:

- suurendada väike- ja keskmise suurusega ettevõtete tekke-, ellujäämis- ja arenguvõimalusi, parandades ligipääsu finantseerimisele;
- toetada ettevõtete kasvu ja uute töökohtade loomist, pakkudes ettevõtluseks vajalikku oskusteavet ja aidates ettevõtteid uute turgude leidmisel;
- parandada ettevõtete konkurentsivõimet ja sealjuures eriti toodete kvaliteeti, pakkudes sobivaid ettevõtluse toetusmeetmeid.

Meetme eesmärkide elluviimiseks nähakse ette neli peamist tegevussuunda, mille alt on võimalik rahastada järgnevat tegevusi:

Alustavate ettevõtete finantseerimisvõimaluste parandamine:

- stardiabi alustavatele ettevõtjatele, mis aitab kaasa uute ettevõtete loomisele ja ellujäämisele.

Nõustamisteenuste kasutamise toetamine:

- toetus konsultatsiooniteenuste kasutamiseks;
- mentorite kaasamine alustavate ettevõtjate ellujäämise parandamiseks.

Uutele turgudele sisenemise toetamine:

- toetus uutele turgudele sisenemise plaanide väljatöötamiseks ja elluviimiseks, vastavate turu-uuringute läbiviimiseks ja konsultatsiooni kasutamiseks.

Teadlikkus ja ligipääsu parandamine ettevõtlusega seotud informatsioonile, sh infole ettevõtluse toetusmeetmete kohta:

- ettevõtluskeskuste võrgustiku arendamine (kontaktide loomise ja kogemuste vahetamise üritused jne);
- ettevõtlusalase informatsiooni ja nõustamisteenuste pakkumise süsteemi arendamine (infotelefon, nõustamine, firmaviisid, ettevõtte diagnostika, infoportaal jne);
- ettevõtjate teadlikkuse tõstmine riigipoolse toetusega ning sihtgrupi aktiveerimisele suunatud üritused, seminarid, töögrupid, firmaviisidid jne;
- kvaliteediedendamisele suunatud tegevused: Kvaliteediauhinna konkurs, Eesti Kvaliteediindeksi väljatöötamine, võrdlusanalüüsi (*benchmarking*) võimaldava keskkonna loomine ja toetamine, juhtimiskvaliteedi tunnustamisskeemi toetamine, kvaliteedialastest üritustest osavõtmise toetamine;
- kvaliteedijuhtimissüsteemide kasutuselevõtu toetamine, sh keskkonnajuhtimissüsteemid, nagu näiteks ökomärgid ja keskkonnajuhtimise ja -auditeerimise süsteem.

Meetme rakendusüksus on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS).

Meede 2.2 Ettevõtluse infrastruktuuri arendamise toetamine

Meetme üldiseks eesmärgiks on tugevdada olemasolevate ettevõtete konkurentsivõimet ja stimuleerida uute ettevõtete ja töökohtade teket. Meede aitab parandada olemasolevate ettevõtete tegevuskeskkonda, toetades vajaliku ettevõtluse infrastruktuuri ja nüüdisaegse infrastruktuuriga varustatud tööstuskinnisvara loomist.

Meetme kaudu toetatakse ettevõtete arenguks vajaliku füüsilise infrastruktuuri loomist ja renoveerimist, sh ühendused teede ja kommunikatsioonidega, ning tööstusalade rajamist.

Meetme rakendusüksus on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.

Meede 2.3 Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni edendamine

Meetme eesmärgiks on olemasolevate ettevõtete teadus- ja arendustegevuse (lüh. T&A) ning innovatsioonivõimekuse suurendamine ning uute tehnoloogiapõhiste ettevõtete tekke ja kasvu stimuleerimine.

Meetme eesmärgi saavutamiseks nähakse ette järgmised tegevussuunad, toetatavad tegevused ning programmid:

Teadmistebaasi tugevdamine:

- Teaduse tippkeskuste programm.

TA&I ning innovatsiooni finantseerimine:

- T&A projektide toetamine;
- Tehnoloogiaprogrammide käivitamine T&A võtmevaldkondades.

Innovatsioonisüsteemi tugevdamine:

- Tehnoloogia arenduskeskuste programm;

- T&A infrastruktuuri toetamise programm;
- tehnoloogiaparkida ja inkubatsiooniteenuste toetamine;
- Spinno programm.

Innovatsiooni-alaste teadmiste ja oskuste arendamine:

- Innovatsiooniteadlikkuse programm.

Meetme rakendusüksus on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.

Meede 2.4 Turismi arendamine

Meetme üldesmärgiks on jätkusuutliku majanduskasvu tagamine turismisektori konkurentsivõime suurendamise abil. Meede aitab:

- suurendada oluliselt Eesti riigi ja siinse turismitoote rahvusvahelist tuntuust;
- arendada välja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ja senisest atraktiivsem, mitmekülgsem ja kvaliteetsem turismitoode;
- arendada turismitoodete turundusvõimalusi ja parandada nende kättesaadavust välisriikides.

Meetme raames toetatakse järgmisi tegevussuundi ja tegevusi:

Investeeringute toetamine Riiklikust turismiarenduskavast tulenevate rahvusvahelistele turgudele suunatud prioriteetsete turismitoodete arendamiseks, sh:

- majutuskohtade parendamine ja turismihooaega pikendavate teenuste loomine;
- aktiivse puhkuse tooted;
- konverentsiturismi arendamine Tallinnas, Tartus ja Pärnus.

Ettevõtjate rahvusvahelistele sihtturgudele suunatud turundustegevuste toetamine, sh:

- toote ja nõudlusuuringud;
- infokandjate ja jaotusmaterjalide valmistamine;
- müügiarendusüritused (tootesitlused, kliendipäevad, tooteid tutvustavad reisid);
- investeeringud keskvalitsuse omanduses olevatesse (potentsiaalsetesse) turismiobjektidesse.

Eesti kui reisisihi turundusprogrammi elluviimine EASi poolt, sh:

- turu-uuringute läbiviimine;
- turundusüritused ja kampaaniad Eesti kui reisisihi tuntuuse suurendamiseks rahvusvahelistel sihtturgudel;
- müügiarendus turismitoote nõudluse suurendamiseks;
- infokandjate ning jaotusmaterjalide valmistamine;
- Interneti-turundus;
- era- ja avaliku sektori ühise turundustegevuse algatamine ja selles osalemine;
- Eesti turismitooteid tutvustavate väljapanekute ja esitluste korraldamine;
- riigi turismiinfosüsteemi arendamine.

Meetme rakendusüksus on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.

2.3.3. Põllumajanduse, kalanduse ja maaelu prioriteet

Põllumajanduse, kalanduse ja maaelu prioriteedi raames kasutab Eesti ära ühenduse ühtse põllumajandus- ja maaelupoliitika ning kalanduspoliitika pakutavaid võimalusi ning taotleb võimalikult suurel määral saada osa ELi põllumajandussaaduste ja kalasaaduste turust. Keskkel kohal on kogu toiduainete tootmise ahela – põllumajandustootjast kuni töötlejani – konkurentsivõime suurendamine vastavate investeeringute toetamise kaudu. Turulepääsu hõlbustamiseks toetatakse ka turundust.

Traditsioonilise põllumajanduse nüüdisajastamise kõrval aidatakse kaasa põllumajandustootmise mitmekesistamisele, toodete kvaliteedi tõstmisele, keskkonnaeesmärkidega seostamisele, säästva erametsanduse väljakujunemisele ning uute mittepõllumajanduslike ettevõtete ja töökohtade loomisele maal.

Põllu- ja metsamajanduse alaste ning muude maaettevõtjate teadmiste taseme tõstmiseks luuakse prioriteedi raames erialast konsultatsiooni ja koolitust pakkuv tugisüsteem. Küla elukeskkonna atraktiivsemaks muutmiseks ning kogukonna omaalgatuse kasvule kaasaaitamiseks toetatakse avalikuks kasutamiseks mõeldud ehitiste korrastamist või rajamist, aga ka partnerlusel põhinevate kohalike piloot-arendustrateegiatega loomist ja elluviimist (ühenduse algatuse LEADER tegevused).

Kalanduse valdkonnas kavandatakse ühelt poolt laevastiku suurust vähendada, teiselt poolt aga antakse investeeringutoetusi kala käitlusahela kõigi lülide (laevad, sadamad, tööstused) vastavusse viimiseks toiduohutuse, töökaitse ja keskkonnakaitse nõuetele. Väheneva püügi kompenseerimiseks ja samaaegselt maaelu majandusliku baasi mitmekesistamiseks abistatakse kala- ja vähikasvanduste rajamist. Turulepääsu hõlbustamiseks toetatakse ka kalasaaduste turundust.

Põllumajanduse, kalanduse ja maaelu prioriteeti viiakse ellu järgmiste meetmete abil:

- Meede 3.1 Investeeringud põllumajandustootmisse
- Meede 3.2 Põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus
- Meede 3.3 Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas
- Meede 3.4 Integreeritud maaparandus
- Meede 3.5 Külade taastamine ja arendamine
- Meede 3.6 Kohalikul initsiatiivil põhinevate arendusprojektide elluviimine – LEADER
- Meede 3.7 Metsamajandus
- Meede 3.8 Nõuande- ja teabeleviteenuste toetamine
- Meede 3.9 Kalalaevastiku püügivõimsuse reguleerimine
- Meede 3.10 Kalalaevastiku moderniseerimine ja uuendamine
- Meede 3.11 Kalanduse käitlemisketi investeeringutoetuse meetmed
- Meede 3.12 Muud kalandusega seotud meetmed

Meede 3.1 Investeeringud põllumajandustootmisse

Meetme üldine eesmärk on põllumajandusliku tootmise tehnilise taseme ja konkurentsivõime suurendamine. Toetatakse nõuetele vastava põllumajanduse arendamist ning traditsioonilise kultuurmaastiku ja tööhõive säilitamist põllumajanduses. Meetme abil on võimalik:

- arendada veterinaar-, fütosanitaar-, loomade heaolu ja hügieeninõuetele vastavat keskkonnasäästlikku põllumajandust;
- tõsta tehnoloogia taset ja parandada toodangu kvaliteeti;
- säilitada tööhõive põllumajanduses;
- säilitada traditsioonilist kultuurmaastikku.

Meetme raames toetatavateks tegevusvaldkondadeks on:

- piimatootmine;
- loomakasvatushoonete ja -rajatiste ehitamine ning rekonstrueerimine;
- loomade ostmine;
- taimekaitse, sõnnikulaotus ja seemnekasvatus;
- taimekasvatus;
- põllumajandustootmise mitmekesistamine;
- maaparandussüsteemide ehitamine, rekonstrueerimine ja uuendamine;
- infrastruktuuri ehitamine, rekonstrueerimine ja uuendamine;
- põllumajandussaaduste töötlemine.

Meetme rakendusüksus on Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet.

Meede 3.2 Põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus

Meetme üldine eesmärk on parandada põllumajandustoodete konkurentsivõimet nii sise- kui välis-turgudel. Meetme konkreetseteks eesmärkideks on:

- põllumajandussaaduste töötlemise vastavusse viimine turu uuenevate nõudmistega, põllumajandustoodetele uute turgude leidmine ning turustuskanalite parandamine;
- töötlemistingimuste parandamine või efektiivsuse suurendamine;
- põllumajandustootjatele kasu tagamine;
- põllumajandustoodete kvaliteedi parandamine, tekkivate kõrvalsaaduste täielikum ära kasutamine;
- keskkonnanõuetele vastavuse ja energiasäästlikkuse tagamine;
- innovaatiliste investeeringute soodustamine.

Meetme raames toetatavad tegevused on järgmised:

- EÜ asutamislepingu I lisas toodud piima ning piimasaaduste ja -toodete töötlemine;
- EÜ asutamislepingu I lisas toodud vasika-, sea-, lamba-, veise-, uluki-, linnu- ja küülikulihasaaduste ja -toodete töötlemine;
- EÜ asutamislepingu I lisas toodud teraviljasaaduste töötlemine (veskid);
- EÜ asutamislepingu I lisas toodud puu- ja köögivilja ning marjade töötlemine.

Meetme rakendusüksus on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet.

Meede 3.3 Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas

Meetme üldine eesmärk on maaelanike tööhõive ja tulutaseme suurendamine maaettevõtluse arendamise kaudu. Toetatakse maapiirkonnas tegutsevate väikeettevõtete tegevusi, mis loovad või säilitavad töökohti. Meetme alt toetatakse ka väikeettevõtteid, mis arendavad teenuseid või kohaliku tooraine kasutuselevõttu.

Meetmest antakse toetust järgmiste tegevusvaldkondade ja tegevuste arendamiseks:

Turismi arendamine:

- investeeringu- ja arendustoetus maaturismi ettevõtlusega (sh puhke- ja vaba aja veetmise võimalusi pakkuvad tegevused) alustamiseks, laiendamiseks ja turismiteenuste kvaliteedi tõstmiseks, sh puhke- ja vaba aja veetmise võimalusi pakuvate tegevuste alustamiseks või laiendamiseks või pakutavate teenuste kvaliteedi tõstmiseks;
- investeeringu- ja arendustoetus toitlustusega seotud tegevuste alustamiseks, laiendamiseks ja nüüdisajastamiseks;
- investeeringu- ja arendustoetus maaturismi toote arendamiseks vajalike tegevuste teostamiseks.

Käsitöönduse edendamine:

- investeeringu- ja arendustoetus käsitööndusliku ettevõtluse, käsitöö, väiketööstus-ettevõtluse ning puidu töötlemise ettevõtlusega (teisene puidu töötlemine) alustamiseks või nende arendamiseks;
- toetatakse ettevõtteid, mille tootmisprotsess hõlmab endas kindlasti ka käsitööd ning mis annavad toodangut väikestes partiides (mitte masstoodang).

Teenuste osutamine maapiirkondade majandusele ja rahvastikule:

- investeeringu ja arendustoetus maaelanikele suunatud teenindusliku ettevõtluse alustamiseks ja laiendamiseks (sh poed, parandustöökojad, masinaühistused, teenindussalongid).

Põllumajandusvaldkonnale lähedaste tegevuste arendamine:

- investeeringu- ja arendustoetus selliste toiduainete töötlemise alustamiseks ja laiendamiseks, mis pole loetletud EÜ asutamislepingu I lisas.

Meetme rakendusüksus on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet.

Meede 3.4 Integreeritud maaparandus

Meetme üldesmärgiks on integreeritud maa-arenduseks tingimuste loomine. Meetme sihiks on:

- vähendada ebasoodsast veerežiimist tingitud põllumajandustootmise riske;
- suurendada metsade tootlikkust;
- luua tingimused maade sihipäraseks kasutamiseks;
- tagada maaparandussüsteemide koosseisu kuuluvate pinnaveekogude hea seisund;
- parandada füüsilist juurdepääsu põllumajandusmaadele.

Meetme kaudu toetatakse tegevusi, mis kuuluvad alljärgnevasse tegevusvaldkondadesse:

Maaparandus:

- põllu- ja erametsamaade maaparandussüsteemide (kuivendamiseks või niisutamiseks või veerežiimi kahepoolseks reguleerimiseks vajalikud ehitised) ja maaparandussüsteemi teenindusteede ehitus, rekonstrueerimine ja uuendus.

Põllumajanduse arenguga seotud infrastruktuuri arendamine ja parandamine:

- põllumajandusmaadele juurdepääsuteede ehitus ja rekonstrueerimine.

Meetme rakendusüksus on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet.

Meede 3.5 Külade taastamine ja arendamine

Meetme eesmärgiks on parandada elukeskkonna atraktiivsust maapiirkonnas. Meetme rakendamine aitab:

- tugevdada omaalgatust, koostöötahet ning sotsiaalseid suhteid;
- arendada sotsiaalset infrastruktuuri;
- hoida külade loodus- ja ehituspärandit ning parandada külade välisilmet;
- parandada erinevate teenuste kättesaadavust külaelanikele.

Meetme raames toetatavad tegevused on:

- külaelanike ühise tegevuse ja külakultuuri arendamise ning looduslike ja ajalooliste väärtuste säilitamisega seotud avalikuks kasutamiseks mõeldud ehitiste rajamine, rekonstrueerimine ja sisustamine;
- avalikuks kasutamiseks avatud Interneti-ühendusega infopunktide ehitamine, rekonstrueerimine ja sisustamine;
- küla arengukavade koostamine ja elluviimine;
- külakultuuri ning kultuuritraditsioonide arendamine ja säilitamine.

Meetme rakendusüksus on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet.

Meede 3.6 Kohalikul initsiatiivil põhinevate arendusprojektide elluviimine – LEADER

Meetme üldiseks eesmärgiks on kohaliku initsiatiivi toetamine, edendades elu maapiirkonnas kohaliku tasandi koostöö kaudu, milles erinevad osapooled suunavad oma ühised jõupingutused piirkonna vajaduste defineerimiseks ja võimaluste kasutamiseks. Samuti aitab meede saada vajalikke kogemusi ja teadmisi Euroopa Liidu LEADER-tüüpi ühenduse algatuse tegevuste rakendamiseks.

Et juurutada LEADER-tüüpi lähenemist ka Eestis, toetatakse meetme rakendamisega esialgu piiratud hulka piirkondlikke pilootprojekte. Meedet rakendatakse kahe tegevussuuna kaudu ning toetatakse järgnevat tegevusi:

Oskuste omandamine:

- kohalike tegevusgruppide moodustamine ja arendamine (elanikkonna informeerimine ja koolitamine ning tehniline abi kohalike tegevusgruppide moodustamisel);
- kohalike integreeritud arengustrateegiade koostamine (sh tehniline abi kohaliku piirkonna uuringutele ja piirkonna analüüs, toetustaotluste ettevalmistamine);
- riigisisene ja -väline koostöö erinevate maapiirkondade vahel (teadmiste vahetamine).

Luuakse institutsioon, kes koordineerib tegevusi ning annab tehnilist abi (teadmised, koolitus, uuringute toetamine jne) väljavalitud kohalikele tegevusgruppidele. Koordineeriva institutsiooni valimiseks korraldatakse avalik konkurss 2004. aasta teisel poolel. Täpsem ajakava, institutsiooni kohustused jne on kirjas lähteülesandes.

Integreeritud maapiirkonna arengustrateegia:

- olemasolevate kohalike arengustrateegiate elluviimine;
- nii riigisisene kui ka -väline koostöö erinevate maapiirkondade vahel ja osalemine üleeuroopalistes maaelu arengu alastes koostöövõrgustikes.

Meetme rakendusüksus on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet.

Meede 3.7 Metsamajandus

Meetme üldiseks eesmärgiks on aidata kaasa metsade majanduslike, ökoloogiliste ja sotsiaalsete väärtuste ja funktsioonide säilitamisele ja arendamisele. Meetmega on võimalik toetada säästvat metsamajandust, säilitades metsaressursse ning parandades nende seisundit.

Meetme raames toetatakse muuhulgas järgmisi tegevusi:

- loodusõnnetuste ja tulekahjude poolt kahjustatud metsade tootmispotentsiaali taastamine, k.a maapinna ettevalmistus ja looduslikule uuenemisele kaasa aitamine ning taimede soetamine;
- metsade tootmispotentsiaali taastamine ja noorendike hooldus metsade liigilise koosseisu või ökoloogiliste väärtuste parandamiseks;
- metsamajandus- ja puidutöötlemistehnika ning taimekaitsevahendite (v.a kemikaalid) soetamine;
- arendusprojektid uute võimaluste loomiseks puidu ja puittoodete kasutamiseks ning investeringud töötlemise ja turustamise parandamiseks ning tõhustamiseks.

Meetme rakendusüksus on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet.

Meede 3.8 Nõuande- ja teabeleviteenuste toetamine

Meetme üldiseks eesmärgiks on nõuande- ja teabeleviteenuste pakkumine. Meetme raames soovitakse välja arendada nõuandeteenuste pakkumise süsteem ning toetada põllumajandustootjaid nõuande- ja teabeleviteenuste pakkumisega.

Meetmest toetatavate tegevuste hulka kuuluvad näiteks:

- individuaalnõuande pakkumine põllumajandustootjatele (nt äriplaani koostamine, toetuse taotluse täitmise nõustamine, erialane nõustamine);
- infopäevade ja grupinõuande ürituste korraldamine (nii üleriigilised kui ka maakondlikud);
- trükiste väljaandmine juhul, kui see toimub nõuande osutamise, infopäeva või grupinõuande ürituse raames.

Meetme rakendusüksus on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet.

Meede 3.9 Kalalaevastiku püügivõimsuse reguleerimine

Meetme üldese eesmärgiks on kalalaevastiku püügivõimsuse tasakaalu viimine kasutatavate kalavarudega. Sellest tulenevalt on eesmärgiks kalalaevastiku püügivõimsuse vähendamine.

Meetme raames toetatakse kaht liiki tegevusi:

- kalalaevade lõikamine;
- kalalaeva sihtotstarbe lõplikku muutmist (nt kalalaevade kasutamine õppe, teadusuuringute, ajaloo säilitamise, turismi jm eesmärgil).

Meetme rakendusüksus on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet.

Meede 3.10 Kalalaevastiku moderniseerimine ja uuendamine

Meetme eesmärgiks on kala töötlemise ja tehniliste tingimuste parandamine kalalaeva pardal.

Meetme raames toetatakse järgmisi tegevusi:

- kalalaevade uuendamine ja moderniseerimine;
- kalapüügioperatsioonide ratsionaliseerimine, kalavaru säästvama püügitehnoloogia ja -meetodite kasutuselevõtt laevas;
- püütud kala kvaliteedi tõstmine, paremate kalapüügimeetodite ja säilitustingimuste ning õigus- ja regulatiivsete normide rakendamine;
- töö- ja ohustustingimuste parendamine kalalaeva pardal.

Meetme rakendusüksus on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet.

Meede 3.11 Kalanduse käitlemisketi investeringutoetuse meetmed

Meedet rakendatakse nelja osana ehk alameetmena. Järgnevalt on toodud iga alameetme lühikirjeldus.

3.11.1: Kala ja vesiviljelussaaduste töötlemise investeringutoetus

Alameetme üldiseks eesmärgiks on kala- ja vesiviljelussaaduste töötlemise ja turustamise arendamine ja nüüdisajastamine. Alameetmest toetatavad tegevused on:

- kala ja kalatoodete käitlemise hoonete (sh külm- ja laohooned) ehitamine või rekonstrueerimine;
- masinate, seadmete, sisseseade ning tehnoloogiliste liinide ostmise ja renoveerimine kalatoodete tootmise vastavusse viimiseks tänapäeva nõuetega;
- kvaliteedikontrollisüsteemide rakendamine;
- uute toodete arendamine ja lisandväärtuse suurendamine;
- investeringud keskkonnanõuete täitmiseks ja jäätmekäitluseks.

3.11.2: Vesiviljeluse investeringutoetus

Alameetme üldese eesmärgiks on vesiviljeluse arendamine ja nüüdisajastamine. Alameetme raames toetatavad tegevused on:

- kasvatustiikide, -basseinide ning -sumpade ja muude vesiviljelusrajatiste ehitamine ja rekonstrueerimine;
- uute masinate ja seadmete, sealhulgas integreeritud infotehnoloogia soetamine (arvuti riist- ja tarkvara);
- haudemajade ehitamine ja rekonstrueerimine;
- keskkonnamõjude hindamine.

3.11.3: Kalasadamate moderniseerimine

Alameetme üldese eesmärgiks on kala vastuvõtutingimuste parendamine ja infrastruktuuri (akvatoorium, kaid, hooned) renoveerimine sadamates ja kalavastuvõtupunktides. Alameetmest toetatavateks tegevusteks on:

- kalatoodete lossimise, käitlemise, ladustamise ja turustamise tingimuste parandamine;
- rajatiste ja seadmete soetamine kalalaevade varustamiseks kütuse, jää ja veega ning laevade hooldamiseks ja remondiks;
- kaide parendamine eesmärgiga tõsta ohutust toodete maaletoomisel või ladustamisel.

3.11.4: Sisevete kalanduse investeringutoetus

Alameetme eesmärgiks on soodustada investeringuid sisevete kalandusse, toetades kalalaevade uuendamist, millega paranevad kalalaevade töötingimused ja -ohutus kalalaevadel ning püütud kala kvaliteet.

Alameetme raames toetataksegi sisevete kalalaevade moderniseerimist ja uuendamist.

Meetme rakendusüksus on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet.

Meede 3.12 Muud kalandusega seotud meetmed

Meedet rakendatakse kahe alameetmena:

3.12.1: Kalanduse restruktureerimisega kaasnevad sotsiaalsed meetmed

Alameetme eesmärk on kalurite toetamine kalapüügi lõplikul lõpetamisel. Meetme raames maks- takse individuaalset toetust kaluritele, kes kaotavad kalalaevastiku vähendamisest tingituna oma töökoha.

3.12.2: Uute turgude leidmine

Alameetme eesmärgiks on kala- ja vesiviljelustoodetele uute turuväljundite leidmine, mis soo- dustaks kalatoodete tarbimist ning propageeriks uusi tooteid. Alameetme raames toetatavateks tegevusteks on:

- reklaamikampaaniad;
- tarbija- ja turu-uuringud;
- messidel ja näitustel osalemine.

Meetme rakendusüksus on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet.

2.3.4. Infrastruktuuri ja kohaliku arengu prioriteet

Infrastruktuuri ja kohaliku arengu prioriteet on teisi prioriteete toetava iseloomuga. See tähendab, et prioriteet keskendub infrastruktuuriga seotud peamistele kitsaskohtadele (näiteks halvad teeühendused, aegunud veevarustussüsteemid, halvas seisukorras koolimajad, haiglahooned jne), soodustades vastava valdkonna tehnilise infrastruktuuri taseme paranemist ning regionaalselt tasakaalustatud arengu edenemist tervikuna.

Infrastruktuuri ja kohaliku arengu prioriteeti viiakse ellu järgneva kuue meetme abil:

- Meede 4.1 Transpordi infrastruktuuri arendamine
- Meede 4.2 Keskkonna-alase infrastruktuuri arendamine
- Meede 4.3 Kutse- ja kõrghariduse ning seda toetava infrastruktuuri nüüdisajastamine
- Meede 4.4 Haiglavõrgu reorganiseerimine
- Meede 4.5 Infoühiskonna arendamine
- Meede 4.6 Kohalik sotsiaal-majanduslik areng

Meede 4.1 Transpordi infrastruktuuri arendamine

Meetme üldeesmärk on majandusarengut takistavate transpordiühenduste kitsaskohtade kõrvalda- mine ja ühendusvõimaluste nüüdisajastamine. Meetme rakendamise objektiks on riigile kuuluvad maan- teed, raudteed, veeteed, sadamad ja lennuväljad.

Maanteede puhul toetatakse näiteks järgmisi tegevusi:

- trans-Euroopa transpordivõrgustikuga (TEN-T) ühendavate riigimaanteede ehitus ja renoveerimine;
- regioonikeskustele ligipääsu tagavate riigimaanteede ehitus ja renoveerimine;
- piirkonna majanduslikuks ja regionaalseks arenguks vajaliku riikliku teedevõrgu arendamine;
- liiklusohutuse parandamine riigimaanteedel.

Raudteede puhul on toetatavateks tegevusteks:

- reisirongiliiklusega seotud raudteelõikude ja muu infrastruktuuri rekonstrueerimine, nüüdisajastamine ja ehitus;
- reisijate veoga seotud infrastruktuuri rekonstrueerimine ja ehitus (jaamahooned, perroonid jm);
- raudteega seotud keskkonnaprobleemide ennetamine ning likvideerimine.

Sadamate ja veeteede valdkonna puhul toetatakse järgmisi tegevusi:

- veeteede ning laevatatavate siseveeteede rajamine ja uuendamine;
- riigi omandis olevate suuremat majanduslikku ja sotsiaalset tähtsust omavate väikesadamate rekonstruee- rimine;
- sadamate juurdepääsuteede ehitamine;
- sadamate infrastruktuuri arendamine vastavalt kauba ja reisijate läbilaske prognoosidele;
- ohutu navigatsiooni tagamiseks sadamate navigatsioonisüsteemide tänapäevastamine;
- laevaliikluse ja veetranspordi infrastruktuuri arenguprogrammide uuringute ja analüüside ettevalmistamine, eelkõige rannikuveo, saarte- ning saarte ja mandri vahelise ühenduse nüüdisajastamiseks.

Lennuväljade puhul on toetatavateks tegevusteks:

- regionaalsete lennujaamade infrastruktuuri nüüdisajastamine ja arendamine;
- ohutu lennunduse tagamiseks keskkonnakaitse, lennuohutuse ja turvameetmete parendamine.

Lisaks nimetatud põhitegevustele toetatakse ka infrastruktuuri investeringuid ettevalmistavate uurin- gute läbiviimist.

Meetme rakendusüksused on Maanteeamet, Raudteeinspeksioon, Veeteede Amet ja Lennuamet.

Meede 4.2 Keskkonna-alase infrastruktuuri arendamine

Meetme üldine eesmärk on keskkonnaseisundi parandamine. Meetme konkreetseteks eesmärkideks on:

- veekogude ja põhjavee hea seisundi saavutamine ja säilitamine;
- energeetika keskkonnamõjude vähendamine ja taastuvate energiaallikate kasutamise laiendamine;
- jäätmete tekke ning neist tuleneva tervise- ja keskkonnohu vältimine ja vähendamine;
- bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamine.

Järgnevalt on toodud meetme raames toetatavad neli põhivaldkonda ja tegevused nende all:

Veekasutus ja -kaitse:

- veekogude seisundi tervendamine ja taastamine (veekogude taastamine, hooldamine ning saneeri- mine, v.a jõgede hüdro-morfoloogilise ja füüsilise seisundi taastamine ja parandamine);
- veekogude seisundit mõjutava jääkreostuse likvideerimine (setete eemaldamine järvedest, veekogude seisundit mõjutavate reostunud pinnasega veekogude kallaste ja randade puhastamine).

Taastuvenergeetika:

- taastuvate energiaallikate kasutuselevõtt energeetilisel eesmärgil põhitähelepanuga taastuvatest allika- test elektri tootmise suurendamisele, sh ettevalmistavad uuringud.

Jäätmekäitlus.

- jäätmeladestuskohtade, mille pindala on väiksem kui 5 ha, sulgemine ja saneerimine;
- jäätmete valikkogumise süsteemide rakendamine ja jäätmete taaskasutamise laiendamine;
- biolagunevate jäätmete taaskasutamine komposti valmistamiseks.

Bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus:

- elupaikade taastamine Natura 2000 aladel (pool-looduslikud kooslused, sood ja märgalad ning metsa- elupaigad), kaasa arvatud otseselt elupaikade taastamisega seotud varustuse hankimine ja väiksema- hulise infrastruktuuri ehitus.

Meetme rakendusüksus on Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Meede 4.3 Kutse- ja kõrghariduse ning seda toetava infrastruktuuri nüüdisajastamine

Meetme üldesmärgiks on materiaalsete tingimuste loomine tööturunõuetele vastava ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise kutse- ja kõrghariduse andmiseks. Meetme konkreetsed eesmärgid on järgmised:

- nüüdisaegset õppe- ja teadustööd soodustava keskkonna saavutamine kutsekeskharidust ja kõrgharidust omandada võimaldavates õppeasutustes;
- kvaliteetselt õpet toetava õppetöö ja teadustöö tehnilise baasi kindlustamine, sh arvutite ja Interneti-ühenduse kättesaadavaks tegemine ning Interneti-põhiste teenuste laiendamine;
- noorte tööturule asumist soodustavate infrastruktuuride väljaarendamine.

Meetme raames toetatakse järgnevaid tegevusi:

- kutseõppeasutuste, rakenduskõrgkoolide ja ülikoolide (sh nende regionaalsed struktuuriüksused) hoonete ja õppebaaside ehitamine ning renoveerimine, sh infotehnoloogilise infrastruktuuri arendamine, ohutuse ja tervisekaitse normidega kooskõlla viimine ning hoonete kohandamine liikumispuudega inimeste vajadustele vastavaks;
- õppetöökõks vajalike ajakohaste seadmete, inventari ning töövahendite hankimine kutseõppeasutustesse;
- teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning avatud noortekeskuste rajamine, arvestades nende ligipääsetavust erivajadustega inimestele, sealhulgas keskuste varustamine teenuste pakkumiseks vajalike seadmete ja inventariga.

Meetme rakendusüksus on Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus INNOVE.

Meede 4.4 Haiglavõrgu reorganiseerimine

Meetme üldesmärk on tagada tervishoiuteenuste regionaalselt tasakaalustatud kättesaadavus ja kvaliteet ning teenuste osutamise efektiivsus. Meetme rakendamise soovitakse toetada haiglavõrgu optimeerimist vastavalt haiglavõrgu arengukavale, samuti tagada haiglahoonete ning ravi- ja töötingimuste vastavus kehtestatud standarditele.

Meetme raames toetatavateks tegevusteks on:

- haiglahoonete projekteerimine;
- haiglahoonete ehitamine (sh uusehitiste püstamine, olemasolevate hoonete laiendamine ja rekonstrueerimine ning vajalike meditsiiniseadmete soetamine).

Meetme rakendusüksus on Sotsiaalministeerium.

Meede 4.5 Infoühiskonna arendamine

Meede on suunatud Eesti "Infopoliitika põhialustes 2004–2006" ning "e-Euroopa 2005" tegevuskavas sätestatud eesmärkide saavutamisele. Meetmel on kolm konkreetset eesmärki, mis taotleavad avaliku sektori e-teenuste edasiarendamist:

- kodanikele ühtse Interneti-põhise teeninduskanali loomine ning riigi infosüsteemide koostoime tagamine;
- avaliku sektori e-teenuste edasiarendamine;
- infosu arendamine.

Meetme kaudu toetatakse seega avaliku sektori infotehnoloogiliste lahenduste väljatöötamist. Toetatavateks tegevusteks on:

- Infoühiskonna toimimiseks vajalike lahenduste väljatöötamine ja rakendamine (e-kodaniku portaal, riigi infosüsteemide andmevahetuskiht, ID-kaardi rakendused registritega suhtlemisel, digitaalne terviselugu jne);
- nõudluse loomine innovaatilistele lahendustele (näiteks avaliku võtme infrastruktuur, mida saab kasutada turvaliste e-teenuste pakkumiseks);
- riigi infosüsteemide seostamine vastavate EL süsteemidega EL infoühiskonna initsiatiivide rakendamisel.

Meetme rakendusüksus on Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus.

Meede 4.6 Kohalik sotsiaal-majanduslik areng

Meetme üldiseks eesmärgiks on kohaliku infrastruktuuri kitsaskohtade kõrvaldamise ning piirkondade atraktiivsuse tõstmise kaudu Eesti üldise säästva ja tasakaalustatud majandusarengu toetamine.

Meetme konkreetsed eesmärgid on järgnevad:

- kohalike avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine (eelkõige üldhariduse ja soojavarustuse osas);
- kohaliku avaliku infrastruktuuri majandusliku efektiivsuse tõstmine;
- kohaliku elanikkonna töövõimaluste suurendamine ja elukvaliteedi parandamine (koostoimes teiste meetmetega);
- piirkondade arengupotentsiaali maksimaalset ärakasutamist takistavate tegurite (kitsaskohtade) kõrvaldamine;
- piirkonnale omase konkurentsivõime väljaarendamine.

Nimetatud meedet rakendatakse kahe alameetmena:

4.6.1. "Kohaliku füüsilise elukeskkonna arendamine"

4.6.2. "Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine"

Alameetme 4.6.1 raames toetatakse investeringuid kohaliku arengu seisukohast oluliste infrastruktuuriobjektide ja -süsteemide rajamiseks või renoveerimiseks.

Projektid peavad tuginema kohaliku omavalitsuse arengukavale ja olema kooskõlas regionaalsete ja valdkondlike arengukavade ning planeeringutega.

Toetatavad tegevused on järgmised:

- investeringud üldhariduskoolide ja lasteaedade arendamiseks;
- investeringud tööhõivet stimuleerivate sotsiaalteenuste osutamise seotud kohaliku infrastruktuuri arendamiseks;
- investeringud sildade, viaduktide, tunnelite, ümbersõiduteede ja saartega ühenduse pidamiseks vajalike sadamate ning riikliku arengukava teiste meetmete raames toetatavate projektidega seotud ühenduste arendamiseks;
- investeringud katlamajade, kaugküttevõrgustiku ja tänavavalgustussüsteemide arendamiseks.

Alameetme 4.6.2 raames toetatakse kohalikku turismi- ja puhkemajandust ning piirkonna ettevõtluskeskkonna atraktiivsust arendavaid projekte, mis sisaldavad järgmisi abikõlblikke tegevusi:

- külastus- ja vaba aja võimaluste väljaarendamine ja mitmekesistamine,
- kultuuriliselt ja looduslikult väärtuslike alade eksponeerimine,
- turismi- ja puhkemajandust edendavate piirkonnaspetsiifiliste regulaarürituste käivitamine, sealhulgas traditsioonide loovate ürituste algatamine, kohalikku eripära teavitavad tegevused;
- endiste militaar- ja tööstusobjektide ning -alade taaskasutuse võtmine uutes funktsioonides: lammutustööd, jääkreostuse likvideerimine, maa-ala detailplaneeringu koostamine, keskkonnamõjude hinnangu koostamine.

Meetme rakendusüksus on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.

2.3.5 Tehnilise abi prioriteet

Tehnilise abi näol on tegemist arengukava tõhusat elluviimist kindlustava rahastusprioriteediga. Prioriteeti rakendatakse kahe meetme abil:

- Meede 5.1 Programmi juhtimine ja rakendamine
- Meede 5.2 Informeerimine, avalikustamine ja arutiseerimine

Mõlema meetme põhieesmärgiks on riikliku arengukava tõhus ja tulemuslik elluviimine. Prioriteedi meetmetest kasusaajateks on rakendusasutusteks ja -üksusteks määratud asutused ning nende töötajad.

Meede 5.1 aitab kindlustada arengukava igapäevase juhtimistegevuse kvaliteeti ja kooskõla.

Meetmest toetatavad tegevused on järgmised:

- abi ja tegevuste ettevalmistamine, sh info jagamine potentsiaalsetele taotlejatele (taotlejale ja taotlusele esitatavate nõuete selgitamine; struktuurifondide projekti läbiviimisega seotud protseduuride, reeglite ja kohustuste selgitamine);
- taotlejate nõustamine sobiva rahastamisallika leidmisel ja projektiidee vormistamisel; toetuse rakendamise seotud tegevuste ja protseduuride ettevalmistamine fonde rakendavates asutustes;
- projektitaotluste hindamine ja rahastatavate tegevuste valik;
- projektide elluviimise ja struktuurivahendite kasutamise seire elluviimine;
- toetuse rakendamisega tegelevate komisjonide töö korraldamine, komisjoniliikmete töö tasustamine ja koosolekute organiseerimine;
- auditi ja kohapealsete kontrollide läbiviimine.

Meetme 5.2 sihiks on tõsta rakendusüksuste ja toetuse saajate võimekust projektide ettevalmistamiseks ja juhtimiseks, mis on üheks peamiseks eelduseks struktuurivahendite abi ärakasutamiseks. Meetme raames toetatakse järgnevaid tegevusi:

- teavitamine, sh näiteks meetmeid tutvustavate kodulehtede loomine, toimetamine ja hooldus; teavitustöö läbi trükimeedia, tele- ja raadiokanalite; info- ja juhendmaterjalide väljaandmine trükistena; teabepäevade korraldamine;
- koolitus struktuurifondide administreerimisega seotud ametnikele, taotlejatele ja toetuse saajatele;
- hindamine;
- uuringud, sh näiteks toetusprogrammide asjakohasuse uuringud ja meetmete mõju-uuringud;
- infosüsteemide, riistvara ja tarkvara soetamine ja paigaldamine.

2.4. Riikliku arengukava seirekomisjon

Seiret riikliku arengukava rakendamise üle teostab korraldusasutus, kelle üle teostab omakorda järelevalvet riikliku arengukava seirekomisjon (e RAKi seirekomisjon). RAKi seirekomisjon jälgib struktuuritoetuste kasutamist, hinnates, kas arengukava rakendamine on tulemuslik, mõjus ja kvaliteetne.

Vastavalt struktuurifondide üldmääruse 1260/1999 artiklile 35 täidab seirekomisjon järgmisi ülesandeid:

- programmitäiendi kinnitamine, kaasa arvatud füüsilised ja finantsindikaatorid, mida kasutatakse struktuuritoetuse üle seire teostamiseks ning vajadusel vajalike muudatuste sisseviimiseks;
- iga meetme alt finantseeritavate tegevuste valikukriteeriumite kinnitamine;
- programmi eesmärkide saavutamisel tehtud edusammude jälgimine ja hindamine;
- rakendustulemuste, eriti RAKi poolt seatud eesmärkide ning vahehindamiste tulemuste läbivaatamine;
- aasta- ja lõpparuannete läbivaatamine ning kinnitamine enne nende edastamist Komisjonile;
- Komisjoni poolt rahaliste vahendite väljamaksmist puudutavate otsuste sisu muutmise ettepanekute läbiviitamine ja kinnitamine;
- ettepanekute tegemine korraldusasutusele RAKi prioriteetide muutmiseks või revideerimiseks juhul, kui see on vajalik RAKi eesmärkide saavutamise tagamiseks või toetuste administreerimise, kaasa arvatud finantsjuhtimise, paremaks korraldamiseks;
- avalikustamise ja avalikkuse teavitamise strateegia kinnitamine.

RAKi seirekomisjoni pädevuses on esitada muudatusettepanekuid programmitäiendisse. Meetmete vahel raha-vajaduse muutmiseks ühe struktuurifondi raames piisab seirekomisjoni otsusest. Prioriteetide vahelist raha-vajaduse muutmist seevastu ei ole võimalik teha ilma Euroopa Komisjoni nõusolekuta. RAK seirekomisjon võib teha ka programmi rakendavatele osapooltele juhtimisalaseid ettepanekuid, tagamaks programmi efektiivset ja tulemuslikku rakendamist.

Seirekomisjoni koosseis ja moodustamise põhimõtted on kindlapiirilised. RAKi seirekomisjoni esimehe positsioon kuulub korraldusasutusele, s.o rahandusministrile. Valitakse ka RAKi seirekomisjoni aseesimees. Seirekomisjoni

sekretariaadina töötab Rahandusministeeriumi välisfinantseerimise osakonna struktuurivahendite seiretalitus. Sekretariaadi ülesandeks on ette valmistada seirekomisjoni tööd puudutavad dokumendid, sh aruanded, töökavad, koosolekute protokollid.

RAKi seirekomisjoni koosseis on esindatud: makseasutus, rakendusasutused ja rakendusüksused ning sotsiaalsed partnerid (töövõtjate ja tööandjate ühendused, kohalike omavalitsuste liidud, kodanikeühendused jm); Euroopa Komisjoni esindaja ning Euroopa Investeerimispanka esindaja osalevad seirekomisjoni töös nõuandva häälega. Seirekomisjoni moodustamisel arvestatakse partnerlusprintsipi ning komisjoni koosseisu puhul peetakse silmas naiste ja meeste võrdse esindatuse põhimõtet.

RAKi seirekomisjon tuleb kokku vähemalt kaks korda aastas ning kinnitab struktuuritoetuse kasutamise poolaasta ja aastaaruande ehk RAK aastaaruande. Aastaaruanne kajastab rakendusaasta jooksul toimunud sisulist progressi (mõõdetakse kindlate indikaatorite abil) ja finantsilist progressi (põhineb abikõlblikel ja tegelikult projektide käigus tehtud kulutuste ning väljamakstud summade arvutusel).

Teiste seirega seotud komisjonide – **prioriteetide juhtkomisjonid ja meetmete juhtkomisjonid** – ülesanded ja tegevus on seotud vastavalt prioriteetide ja meetmete eesmärkide saavutamise. Prioriteedi juhtkomisjonidesse kuuluvad vastavate meetmete rakendusüksuste ja rakendusasutuste esindajad, samuti kaasatakse sotsiaal-majanduslike partnerite esindajad.

2.5. Rahastamine struktuurifondidest

Euroopa Liidu struktuurifondidest raha eraldamine riikliku arengukava raames on võimalik alates 1. jaanuarist 2004. Eesti riigil on õigus hakata vastu võtma struktuuritoetuse taotlusi, neid menetleda ning riigi poolt ka rahastada. Riikliku arengukava tõrgeteta rakendamise jaoks on oluline ettenähtud kogumahu, õigeaegse ja paindliku Eesti avaliku sektori poolse finantseeringu kindlustamine. See tagatakse:

- riigi osaluse planeerimisega riigieelarvesse;
- projektidele antava ELi ja Eesti riigi toetuse ühekorraga otsustamisega;
- ELi ja Eesti riigi toetuse kiire ja paindliku väljamaksmisega.

Inimressursi arendamise prioriteeti kaasrahastatakse perioodil 2004–2006 Euroopa Sotsiaalfondist **1,19 miljardi eesti krooniga**. Lisanduv Eesti riigi poolne kaasrahastamine on **362,5 miljonit krooni**.

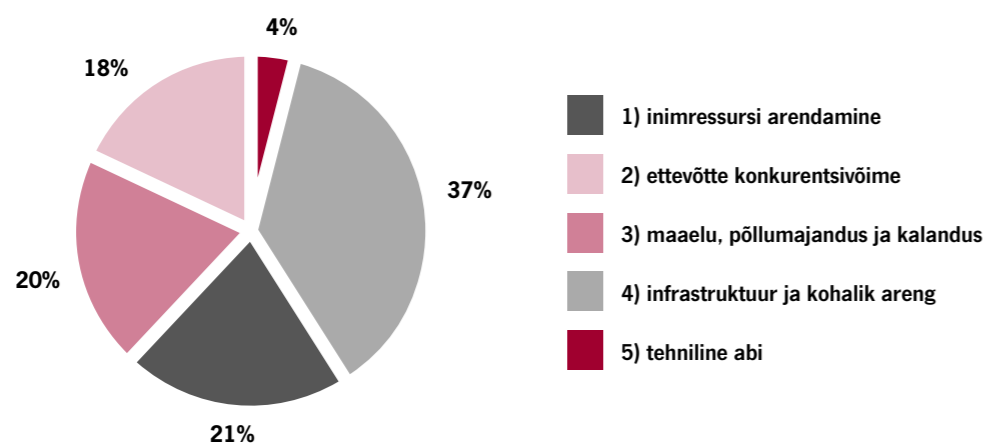
Ettevõtluse konkurentsivõime prioriteeti kaasrahastatakse ajavahemikus 2004–2006 Euroopa Regionaalarengu Fondist kogumahu **1,14 miljardi krooniga**. Eesti riik kaasrahastab prioriteeti **381,7 miljonit krooniga**.

Põllumajanduse, kalanduse ja maaelu prioriteeti kaasrahastatakse aastatel 2004–2006 Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi arendusseksioonist ning Kalanduse Arendusrahastust **1,1 miljardi krooniga**. Eesti riigi poolne kaasrahastamine prioriteedile on **436,5 miljonit krooni**.

Infrastruktuuri ja kohaliku arengu prioriteeti kaasrahastatakse aastatel 2004–2006 Euroopa Regionaalarengu Fondist kogumahu **2,16 miljardi krooniga**. Eesti riik kaasrahastab prioriteeti kokku **683,8 miljonit krooniga**.

Täpne riikliku arengukava rahastamine prioriteetide ja meetme ning finantsallikate kaupa ajavahemikus 2004–2006 on esitatud RAK programmitäiendis. Järgneval joonisel on näidatud, kuidas jaguneb RAKi raames eraldatav struktuurifondide raha arengukava prioriteetide vahel:

Joonis 5 Struktuurifondide jaotus RAKi prioriteetide vahel (%)

Eestis reguleerib struktuurifondide vahendite andmist "Struktuuritoetuse seadus" (vt ka alapeatükk 2.6 Struktuurifondide kasutamise õiguslikud alused). Seadus defineerib **struktuuritoetust** kui riigi poolt toetuse saajale antavat rahalist abi, mida kaasrahastatakse struktuurifondidest. **Taotlejapoolse omafinantseeringuna** käsitletakse neid rahalisi vahendeid, millega finantseeritakse projekti abikõlblikke kulusid lisaks ELi struktuurifondidele. Projekti omafinantseering võib tulla kahest allikast – avalik sektor ja erasektor.

Nõutava omafinantseeringu mahu olemasolu on struktuuritoetuse saamise vältimatuks eeltingimuseks. Toetuse saaja poolse omafinantseerimise kohustuse täitmist kontrollivad rakendusüksused.

Omafinantseerimise määr on toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise korras kindlaks määratud tingimustest (nn meetme tingimuste määrus). Sõltuvalt meetmest ja toetusskeemist võidakse taotlejatele kehtestada omafinantseeringu miinimummäärad ning toetuse andmise maksimummäärad. Erinevatele taotlejatele võidakse kehtestada erinevad omafinantseerimise määrad. Siin on oluline põhjalik tutvumine toetuse saamise tingimustega ning vajadusel lisainfo küsimine maakondlikust arenduskeskusest või rakendusüksusest.

Taotlusvormi täitmise ja eelkõige projekti eelarve koostamisega seoses on vajalik teada:

Avaliku sektori finantseeringut annavad järgmised organisatsioonid:

- 1) riigiasutused;
- 2) kohaliku omavalitsuse üksused;
- 3) muud avalik-õiguslikud organisatsioonid, v.a Hüvitusfond, Tagatisfond, Eesti Liikluskindlustuse Fond ning avalik-õiguslikud kutseühendused;
- 4) punktides 1–3 nimetatud isikute valitseva mõju all olevad sihtasutused ja mittetulundusühingud;
- 5) punktides 1–3 nimetatud isikute valitseva mõju all olevad äriühingud.

Valitseva mõju olemasolu määratakse vastavalt Raamatupidamisseaduse §-le 27. Riigi raamatupidamise üldeskirjas on avaliku sektori üksused kajastatud riigi konsolideerimisgrupi üksustena. Sidusettevõtjad ja muud sidusüksused, kus avaliku sektori üksustel on oluline, kuid mitte valitsev mõju, ei kuulu avalikku sektorisse.

Erasektori finantseeringut annavad:

- 1) avalikku sektorisse mittekuuluvad äriühingud, sealhulgas avaliku sektori sidusettevõtjad (kelle üle erasektor omab valitsevat mõju);
- 2) avalikku sektorisse mittekuuluvad sihtasutused ja mittetulundusühingud, sealhulgas avaliku sektori sidusüksused (kelle üle erasektor omab valitsevat mõju);
- 3) muud organisatsioonid, mis ei kuulu avalikku sektorisse;
- 4) füüsilisest isikust ettevõtjad;
- 5) eraisikud.

Taotleja peab projekti rakendama **vastavalt õigusaktidele**, tagades oma tegevuse kooskõla nii siseriiklikult kehtivate seaduste kui ka EL õigusaktidega. Et veidi hõlbustada erinevate projektide finantseerijate eristamist, on eelnev võetud kokku näitlikul joonisel:

Joonis 6 Struktuuritoetuse finantseerimisallikad

	Euroopa Liidu finantseering	Euroopa Liidu osalus	Euroopa Liidu struktuurifondid ja Ühtekuuluvusfondid
Avaliku sektori finantseering	Eesti avaliku sektori finantseering	Eesti riigi osalus	Riik
		Eesti kohalike omavalitsuste osalus	Kohaliku omavalitsuse üksused
	Muu avaliku sektori osalus		1) muud avalik õiguslikud organisatsioonid, välja arvatud Eesti Pank, Tagatisfond, Eesti Liikluskindlustuse Fond ning avalik-õiguslikud kutseühendused 2) punktides 1–3 nimetatud isikute asutatud sihtasutused, kelle tuludest kahe viimase aasta jooksul üle poole moodustavad toetused punktides 1–3 nimetatud isikutelt 3) käesoleva lõike punktides 1–4 nimetatud isikute valitseva mõju all olevad sihtasutused ja mittetulundusühingud 4) käesoleva lõike punktides 1–4 nimetatud isikute valitseva mõju all olevad äriühingud Valitseva mõju olemasolu määratakse vastavalt Raamatupidamisseaduse §-le 27. Riigi raamatupidamise üldeskirjas on avaliku sektori üksused kajastatud riigi konsolideerimisgrupi üksustena. Sidusettevõtjad ja muud sidusüksused, kus avaliku sektori üksustel on oluline, kuid mitte valitsev mõju, ei kuulu avalikku sektorisse.
Erasektori finantseering			1) avalikku sektorisse mittekuuluvad äriühingud, sealhulgas avaliku sektori sidusettevõtjad (kelle üle erasektor omab valitsevat mõju) 2) avalikku sektorisse mittekuuluvad äriühingud, sealhulgas avaliku sektori sidusüksused (kelle üle erasektor omab valitsevat mõju) 3) muud organisatsioonid, mis ei kuulu avalikku sektorisse 4) FIE'd 5) eraisikud

Mistahes struktuurifondidest kaasrahastatav projekt peab olema alati kaasfinantseeritud ka riiklikest vahenditest, olgu allikaks riik, kohalik omavalitsus vm institutsioon. Avaliku sektori toetus projektile sõltub sellest, milline on vastavale meetmele EL struktuurifondist eraldatava toetuse ülemmäär. Reeglina jaguneb avaliku sektori toetus üksikprojektile järgmise skeemi alusel:

Avalik sektor = ELi vahendid (75%) + Eesti vahendid (riik vm) (25%)

Meetmetes on struktuurifondi osalusmäär projektis enamasti ühtlaselt fikseeritud: reeglina moodustab ELi osalus nii RAKi meetmete kui ka üksikprojektide tasemel 75% abikõlblikest kogukulutustest. Erandina rakendatakse suuremat ELi poolset osalusmäära (80%) järgmiste meetmete kaasrahastamiseks:

- Meede 1.3 Võrdsed võimalused tööturul (ESF)
- Meede 3.5 Külade taastamine ja arendamine (EAGGF)
- Meede 3.6 Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER (EAGGF)
- Meede 3.8 Nõuande- ja teabeleviteenuste toetamine (EAGGF)
- Meede 3.9 Kalalaevastiku püügivõimsuse reguleerimine (FIFG)
- Meede 3.12 Muud kalandusega seotud meetmed (FIFG)
- Meede 4.3 Kutse- ja kõrghariduse ning seda toetava infrastruktuuri moderniseerimine (ERDF)

Samas võib avaliku sektori toetus üksikprojektile meetmeti erineda, sõltudes meetme rahastamisskeemist ja taotlejatele esitatavatest omafinantseeringu nõuetest. Kohaliku omavalitsuse üksuste, avalik-õiguslike organisatsioonide ja avaliku sektori valitseva mõju all olevate äriühingute, mittetulundusühingute ning sihtasutuste projektidele kehtestatakse meetmetes kohustusliku omafinantseerimise määrad. Sellega kindlustatakse ka nendepoolne panus Eesti avaliku sektori poolsesse finantseeringusse.

Tähtis on ka meeles pidada, et erasektor ei saa asendada avaliku sektori riigipoolseid kohustusi. Erasektoris kuuluv taotleja puhul moodustub projekti kogumaksumus järgnevalt:

Taotleja omafinantseering + partneri kaasfinantseering + avalik sektor = projekti kogumaksumus (100%)

Kui struktuuritoetuse taotleja ja esitatud taotlus vastavad kõikidele esitatud nõuetele ning taotleja on saanud rakendusüksusest kirjaliku otsuse oma toetuse rahuldamise kohta ning seda kirjalikult kinnitanud, muutub toetuse taotleja **toetuse saajaks**. See fikseeritakse rakendusüksuse poolt haldusotsuses pärast seda, kui projektide valikul on taotleja ja tema taotlus edukaks tunnistanud.

Struktuurifondide projektide kaasrahastamise üldreeglina finantseeritakse toetuse saaja poolt tehtud kulutusi **tagantjärele** – projektiga seotud kulutused ja investeeringud tuleb projekti elluviijal esialgu katta omavahenditest. Võib öelda, et toetuse saajana käsitletakse projekti rakendamist alustanud ja kulutusi tegema hakanud projekti elluviijat, kes küsib tehtud kulutuste eest rakendusüksuselt kompensatsiooni. Seejuures peab igasugune projektile tehtud väljamakse olema abikõlblik, st iga kulu abikõlblikkust tuleb tagada enne projektile tehtavat väljamakset (vt Kulude abikõlblikkus).

Alloleval joonisel on näidatud struktuuritoetuse abil rahastatava projekti kulude jaotus finantsallikate lõikes, kuid konkreetse projekti finantsallikate ja kulude jagunemine sõltub meetmest ja projekti iseloomust.

Joonis 7 **Struktuuritoetus ja projekti abikõlblik kulu**

Abikõlblik kulu				Abikõlbmatu kulu
Struktuuritoetus		Kaasfinantseering		
ELi osalus	Eesti riigi osalus	Muu avaliku sektori osalus	Partnerite osalus	

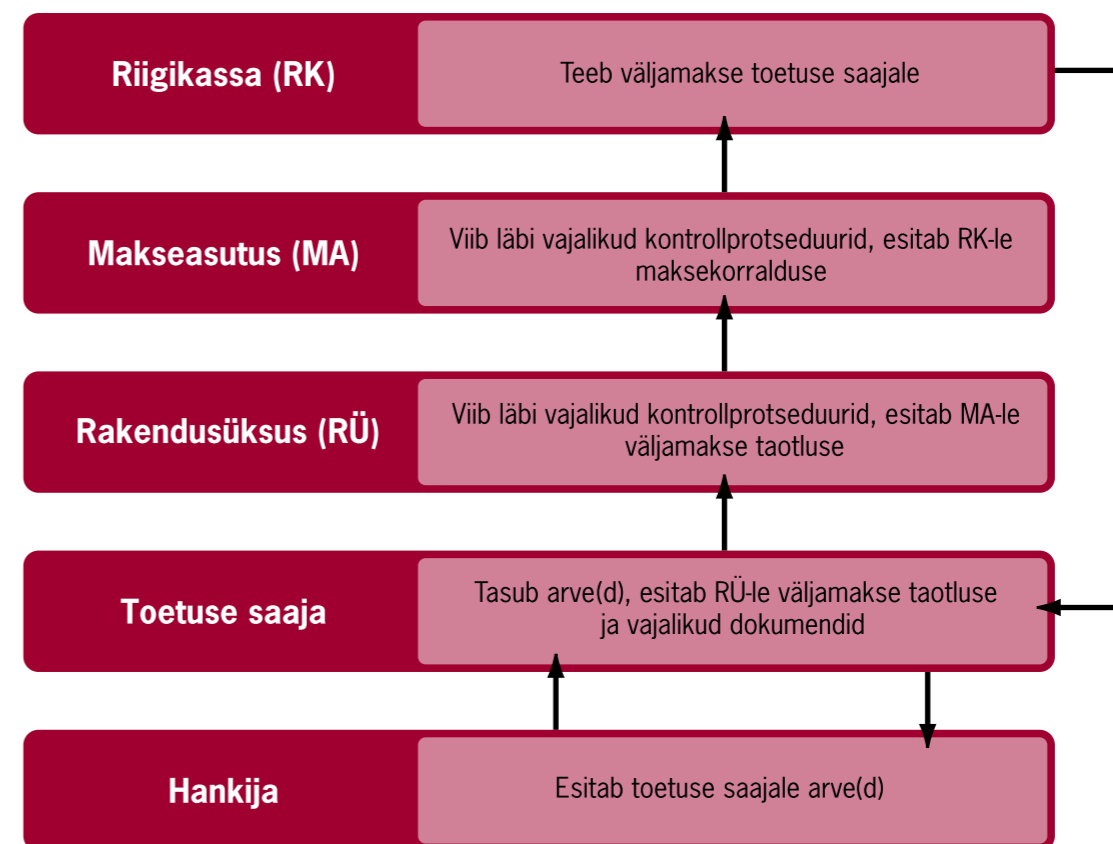
Toetuse saaja esitab oma projekti raames tehtud kulutuste katmiseks rakendusüksusele väljamakse taotluse (taotlusi) selleks ettenähtud vormil. **Väljamakse taotlus** on toetuse saaja poolt projekti elluviimise käigus rakendusüksusele esitatav vormikohane dokument. Ühtlasi on tegemist taotlusega, mille rakendusüksus omakorda esitab makseasutusele toetuse väljamakse tegemiseks toetuse saajale.

Väljamakse taotlusega peab toetuse saaja rakendusüksusele tõestama seniste arvetasumist, lisades selleks väljamakse taotlusele nõutavad tõendusdokumendid. Rakendusüksusele esitatavasse maksetaotlusesse saab lisada ainult tegelikult väljamakstud abikõlblikke kulutusi, mille tõendamiseks on olemas toetavad dokumendid (arved ja maksekorraldused).

Rakendusüksus kontrollib toetuse taotleja poolt esitatud väljamakse taotlusi ning valmistab ette maksetaotluse vahendite ülekandmiseks. Makseasutus kontrollib saadud maksetaotlust ja maksekorraldusi (st eelkõige maksetaotluse ja maksekorralduste vastavust), andes seejärel korralduse Riigikassale ülekande teostamiseks. Riigikassa teostab ülekande otse toetuse saajale. Riigikassa on justkui pank, mis makseasutust teenindab. Riigikassas on avatud peakonto, kuhu Euroopa Komisjon kannab vastavalt võetud eelarvelistele kohustustele vahendid üle.

Kõige tüüpilisem väljamaksete tegemise skeem toetuse saajale on kujutatud alloleval skeemil:

Joonis 8 **Struktuurifondide raha liikumine**

Toetuse saaja on kohustatud säilitama kõiki tehtud kulusid tõendavaid dokumente ning dokumenteeritud andmeid projektiga seotud tegevuste, kulutuste ja muude tulemuste kohta rakendusüksuse poolt selleks ettenähtud vormil. Auditi läbiviimise võimaldamiseks peavad toetuse saajad tagama kõikide asjakohaste raamatupidamisdokumentide olemasolu (vt lähemalt alapeatükk 6.3. Kuludokumentide audit).

Ettemaksed taotlejale on erandkorras lubatud, kuid ei ole tavajuhul abikõlblikud. Toetuse saajale teostatud ettemaksu ei saa lisada Euroopa Komisjonile esitatavasse maksetaotlusesse. Viimane asjaolu tähendab, et struktuurifondid ei rahasta ettemakseid, mis peaksid aitama ebapiisavaid vahendeid omavatel taotlejatel projekti tegevusi ellu viima hakata. Ettemaksete jaoks vajaminevad vahendid peab leidma iga liikmesriik ise.

Toetusraha andmisel eristatakse mõisteid “täielik ettemakse” ja “osaline ettemakse”. Täielik ettemakse on toetuse väljamakse pärast reaalse kohustuse ning enne reaalse kulutuse tekkimist. Seevastu osaline ettemakse on toetuse väljamakse pärast reaalse kohustuse tekkimist ja toetuse saaja omapoolse finantseeringu tasumist.

Täielikke ettemakseid saavad vaid riigiasutused, kellele “Riigieelarve seaduse” §-st 29 tulenevalt on keelatud võtta laenu, kasutada kapitalirenti või võtta muid kohustusi. See, kas projekti rakendatakse ettemaksete abil, peab olema teada juba projekti alguses ning kajastuma ka rahastamisotsuses (seda ka osalise ettemakse puhul).

Iga makse puhul arvestatakse struktuuritoetusena makstav summa vastavalt taotleja omafinantseerimise määrale projektis. Konkursitingimused läbinud ja edukaks tunnistanud projekti finantseerimiseks on ette nähtud kaks peamist viisi:

- Toetuse saaja tasub esmalt ise kõik arved, mille on talle esitanud projektis ettenähtud töö teostaja/hankija, ning esitab omakorda tasumist tõendavad dokumendid vastavale rakendusüksusele. Riigikassa kannab rakendusüksuselt laekunud maksetaotluse alusel raha toetuse saajale. Projekti elluviija huvides peab võimaldama olukordi, kus projekti eest tasumine toimub osade kaupa, mis välistab kohustuse käia ühekorraga välja suuri summasid, mida toetuse saajal ei pruugi olla.

B. Et paljudel projekti rakendajatel puuduvad võimalused ise kõiki projektikulud kanda, on välja töötatud ka teine maksete moodus. Toetuse saaja saab arve töö teostajalt ja tasub talle sellest osa (vastavalt tema osaluse määrale projektis). Seejärel esitab ta tasumist tõendavad dokumendid rakendusüksusele. Riigikassa kannab raha toetuse saajale ning viimane omakorda maksab ülejäänud osa arvest hankijale. Tegu on sisuliselt ettemaksega toetuse saajale (samal ajal on töö siiski juba teostatud ja tõendatav) ning viimane peab rakendusüksusele tõendama, et on raha hankijale edasi kandnud ehk ülejäänud osa arvest tasunud. Selle variandi puhul on rakendusüksusel kohustus kontrollida, kas taotleja tõepoolest kandis kogu raha edasi ning kas kulude aluseks olev objekt, teenus vms on ka reaalselt olemas.

Toetuse saajal tuleb projekti rakendamisel esitada rakendusüksusele ka finantsaruandeid. Projekti finantsaruande kinnitab meetme rakendusüksus ning finantsaruandluse täpsema korra kehtestab samuti iga rakendusüksus eraldi.

KASULIK TEADA

- Kõiki projekte peab ka avalik sektor (riik, kohalik omavalitsus või avaliku sektori omanduses olev ettevõtte) kaasrahastama
- Struktuurifondide kaasfinantseerimine ei asenda riigieelarvet, st EL kaasfinantseerib programme täiendava allikana lisaks liikmesriigi eelarvele ja erasektorile
- Üldjuhul finantseeritakse tehtud kulutusi tagantjärele, st investeringud tuleb esialgu teha omavahenditest
- Omafinantseering on toetuse saaja tehtav rahaline või rahaliselt mõõdetav panus projekti
- Ettemakseid tehakse ainult väga hästi põhjendatud erandjuhtudel

2.6. Struktuurifondide rakendamise õiguslikud alused

Et õiguslikult tagada struktuurifondidega seotud ELi määruste rakendumine Eesti õigussüsteemis, töötati Rahandusministeeriumi juhtimisel välja "Struktuuritoetuse seadus". Seadusega on loodud sobilike struktuuritoetuse eraldamise reeglite ja toetuse saajale esitatavate nõuete kogum, mis aitab teostada kontrolli struktuuritoetuse kasutamise üle. Lisaks sellele on seadus ja selle alusel kehtestatavad alamaktid vajalikud tagamaks, et toetuse taotlejatel ja toetuse saajatel oleks selge ülevaade kõigist läbiviidavatest protseduuridest ja esitavatest nõuetest.

Struktuuritoetuse seadus sätestab struktuuritoetuse taotluse riigipoolse andmise ettevalmistamise ja taotluse menetlemise alused, struktuuritoetuse andmisega seotud poolte õigused ja kohustused ning riikliku järelevalve korra. Struktuuritoetuse all peetakse seadusest tulenevalt silmas riigi poolt antavat tagastamatut või tagastatavat rahalist abi, mida kaasrahastatakse Euroopa Liidu struktuurifondidest, sealhulgas Euroopa ühenduse algatuste INTERREG ja EQUAL raames, ning ühtekuuluvusfondist. Seega loob raamseadus aluse EL struktuurifondidest ja ühtekuuluvusfondist raha eraldamise protseduuridele.

Struktuuritoetuse seadus:

- defineerib käsitletava valdkonna põhimõisted;
- määratleb struktuuritoetuse andmist korraldavate asutuste ülesanded;
- kehtestab struktuuritoetuse taotlemise protseduuri põhilised;
- sätestab vaide esitamise ja läbivaatamise erisused võrreldes haldusmenetluse seaduses sätestatuga;
- kehtestab riikliku järelevalve teostamise korra;
- kehtestab struktuuritoetuse tagasinõudmise korra.

"Struktuuritoetuse seadus" jõustus 1. jaanuaril 2004. Seaduse täistekstiga on võimalik tutvuda Riigi Teataja veebiversioonis veebiaadressil www.riigiteataja.ee.

Struktuuritoetuse seaduse rakendusaktid on alljärgnevad õigusaktid:

Vabariigi Valitsuse õigusaktid

- 1) Vabariigi Valitsuse korraldus "Eesti riikliku arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks kinnitamine" (vastu võetud Vabariigi Valitsuse 28. jaanuari 2004. a korraldusega nr 37-k (avaldatud RTL 2004. a, 19, 312)
- 2) Vabariigi Valitsuse määrus "Struktuuritoetuse rakendusasutuste ja rakendusüksuste nimetamine ning riigi ja kohaliku omavalitsuse investeringute meetmete kinnitamine"
- 3) Vabariigi Valitsuse määrus "Struktuuritoetuse registri asutamine ja põhimääruse kinnitamine"

Rahandusministri määrused

- 1) "Struktuuritoetuse auditeerimise ning toetuse lõpetamise deklaratsiooni esitamise kord"
- 2) "Struktuuritoetuse väljamaksmise kord"
- 3) "Struktuuritoetuse tagasinõudmise ja tagasimaksmise kord"
- 4) "Struktuuritoetuse kasutamise finantsaruandluse kord"
- 5) "Struktuuritoetuse seire ja hindamise üldine kord"

Teaviku lisa 2 on huvilisele ära toodud tähtsamate Euroopa Liidu struktuurifondide-alaste õigusaktide loetelu koos viidetega eestikeelsele tõlkele.

3. Struktuurifondide rakendamine Eestis

3.1. Korraldusasutus

Euroopa Komisjon on määruste ja teiste dokumentidega määratlenud detailsed nõuded struktuurifondide kasutamiseks ajavahemikul 2000–2006. Liikmesriik peab EL finantsvahendite tõhusa ja tulemusliku kasutamise tagamiseks tegema suuri jõupingutusi, mis omakorda eeldab head ettevalmistustööd. Üldjuhul määratakse struktuurifondide rakendamise eest vastutavaks üks nn korraldusasutus, mille ülesandeks on täita juhtrolli nii struktuurifondide kasutamise ettevalmistamise, planeerimise kui ka rakendamisega seotud tegevustes (vt lähemalt peatükk 2. Struktuurifondide rakendamine Eestis).

Üldvastutus struktuurifondide rakendamise eest on pandud liikmesriigile. RAKi elluviimiseks luuakse vastav struktuur, mis täidab erinevaid funktsioone alates struktuurifondide juhtimisest kuni nende seire ja hindamiseni. Sellise riikliku struktuuri tipus (vt joonis 10) asetseb korraldusasutus, mis struktuurifondide üldmääruse Nr. 1260/1999¹⁰ artikli 34 kohaselt vastutab struktuurifondide toetuse juhtimise ning rakendamise tulemuslikkuse ja õiguspärasuse eest.

Eestis täidab vastavalt Struktuuritoetuse seadusele nii struktuurifondide kui ka ühtekuuluvusfondi korraldusasutuse rolli Rahandusministeerium. Korraldusasutuse funktsioone Rahandusministeeriumis täidab välisfinantseerimise osakond koostöös teiste osakondadega. Vastavalt struktuurifondide üldmääruse nr. 1260/1999 Artiklile 34 täidab korraldusasutus järgmisi ülesandeid:

- RAK seirekomisjoni sekretariaadina toimimine (vt lähemalt alapeatükk 2.4 RAKi seirekomisjon);
- RAKi rakendamise seiret võimaldava finants- ja statistilise informatsiooni kogumine;
- programmitäiendi kohandamine;
- RAKi rakendamise poolaasta-, aastaaruande ja lõpparuande koostamine, millest kaks viimast esitatakse kinnitamiseks seirekomiteele ning seejärel Euroopa Komisjonile;
- teatise tegemine tegevuse vastavuse kohta abiandmise otsuses toodule ning selle esitamine makseasutusele;
- ELi kaasabiga finantseeritavate tegevuste nõuetekohasuse ja rakendusasutuste tegevuse korrektsuse tagamine;
- ühilduvuse tagamine ELi poliitikatega, eriti konkurentsi, riigihangete, keskkonnapoliitika ning meeste ja naiste võrdõiguslikkusega seotud küsimustes;
- struktuurifondidealase informatsiooni ja avalikustamisega seotud kohustuste täitmine.

Korraldusasutus peab tagama ka ministeeriumidevahelise koostöö struktuurifondide rakendamisel. Sel eesmärgil teeb ta tihedat koostööd kõigi **rakendusasutustega**, milleks on kõik struktuurifondide administreerimisega seotud ministeeriumid. Struktuuritoetuse seaduse järgi on struktuurifondide ja ühtekuuluvusfondi rakendamisega Eestis seotud järgmised rakendusasutused:

- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
- Siseministeerium
- Keskkonnaministeerium
- Sotsiaalministeerium
- Haridus- ja Teadusministeerium
- Põllumajandusministeerium
- Rahandusministeerium

3.2. Makseasutus

Struktuurivahendite finantsjuhtimise eest Eestis vastutab ja makseasutuse rolli täidab Eestis Rahandusministeeriumi Euroopa Liidu maksete osakond koostöös riigikassa osakonnaga. Usaldusväärse finantsjuhtimise tagamiseks kindlustab makseasutus esitatud kulu sihipärasuse, korrektsuse ja õigustatuse

(projekti kulgemisega), õigeaegse ja tõese aruandluse esitamise, Euroopa Komisjonilt maksete vastuvõtmise ja Euroopa Komisjoni ning riigipoolse kaasfinantseeringu õigeaegse ning täies mahus väljamaksmise.

Makseasutus teeb väljamakseid otse struktuuritoetuse saajale:

- a) viimase poolt rakendusüksusele esitatud maksetaotluse alusel ja
- b) rakendusüksuse poolt makseasutusele esitatud maksetaotluse alusel.

Makseasutuse ülesandeks on rakendusüksuselt saadud maksetaotluste läbivaatamine, misjärel ta kinnitab toetuse saaja projektis teostatud kulud ning teostab ülekanded kindlaksmääratud arvestusperioodi jooksul.

Makseasutuse tähtsaimate kohustuste hulka kuuluvad:

- Euroopa Komisjonile esitatavate konsolideeritud kuluaruande, maksetaotluse ja sertifikaadi koostamine ning Euroopa Komisjonile esitamine ning vajaduse korral korraldusasutusele ning rakendusüksustelt kuldokumentide nõudmine;
- alusetult väljamakstud summade viivitamatu tagasinõudmise ning tagastatavate summade registreerimise tagamine;
- Euroopa Komisjonile aruande saatmine tagasinõudmist ootavate summade kohta aasta viimase kvartali aruande lisana;
- väljamaksete tegemise tagamine nii kiiresti kui võimalik ja täies ulatuses;
- raamatupidamisarvestuse pidamine saadud struktuuritoetuse kohta;
- seirekomitee töös osalemine;
- Euroopa Komisjonile tagasimaksete teostamise tagamine;
- konsolideeritud rahavoogude prognoosi koostamine ja Euroopa Komisjonile esitamine;
- teiste EÜ õigusaktidega makseasutusele pandud ja finantsjuhtimisega seotud ülesannete täitmine.

Makseasutuse ülesanne on kontrollida, kas Euroopa Komisjoni ja riigipoolne kaasfinantseering on korrektselt välja makstud. Selle kindlustamiseks nähakse ette järgnevad abinõud:

- makseasutus nõuab rakendusüksustelt regulaarselt üksikasjalike andmete esitamist abikõlblike riigi- ja erasektori kulutuste kohta prioriteedi ja meetme tasandil;
- rakendusüksused annavad makseasutusele aru toetuse saajatele antud (s.o realselt aset leidnud) kulutuste kohta, milleks töötatakse välja spetsiaalsed finantsaruandluse vormid;
- makseasutus esitab Komisjonile regulaarselt maksetaotlusi ning tagab laekunud summade viivitamatu väljamaksmise.

3.3. Auditeeriv asutus

Vastavalt struktuurifondide üldmääruse 1260/1999 artiklitele 38 (1) (a) ja 38 (1) (c) on liikmesriik kohustatud rakendama selliseid finantsjuhtimise ja kontrolli meetmeid, mis tagavad ühenduse rahaliste vahendite efektiivse ja korrektse kasutamise ning abi administreerimise vastavalt kõigile kehtivatele ühenduse nõuetele ning usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõtetele.

ELi struktuurivahendite finantskontrolli eest Eestis vastutab Rahandusministeerium kui **auditeeriv asutus**. Auditeeriva asutuse ülesandeid Rahandusministeeriumis täidab Finantskontrolli osakond, mille peamiseks ülesandeks ELi vahendite rakendamisel Eestis on teostada RAKi rakendusüsteemide auditit. Samuti on auditeeriva asutuse kohustuseks teha kindlaks, kas ELi struktuurifondide ja ühtekuuluvusfondi vahendeid on kasutatud otstarbekalt ning regulatsioonidega kooskõlas oleval viisil. Auditeeriv asutus on volitatud läbi viima auditeid struktuurivahendite jaotamise protsessi igal juhtimis- ja kontrollitasandil kuni toetuse saajani välja.

Auditeeriva asutuse ülesanded struktuurivahendite rakendamisel on järgnevad:

- auditite läbiviimine eesmärgiga koostöös rakendusasutuste ja -üksuste siseaudiitoritega tagamaks Euroopa Liidu struktuurifondide ja ühtekuuluvusfondi vahendite kasutamise otstarbekohasus ning nõuetele vastavus;
- sisekontrolli (sh finantskontrolli) süsteemide korralduse analüüs ning audit seoses ELi struktuurifondide ja ühtekuuluvusfondi vahendite taotlemise, rakendamise ja kasutamise üle teostatava järelevalvega riigiasutustes ning teistes asutustes, mis korraldavad ELi struktuurifondide ja ühtekuuluvusfondi kasutamist;

¹⁰Viited tähtsamate EL määruste jm regulatsioonide täistekstidele on toodud raamatu lisas 2.

- riigiasutuste finantsjuhtimise, raamatupidamise ja finantsaruannete kontrollimine, sama tegevuse läbiviimine asutustes, mis vastutavad ELi struktuurifondide ja ühtekuuluvusfondi vahendite taotlemise, kasutamise ning kasutamise üle teostatava järelevalve korraldamise eest, või asutustes, mis kasutavad ELi struktuurifondide ja ühtekuuluvusfondi vahendeid;
- riigiasutuste ning teiste ELi struktuurifondide ja ühtekuuluvusfondi vahendite taotlemise, kasutamise ning kasutamise üle teostatava järelevalve korraldamise eest vastutavate asutuste tegevuse nõuetele vastavuse kontrollimine;
- toetuse lõpetamise deklaratsiooni esitamise korraldamine.

Toodud ülesannete täitmiseks viib auditeeriv asutus läbi toetuse andmise ja kasutamisega seotud subjektide juhtimis- ja kontrollsüsteemide auditeerimist ning toetuse kuludokumentide auditit (vt ka alapeatükk 6.3 Kuldokumentide audit).

Täites nii korraldusasutuse, makseasutuse kui ka auditeeriva asutuse ülesandeid, on Rahandusministeeriumis tagatud selge kohustuste lahusus. Seega on auditeeriv asutus korraldusasutusest funktsionaalselt sõltumatu, mis tähendab, et ta ei osale juhtimisprotsessides, millega on seotud korraldusasutus, makseasutus, rakendus- asutused ning rakendusüksused.

3.4. Rakendusasutused ja rakendusüksused

Eestis on struktuurifondide sisulise rakendamise eest vastutavad rakendusasutused ja rakendusüksused.

Rakendusasutused täidavad korraldus- või makseasutuse poolt neile delegeeritud ülesandeid. Rakendusasutuste ülesanneteks on:

- programmdokumendi koostamisel osalemine;
- meetmete väljatöötamine;
- andmete esitamine programmitäiendi koostamiseks ja muutmiseks;
- kaasfinantseerimise planeerimine riigieelarves;
- seire teostamine ja RAKi seirekomisjoni töös osalemine;
- hallatavate meetmete rakendamise kontrollsüsteemide auditeerimine;
- partnerite ja kasusaajate teavitamine;
- väljamaksete prognoosi kinnitamine ja edastamine makseasutusele;
- teatise tegemine tegevuse vastavuse kohta toetuse andmise otsuses toodule ning selle esitamine makseasutusele.

Rakendusasutustena vastutavad teatud ministeeriumid RAKi prioriteetide elluviimise eest. Neid ministeeriume nimetatakse **prioriteedi rakendusasutusteks**, mis täidavad prioriteedi eesmärkide saavutamiseks korraldusasutuse ülesandeid. RAKi prioriteetide rakendusasutused on järgmised:

Tabel 3 Riikliku arengukava prioriteetide rakendusasutused

1. Sotsiaalministeerium	Inimressursi arendamise prioriteet
2. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Ettevõtluse konkurentsivõime prioriteet
3. Põllumajandusministeerium	Põllumajanduse, kalanduse ja maaelu prioriteet
4. Rahandusministeerium	Infrastruktuuri ja kohaliku arengu prioriteet
5. Rahandusministeerium	Tehnilise abi prioriteet

RAKi meetmete eesmärkide saavutamise eest kannavad üldvastutust meetmete rakendusasutused. Meetme rakendusasutus osaleb oma valdkonda puudutava(te) meetme(te) väljatöötamises ja muudatuste sisseviimises programmdokumendi, valmistab ette kahel korral aastas esitatavad meetme aruanded, juhivad meetme juhtkomisjoni, kinnitab maksetaotlused ning tagab meetmete kaasfinantseerimise planeerimise riigieelarvest. Meetme rakendusasutusi on seitse.

Täielik nimekiri rakendusasutustest ja rakendusüksustest koos RAKi meetmetega on ära toodud raamatu lisas 1.

Rakendusüksus on Vabariigi Valitsuse poolt määratud riigiasutus või eraõiguslik juriidiline isik, kes täidab meetme eesmärkide saavutamiseks korraldus-, makse- või rakendusasutuse ülesandeid.

Käesoleval programperiodel on Eestis rakendusüksuse ülesannete täitmiseks nimetatud alljärgnevad asutused:

- Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
- Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus
- Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove
- Maanteeamet
- Raudteeinspeksioon
- Veeteede Amet
- Lennuamet
- Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus
- Sotsiaalministeerium
- Tööturuamet
- Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet
- Riigikantselei

Tehnilise abi meetmete rakendusüksuseks on Rahandusministeerium.

Rakendusüksused on asutused, kuhu toetuse taotlejad esitavad oma projektitaotluse ning kus toimub taotluste menetlemine, s.o hindamine ja valik.

Rakendusüksuste pädevuses on:

- menetleda toetuse taotlusi;
- vormistada toetuse maksamise otsuse alusel toetuse maksamise jaoks vajalikud dokumendid ja edastada need makseasutusele;
- teostada toetuse seiret ja koostada kaks korda aastas meetme rakendusasutusele seirearuandeid;
- esitada andmed toetuse aruandluseks;
- viia läbi kuludokumentide kohapealne audit rakendusüksuse ning toetuse saajate tasandil;
- esitada andmed toetuse lõpetamise deklaratsiooni koostamiseks.

Rakendusüksuste ülesannete hulka kuuluvad veel:

- partnerite ja kasusaajate teavitamine;
- projektide juhtimise tagamine;
- maksenõuete kontrollimine ja kinnitamine;
- maksekorralduste ja siseriiklike maksetaotluste ning väljamakseprognooside koostamine ning makseasutusele esitamine;
- Euroopa Komisjonilt rahaliste vahendite taotlemiseks maksetaotluse ja kuludeklaratsiooni koostamine ja makseasutusele esitamine;
- Euroopa Komisjonile aastase väljamaksete prognoosi koostamine ja esitamine rakendusasutusele kinnitamiseks;
- aluselt väljamakstud summade tagasinõudmine toetuse taotlejalt;
- seireks vajalike andmete kogumine, koondamine ning elektroonilise andmebaasi pidev ajakohastamine.

Eespool kirjeldatud riikliku arengukava institutsionaalne raamistik peab olema suuteline igal aastal menetlema tuhandeid projekte, mis panustaksid ühiskonna jätkusuutlikku majanduslikku ja sotsiaalsesse arengusse.

Järgneval skeemil on kujutatud kokkuvõtvalt, millised on RAKi juhtimisprotsessiga vahetult seotud osapooled ning nende peamised ülesanded:

Joonis 9 Eesti riikliku arengukava 2004–2006 juhtimise skeem

Toetuse saaja

Toetuse saaja on juriidiline isik või asutus, kelle esitatud taotlus toetuse saamiseks on rahuldatud ning kes vastutab projekti tegevuste elluviimise eest (nt kohalik omavalitsus, maavalitsus, mittetulundusühing, ettevõtja, haridusasutus jne).

Toetuse saaja peab vajadusel andma rakendüksusele lisainfot, tagama nõuetekohase omafinantseeringu, esitama seirearuandeid projekti tulemuslikkuse kohta ning kasutama talle eraldatud toetust vastavalt seatud eesmärkidele, nõuetele ja määrustele.

Meetme rakendusüksus

Meetme rakendusüksusi on 13: Eesti Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus; Keskkonnainvesteeringute Keskus; Sihtasutus Innove; Maanteeamet; Raudteainspeksioon; Veeteede Amet; Lennuamet; Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus; Tööturuamet; Sotsiaalministeerium; Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet; Riigikantselei; Rahandusministeerium.

Rakendusüksus tegeleb projektitaotluste menetlemisega: teavitab ja nõustab taotlejaid, vaatab läbi taotlused, teeb haldusotsuse edukaks tunnustatud projektitaotluste suhtes, kogub projekti seireks vajalikke andmeid, teostab kohapealset kontrolli veendumaks kulutuste sihipärasuses ja projekti tulemite reaalses olemasolus jne.

Meetme rakendusasutus

Meetme rakendusasutusi on 7: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Siseministeerium, Keskkonnaministeerium, Sotsiaalministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Põllumajandusministeerium ja Riigikantselei.

Meetme rakendusasutus vastutab meetme eesmärkide elluviimise eest ning tagab kaasfinantseerimise riigieelarvest. Ta osaleb arengukava koostamisel ja täiendamisel, osaleb RAKi seirekomisjonis, teavitab partnereid ja kasusaajaid. Meetme rakendusüksus teostab valikulist kontrolli rakendusüksuse juhtimis- ja kontrollsüsteemi nõuetele vastavuse üle.

Juhtudel, kus rakendusasutus prioriteedi ja meetme tasandil on üks ja seesama, ülesanded ja vastutus kattuvad.

Korraldusasutus

Eesti riikliku arengukava 2004–2006 korraldusasutuseks on Rahandusministeeriumi välisfinantseerimise osakond, mis teeb kindlates valdkondades koostööd teiste osakondadega. Korraldusasutus kannab üldvastutust programmi juhtimise ja elluviimise eest.

Prioriteedi rakendusasutus

Prioriteedi rakendusasutusi on 4: Sotsiaalministeerium (prioriteet 1), Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (prioriteet 2), Põllumajandusministeerium (prioriteet 3), Rahandusministeerium (prioriteetid 4 and 5).

Prioriteedi rakendusasutus vastutab prioriteedi eesmärkide elluviimise eest. Lisaks: osaleb arengukava koostamisel ja täiendamisel, kinnitab maksete prognoosid ning osaleb RAK seirekomisjoni töös.

4. Euroopa Liidu läbivate poliitikate arvestamine projektides

Käesolevas peatükis antakse kokkuvõttev ülevaade RAKi raames käsitletavatest horisontaal- ehk läbivatest poliitikatest, milleks on: **jätkusuutlik areng, sooline võrdõiguslikkus, infoühiskonna edendamine ja regionaalne areng.**

4.1. Keskkonnapoliitika – säästev areng

Amsterdami Lepinguga seati säästev areng ja keskkonnakaitse üheks EL absoluutsetest prioriteetidest. Keskkonnakaitse arvestamine kõikides EL poliitikates muutus kohustuslikuks. Euroopa Komisjon käsitleb jätkusuutlikku arengut (ingl k – *sustainable development*) ühe horisontaalse poliitikana – teemana, mida tuleb arvestada kõikide ELi struktuurifondide programmide rakendamisel¹¹.

Jätkusuutliku arengu all mõistetakse arenguteed, mis rahuldab praeguse põlvkonna vajadused ja püüdlused, seadmata ohtu tulevaste põlvkondade samasuguseid huve (seejuures huvide all on eelkõige mõistetud keskkondlikke ressursse). Üldistatult öeldes taotleb jätkusuutlik areng tasakaalu sotsiaalsfääri, majanduse ja keskkonna vahel ning täisväärtusliku ühiskonnaelu pikaajalist jätkumist praegusele ja tulevastele põlvkondadele.

Riikliku arengukava 2004–2006 keskkonna-eesmärgid:

- keskkonnateadlikkuse ja aktiivse ellusuhtumise edendamine;
- keskkonna (õhk, vesi, maastikud, tehiskeskkond) ohutuse tagamine inimese tervisele ja elusloodusele;
- keskkonnaavariide ennetamine ja likvideerimise tagamine ning keskkonnariskide vähendamine;
- energiasääst ja võimalusel taastuvate energiaallikate kasutamine;
- väärtuslike maastike ja elupaikade säilimise tagamine;
- keskkonna hea seisundi saavutamine;
- keskkonda tehtavate emissioonide vastavusse viimine ELi ja Eesti nõuetega;
- keskkonnajuhtimissüsteemide ja parima võimaliku tehnika rakendamine;
- loodusressursside (mets, vesi, kala, loodusvarad) säästlik kasutamine.

Keskkonnaeesmärgid on integreeritud programmi strateegilisel tasemel, st nendele suunatus peab väljenduma meetmekirjelduses ja abikõlblikkuse kriteeriumides.

Iga struktuurifondidest kaasrahastust taotlev projekt peab selgitama, milline on selle oodatav mõju keskkonnaseisundile ning kuidas arvestatakse projekti tegevuste rakendamisel jätkusuutliku arengu põhimõtteid. Struktuuritoetuse projekti taotlusvormis ning aruande vormis on projekti mõjude lahtris ühe RAKi horisontaalse indikaatorina märgitud:

Projekti mõju keskkonnaseisundile:

- suunatud otseselt keskkonnaseisundi parandamisele
- positiivse mõjuga
- neutraalne

Asjakohastel juhtudel, st juhtudel, kui projektil on toetuse taotleja hinnangul keskkonnaseisundi suhtes positiivse märgiga mõju, peab taotleja oma taotluses lähemalt kirjeldama, millisel viisil projekt keskkonda mõjutab ning kuidas toimub plaanitud tegevuste ja meetmete hindamine.

Projektitaotluse väljatöötamisel on neil juhtudel vajalik kavandatavate tegevuste eeldatava keskkonnamõju kirjeldamine ja hindamine tegevuste algaasis (nt äriplaani koostamisel), samuti selle negatiivse mõju vältimise või leevendamise võimaluste analüüsimine.

¹¹ EC guidance for 2000–2006 Programmes: "Under the Treaty of Amsterdam, the Union's financial instruments are required to work, simultaneously in the long-term interest, towards economic growth, social cohesion and the protection of the environment, in other words, sustainable development"

4.2. Sooline võrdõiguslikkus

Euroopa Komisjoni üheks selgesuunaliseks eelistuseks on võrdsete võimaluste edendamine rõhuasetusega naiste ja meeste võrdõiguslikkuse aspektile: "Meeste ja naiste võrdõiguslikkus on Amsterdami Lepingus määratletud põhimõte. Selle printsiibi sisalduvus kõikides elluviidavates poliitikates pole enam võimalus, vaid otsene kohustus. Sellest lähtuvalt peab võrdõiguslikkuse süvalaiendamine olema läbivalt integreeritud struktuurifondidega seotud programmeerimisse".¹²

Sooliste iseärasuste (soolise aspekti) läbiv arvestamine on strateegia, mida eesti keeles on hakatud nimetama **soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamiseks**. Euroopa Komisjon defineerib seda mõistet järgmiselt:

"Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine (*gender mainstreaming*) tähendab kõikide poliitikate, tegevuskavade ning meetmete naistele ja meestele avaldatava mõju süstemaatilist arvestamist nende poliitikate, tegevuskavade ja meetmete kavandamise, elluviimise, seire ning hindamise etappidel. See sisaldab ka täiendavate võrdõiguslikkuse edendamisele ning naiste tööturul osalemise võimaluste parandamisele suunatud erimeetmete kavandamist, rakendamist, seiret ja hindamist".¹³

Iga struktuurifondidest kaasrahastust taotlev projekt peab näitama, kuidas mõjutavad projekti raames elluviidavad tegevused projekti tegevustega seotud sihtrühma, s.o tavaliselt nii naiste kui ka meeste olukorda.

Struktuuritoetuse projekti taotlusvormis ning aruande vormis on projekti mõjude lahtris toodud järgmised näitajad:

1. Projekti mõju meeste ja naiste vahelise ebavõrdsuse vähendamisele tööhõives:

- projekt toetab meeste ja naiste tööturule võrdset integreerimist
- projekt toetab meeste ja naiste võrdset osalemist hariduses ja kutseõppes
- projekt edendab naisettevõtlust
- projekt toetab töö- ja pereelu ühitamist

2. Projekti mõju meeste ja naiste vahelise ebavõrdsuse vähendamisele üldiselt:

- projekt on suunatud otseselt soolise võrdõiguslikkuse edendamisele
- projekt vähendab soolist ebavõrdsust
- projekt ei mõjuta meeste ja naiste vahelist ebavõrdsust
- projekti vahetu mõju meeste ja naiste vahelise ebavõrdsuse vähendamisele raskesti määratletav

Esimese indikaatori kohta on toetuse taotlejal võimalik hinnata, kas tema projekti tegevused ja sihtrühm on seotud tööturul osalemise, hariduses või koolitusel osalemise, naisettevõtluse või tööviiside katsetamisega, mis aitavad kaasa paindlikumale töö- ja pereelu kokkusobitamisele. Alati on soovitatav lisada selgitus, miks haakub (või miks ei haaku) projekt ühe või teise valdkonnaga.

Teise indikaatori puhul on võimalik analüüsida kavandatavat projekti ja selle mõjusid naiste ja meeste vahelisele võrdõiguslikkusele järgmiste kategooriate alusel:

- a) projekt on suunatud otseselt soolise võrdõiguslikkuse edendamisele
- b) projekt vähendab soolist ebavõrdsust
- c) projekt ei mõjuta meeste ja naise vahelist ebavõrdsust

Kui taotleja kavandab tegevusi, mis on tema arvates meeste ja/või naiste võrdõiguslikkuse suhtes otseselt positiivse (a) või soolist ebavõrdsust vähendava mõjuga (b), peab ta suutma näidata, kuidas see mõju avaldub kogu projekti eluea vältel. Selleks peaks taotleja kirjeldama taotlusvormis etteantud väljal pikemalt, milliseid tegevusi projektis ellu viiakse, milliseid soolisi aspekte (soolise ebavõrdsuse ilminguid) projekti raames käsitletakse, missugused on projekti oodatavad tulemused ning kuidas kavatakse nende saavutatust mõõta ja hinnata.

¹² Guidelines for programmes in the period 2000 to 2006 (1999/C 267/02)

¹³ Tehniline dokument nr 3 "Mainstreaming equal opportunities for women and men in structural fund programmes and projects" (märts 2000)

4.3. Infoühiskonna edendamine

Euroopa Ülemkogu 2000. a märtsis toimunud Lissaboni tippkohtumisel defineeriti strateegiline eesmärk aastaks 2010, mille järgi peab Euroopa Liidust saama kõige innovaatilisem ja konkurentsivõimeline majandusega piirkond maailmas. Lissaboni strateegiast juhitud seab Euroopa Komisjoni poolt koordineeritav e-Euroopa 2005 initsiatiiv sihid Interneti ja uudsete infotehnoloogiliste lahenduste võimalikult laialdaseks kasutuselevõtuks majanduses ja kogu ühiskonnas tervikuna.

Kooskõlas Euroopa Komisjoni eesmärkidega suunab Eesti struktuurifondide toetuse kasutamisel info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) valdkonnas peamise tähelepanu ühelt poolt uute teenuste ja uuenduslike rakenduste väljatöötamiseks/kasutuselevõtuks ning teiselt poolt erinevate IKT kasutajate kategooriate väljaõppeks.

Käesoleva programmiperioodi riikliku arengukava tasemel ei ole infoühiskonna arendamisele suunatud üldeesmärke kehtestatud. Struktuuritoetuse projekti taotlusvormis ning aruande vormis on projekti mõjude lahtris aga ära toodud näitaja:

Projekti mõju infoühiskonna edendamisele:

- infoühiskonda edendava mõjuga;
- neutraalne.

Selle indikaatori alusel tuleb igas projektitaotluses näidata, milliste projekti raames elluviidavate tegevuste kaudu aitab see kaasa ülaltoodud infoühiskonna arendamise eesmärkide saavutamisele. Infoühiskonna edendamisele suunatud tegevustele on viidatud RAKi programmitäiendi meetmekirjeldustes, kust taotleja saab mõnevõrra parema ettekujutuse, millised tegevused ja tulemused täidavad infoühiskonna arendamise eesmärki.

Rohkemal või vähemal määral seostuvad infoühiskonna edendamise võimalustega läbi konkreetsete tegevuste näiteks meede 1.1 Tööjõu paindlikkust, toimetulekut ja elukestvat õpet tagav ning kõigile kättesaadav haridussüsteem (soodustatakse kõikide ligipääsu IT-alasele koolitusele), meede 2.4 Turismi arendamine (käivitatakse e-turismi infosüsteem kui avalik teenus), meede 3.5 Külade taastamine ja arendamine (avalike internetipunktide rajamine maapiirkonnas) jm.

Kokkuvõttes asetab riiklik arengukava esimesel programmeerimisperioodil pearõhu IKT-ga seotud teadlikkuse ja põhioskuste tõstmisele ühiskonnas tervikuna. See suunitlus hõlmab kahte suurt tegusteringi: esiteks info- ja kommunikatsioonitehnoloogia alase koolituse pakkumine (eriti elukestva õppe osana) ning teiseks, infotehnoloogia infrastruktuuri täiustamine ja vastavate teenuste kättesaadavamaks ja kasutajasõbralikumaks muutmine kodanikele.

Kui struktuurifondide projekt nimetatud tegevustega haakub, on tegemist projektiga, mis on kas otseselt infoühiskonda edendava suunitlusega või positiivse mõjuga.

Eespool käsitletud horisontaalseid poliitikaid tuleb arvestada nii projektitaotluse koostamisel, projekti elluviimisel kui ka tulemuste mõõtmisel ja hindamisel. Taotleja jaoks ei ole oma projektiidee või tegevuste mõju analüüsimine horisontaalpoliitikate arvestamise seisukohast lihtne ülesanne. Teiselt poolt eeldab ka hindamisüsteem, millega on kehtestatud projektide hindamis- ja eelistuskriteeriumid, vastava kompetentsi olemasolu rakendusüksuses ja erialaste teadmistega inimeste kaasamist näiteks keskkonnakaitsele või soolise võrdõiguslikkuse edendamisele suunatud projekti hindamisel.

Ülalnimetatud indikaatorite ja valikute paremaks mõistmiseks töötavad rakendusüksused välja toetuse taotlejatele mõeldud abistavad juhendmaterjalid.

4.4. Regionaalareng

Euroopa Liidu üheks läbivaks põhimõtteks on regioonidevaheliselt tasakaalustatud sotsiaal-majandusliku arengu toetamine. Ka mitmed meetmed riiklikus arengukavas on otseselt suunatud ühe või teise Eesti piirkonna tõhusama arengu tagamisele. Ehkki struktuurivahendite sotsiaal-majanduslikku mõju piirkondade elustandardile ei ole alati võimalik otse hinnata, on paljude meetmete jaoks töötatud välja valikukriteeriumid regionaalselt olulist mõju omavate projektide väljaselekteerimiseks. Tavaliselt kohalduvad need kriteeriumid projektidele, mis otsesemalt või kaudsemalt mõjutavad kohaliku piirkonna arengutaset ja konkurentsivõimet.

RAKi programmitäiendi näitel on võimalik tüüpiliste projektivaliku kriteeriumidena esile tuua järgmised regionaalarengu aspekte sisaldavad eelistused ja valikud:

Struktuuritoetuse taotlusvormis on projekti mõjude lahtris ühe RAKi horisontaalse indikaatorina märgitud projekti rakendamise piirkond. Selle näitaja kohta on võimalik koguda andmeid lähtuvalt sellest, kus kavandatakse projekti tegevuste elluviimist:

Projekti rakendamise piirkond:

- kohaliku omavalitsuse üksus(ed);
- maakond (maakonnad);
- üleriiklik projekt;
- rahvusvaheline projekt.

Projekti tulemustel on regionaalne mõju, kui ta vastab järgmistele kriteeriumidele:

- projekt (tavaliselt investeringuprojekt) vastab piirkonna üldistele arenguvajadustele, objekti jätkusuutlikkus ja majandamiskava tugevus on tõestatud;
- projekt tugineb kohaliku omavalitsuse arengukavale ja on kooskõlas regionaalsete ning valdkondlike arengukavade ja planeeringutega;
- projekt viiakse ellu kõrge tööpuudusega piirkonnas;
- projekt suurendab kohaliku tööhõivet (nt jäätmemajanduse või veekasutusega seotud keskkonnaprojektid);
- projekti rakenduspiirkond on maapiirkonna territoorium (maaelu edendamisele suunatud meetmed);
- projekt kaasab oma tegevustesse kohalikke partnereid;
- projektil on suurem regionaalne mõju ulatus (nt kohalike omavalitsuste ühisprojektid või kasu mitmele omavalitsusele; kasusaav elanikkond).

Potentsiaalset regionaalpoliitilist mõju omab ka näiteks ettevõtluse piirkonna tasakaalustatuma arendamise eesmärgil kehtestatud eelistuskriteerium, mille järgi väljaspool Tallinna ja Harjumaad pärit ettevõtetele võimaldataks kõrgemat toetuse maksimumäära.

5. Struktuurifondidest toetuse taotlemine

Käesolevas peatükis käsitletakse ELi struktuurifondidest toetuse taotlemisel ja andmisel arvestatavaid põhiprintsiipe, selgitades seejuures, mida tähendab taotleja ning taotluse abikõlblikkus. Kirjeldatakse, milles seisneb abikõlblikkuse tingimustele vastavus ning kuidas toimub nendele tingimustele vastavuse kontroll.

Peatükk käsitleb olulisi etappe struktuurifondide toetuse kasutamisel – **projekti ettevalmistamist, toetuse taotlemist, hindamist ning otsuse tegemist taotlusega esitatud projekti rahastamiseks või mitterahastamiseks**.

5.1. Projekti ettevalmistamine

Projekti iseloomust sõltumata on tähtis meeles pidada asjaolu, et kavandatav projekt ei ole kunagi n-ö asi iseeneses, vaid kogum tegevusi, mis otseselt või kaudsemalt mõjutab suurt hulka inimesi ning ümbritsevat keskkonda (ettevõtte, organisatsioon, vald, maakond jne).

Projekti rakendamise jooksul tuleb struktuuritoetuse taotlejal (edaspidi: toetuse taotleja) seega arvestada mitmesuguste huvipooltega, kes on projektiga seotud erineva "intensiivsusega". Projekti tegevustega võib olla seotud mõni konkreetne sihtrühm (nt täiendkoolitusel osalevad õpetajad), kuid selle tulemustest võivad hiljem kasu saada väga paljud inimesed (nt kõik piirkonna kooliõpilased). Kõige vahetumalt on projektiga aga seotud partnerid, kes tuleb kaasata projekti algusest peale. Enne, kui taotlejad asuvad projektitaotlust ette valmistama, ongi sageli mõistlik kaasata teisi asjast huvitatud pooli, et arutada läbi tekkinud ideed ja plaanid.

Projekti eesmärkide ja sihtgrupi täpsemaks määratlemiseks on taotlejal soovitatav pöörduda suuniste saamiseks vastava koolituse saanud nõustajate poole maakondlikes arenduskeskustes või kindlasti spetsialistide poole taotlejat huvitava meetme rakendusüksuses. Potentsiaalsed taotlejad peaksid vajadusel koostööd tegema ka sarnase tegevusalaga ühendustega, samuti piirkondlike, kohalike või riiklike asutustega.

Toetuse saamise eeldusi on siiski suhteliselt palju – RAKi üldiste ja meetmespetsiifiliste kriteeriumide kõrval ka riiklikud ja sektorpoliitika ning vastavad arengukavad. Nendes dokumentides paremini orienteerumiseks on soovitatav hoolikalt tutvuda meetme toetustingimusi kehtestavate määrustega ning küsida vajadusel abi ja juhiseid rakendusüksuste töötajatelt ja struktuurifondide nõustajatelt, et valmistada ette paremini põhjendatud ja teemakohane taotlus.

Partnerite osalust projektis võib käsitleda mitmeti. Kui taotleja on otsustanud projekti rakendamisse kaasata partneri või mitu partnerit, peab ta taotlusvormis selgitama täpsemalt, mil viisil panustab osalev partner antud projekti. Partneri võimalikud rollid on järgmised:

- **Finantseerija** – panustab projekti rahaliste vahenditega.
- **Osaleb mitterahalise panusega** – pakub tasuta tööjõudu, tasuta tegevuspinda vms.
- **Projekti tegelik teostaja** – teostab projekti taotleja nimel (mitte alltöövõtja, vaid juba projekti kirjutamise faasis kaasatud partner).

Kindlasti on nende kõrval teisigi "partnerlusvorme" – osalisi, kes saavad projekti tulemusi mõjutada või kelle olukorda projekti tegevused võivad mõjutada. Struktuurifondide projektide puhul käsitletakse partneritena ainult partnereid nende tavatähenduses. Teisisõnu, enne projekti algust peab olema teada, kellega koos hakatakse projekti ellu viima. Projekti partneritena ei arvestata näiteks hilisemate hangete tulemusena leitud töö teostajaid.

Projekti planeerimise faasis on oluline arvestada sellega, milline on tulevase **projekti eluperiood**. Igal projektil on oma kindel **alguskuupäev** ja **lõpukuupäev**. Taotleja peab niisiis teadma, millise ajaperioodi vältel ta soovib projekti rakendada. Taotleja võib omal riisikol hakata kulutusi tegema alates samast päevast, mil rakendusüksus on taotluse vastu võtnud. Juhul, kui taotlus rahuldatakse ja projekt saab struktuuritoetust, kompenseeritakse enne otsuse langetamist tehtud kulutused kokkulepitud ulatuses. Juhul aga, kui taotlust ei rahuldata, jäävad kõik kulud taotleja enese kanda.

Nii projekti eelarve planeerimisel kui ka projekti käigus konkreetsete kulutuste tegemisel on tarvilik tunda rahastamise reegleid, eelkõige aga seda, millised on kulutuste abikõlblikkuse tingimused. Järgnevalt peatume projekti taotleja, tegevuste ja kulude abikõlblikkuse teemal.

5.2. Abikõlblikkus

Abikõlblikkus üldises tähenduses on teatud tegevuste elluviimise või kulutuste tegemise lubatavus sõltuvalt kindlatest õiguslikest kriteeriumidest. Komisjon määratleb abikõlblikkuse reeglid struktuurifondidest abikõlblike ehk kaasrahastatavate tegevuste ja kulutuste kohta. Abikõlblikkuse reegleid võidakse täiendada määratleda siseriiklike määrustega.

Seega on **abikõlblik kulu** selline kulu, mis vastab nii siseriiklike kui ka ELi õigusaktidega kehtestatud abikõlblikkuse kriteeriumidele. Abikõlblikkuse kriteeriumidele vastavust arvestatakse niihästi projektide valikul kui ka nende hilisema rakendamise käigus.

Euroopa Komisjoni määrusega nr 448/2004/EÜ (millega muudeti määrust 1685/2000/EÜ, millega kehtestatakse ELi nõukogu määruse 1260/1999/EÜ üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses struktuurifondide kaasfinantseeritavate meetmetega seotud kulutuste abikõlblikkusega) on kehtestatud täpsed reeglid struktuurifondidest kaasrahastatavate tegevuste jaoks tehtavate kulutuste abikõlblikkuse kohta. Need reeglid on omakorda jagatud 12 põhilisse abikõlblikkuse eeskirjade rühma.

Kõik tehtavad kulutused peavad olema vastavuses ELi määruste ja siseriikliku seadusandlusega.

Projektide valikul peab rakendusüksus tagama, et taotlejad, rahastamiseks valitud projektid ja selle teostamiseks kavandatud kulud oleksid abikõlblikud. Järgnevalt on abikõlblikkuse mõistet rohkem lahti seletatud.

Taotleja abikõlblikkus

Taotleja abikõlblikkuse hindamisel lähtutakse järgnevatest asjaoludest:

- Taotleja isik peab kuuluma RAKi programmitäiendis fikseeritud vastava meetme võimalike taotlejate nimekirja (taotlejad saavad olla üksnes juriidilised isikud);
- Taotluste vastuvõtmisel peab rakendusüksus hindama taotleja staatust. Taotlejate (organisatsioonide) põhimääruslikud tegevused peavad olema seotud meetme raames lubatavate tegevustega ja suunatud majanduslikule ning sotsiaalsele arengule. Taotluses esitatud info ei tohi olla aegunud (nt äriregistri väljavõttel on teatud kehtivusaeg);
- Toetuse taotleja peab suutma tõendada oma võimekust rahastada projekti tegevusi ja projekti juhtida. Kontrolli taotleja abikõlblikkuse-kriteeriumidele vastavuse kohta teostab rakendusüksus.

Projekti ja tegevuste abikõlblikkus

Projekti abikõlblikkuse üle otsustamisel lähtutakse esmajoones sellest, kas:

- a) toetuse kasutamise eesmärk langeb kokku RAKi vastava meetme või meetme osa eesmärkide ja tegevustega ning
- b) toetatavad tegevused langevad kokku RAKi vastava meetme või meetme osa eesmärkide ja tegevustega.

Miimumnõudeks on, et projekt peab vastama nii riikliku arengukava üldistele kui ka meetmetspetsiifilistele valikukriteeriumidele. RAKi üldistest valikukriteeriumidest, millele eranditult iga struktuurifondidest kaasrahastatav projekt peab vastama, on lähemalt juttu alapeatükis 5.4. Taotluste hindamine.

Lisaks projekti vastavuse tagamisele RAKi põhikriteeriumidele on tähtis silmas pidada järgmisi nõudeid:

- Projekt peab olema vastavuses RAKi üldiste ja ELi (horisontaal)poliitikate eesmärkidega;
- Projektil peavad olema selged, mõõdetavad ja mõistliku ressursikuluga saavutatavad tulemused;
- Projekt peab täitma riigiabi reegleid ja riigihanke seadust (st projektid, kus viimased esinevad).

Kontrolli projekti tegevuste abikõlblikkuse üle teostab ja selle eest vastutab rakendusüksus.

Kulude abikõlblikkus

Igasugune projektile tehtud väljamakse peab olema abikõlblik, kuid iga kulu abikõlblikkuses tuleb veenduda enne projektile tehtavat väljamakset. Teisisõnu peaks kulu abikõlblikkuses veenduma juba projekti planeerimisel ja projektitaotluse eelarve koostamisel.

Mistahes projekti kulutuste abikõlblikkuse üldkriteeriumideks on:

- kulu toimumise aeg;
- kulu eesmärk;
- kulu tüüp.

Kulu toimumise aeg tähendab nõuet, mille kohaselt projekti kulutused peavad olema tehtud kindla aja jooksul. Projekti kulud on abikõlblikud, kui need on tehtud perioodil, mis on märgitud projektitaotluse rahastamise otsuses. Kulude abikõlblikkuse alguse arvestamisel lähtutakse üldreeglina kuupäevast, millal langetatakse otsus taotluse rahastamise kohta (nn haldusotsus). Rakendusüksused võivad aga kulude abikõlblikkuse algusena arvestada juba ka taotluse registreerimise kuupäeva, kuid sel juhul kandub riskide võtmine taotlejale endale. Taotleja jaoks tähendab see, et projektiga seotud kulutusi võib hakata tegema kohe pärast taotluse esitamist rakendusüksusele, kuid kuni lõpliku rahastusotsuse langetamiseni teeb taotleja kulutusi omal vastutusel. Kui rakendusüksuselt tuleb otsus projektitaotluse rahuldumata jätmise kohta, jäävad juba tehtud kulutused kogu ulatuses taotleja enda kanda.

Kulu eesmärk peab olema vastavuses arengukava eesmärkidega ning kulu tegemine suunatud projektis kehtestatud eesmärkide saavutamisele.

Kulu tüübi abikõlblikkus on määratud selle järgi, kas tehtav kulu vastab projektiga seotud fondi eesmärkidele, millest kaasrahastust küsitakse. Iga struktuurifond kaasrahastab ainult teatud tüüpi projekte. Seetõttu on taas vajalik tunda fondispetsiifilisi reegleid abikõlblike ja mitteabikõlblike kulutuste kohta, milles paremaks orienteerumiseks on abiks rakendusüksuse kontaktinimesed, aga ka maakondlike arenduskeskuste töötajad.

KASULIK TEADA

Projekti raames tehtud kulutused on abikõlblikud siis, kui nad on tehtud projekti rahastamisotsuses kindlaksmääratud projektiperioodi kestel. Projekti lõpukuupäev tähistab projektiperioodi viimast päeva ning ühtlasi kulude abikõlblikkuse lõppu. Pärast seda kuupäeva tehtud kulutusi ei kompenseerita.

Kulutuste abikõlblikkuse periood sätestatakse rakendusüksuse poolt vastavas meetme tingimuste määrustes.

Kulutuse abikõlblikkuse ja kulutuste asjakohasuse kontrolli teostab rakendusüksus projekti rakendamise jooksul pidevalt, võttes aluseks toetuse saaja esitatud väljamakse taotlused. Veendumaks, et toetuse väljamakse taotluses on esitatud korrektset informatsiooni ning et kulutused on tehtud kooskõlas kehtiva seadusandlusega, võib rakendusüksus kontrollida:

- taotleja poolt rakendusüksusele esitatud dokumentatsiooni vastavust originaalidele;
- maksekorraldusi ja/või pangaväljavõtteid eraldi, juhul kui rakendusüksus on maksnud välja toetusi eelnevalt tasumata arvete alusel (teostanud ettemakseid);
- tehtud kulutuste seostatust projekti rakendamisega;
- kas tehtud kulutused on mõistlikud, st kas soetatud vara või teenus on projekti vajadustele vastav ja kas hind on konkreetse vara või teenuse keskmine turuhind või mitte;
- kas tehtud kulutused on abikõlblikud ning kulutused sooritatud selleks ettenähtud ajaperioodil;¹⁴
- kas teenuste ja vara soetamisel on järgitud hankereegleid (vt ka alapeatükk 6.4. Riigiabi ja hankereeglid).

Teatud juhtudel ei ole projekti kulutused klassifitseeritavad abikõlblike kuludena, st kulud ei ole struktuurifondidest rahastatavad. Mitteabikõlblike kuludega on tegemist, kui need langevad mõnesse kategooriasse järgnevate seas:

¹⁴ Kulude abikõlblikkust kontrollitakse juba väljamakse taotluse laekumisel rakendusüksuses.

- igasugune kulutus, mis ei ole otseselt seotud elluviidava projektiga;
- igasugune kulutus, mille kohta puuduvad kirjalikud tõendusdokumendid;
- igasugune kulutus, mille suhtes ei kohaldu struktuurifondide (ESF, ERDF, EAGGF, FIG) reeglid ja valdkondlikud piirangud;
- kõik kulutused, mis ei vasta Nõukogu määrusega 1260/99 sätestatud detailsetele reeglitele, mida peab käsitlema koos Nõukogu määrusega 1145/2003;
- kulutused, mida ei saa teha siseriiklikust seadusandlusest tulenevate piirangute tõttu.

Toetuse taotlejal on soovitatav küsida lisainfona rakendusüksusest abikõlblikkust puudutavaid juhiseid, mis hõlbustaksid korrekse taotluse ettevalmistamist. Juhendid, sh juhendmaterjalid projekti üldkulude ja mitterahaliste sissemaksete arvestamise kohta aitavad toetuse saajaid ennekoike projekti eelarve koostamisel, teiselt poolt aga hõlbustavad rakendusüksustel ja -asutustel kontrollida toetuse saaja poolt esitatud väljamakse taotlustes kajastuvate kulude korrektsust.

Allpool on kokkuvõtteks ja taotleja meelepeana üles loetletud mõned tähtsamad abikõlblikkuse üldreeglid ja põhimõtted, mida taotluse eelarve koostamisel ja projekti rakendamisel on kasulik arvestada.

KASULIK TEADA

Projekti jooksul tehtavad maksed ja kulutused peavad:

- üldjuhul olema rahalised (v.a amortisatsioonikulud, mitterahalised sissemaksud ja üldkulud);
- olema põhjendatud, viidates abi andmise tingimustele ja eesmärkidele, st tihedalt seotud projekti eesmärkidega;
- olema tõendatavad raamatupidamise kuludokumentidega;
- vastama kõikidele asjakohastele õigusaktidele, juhendmaterjalidele ja projekti rahastusotsusele.

5.3. Taotlemine

Järgmine etapp struktuuritoetuse taotlemisel on taotluse esitamine – taotleja esitab oma taotluse rakendusüksusele, mis tegeleb antud meetme rakendamisega, s.o vaatab taotlused läbi, teeb rahastamisotsused ning jälgib projekti elluviimist. Peatükis 2.3 Riikliku arengukava prioriteetidid ja meetmed on iga meetme juures kirjas ka rakendusüksus, kuhu toetuse taotlus esitatakse.

Toetuse saamise tingimused ehk meetme tingimused kehtestab iga meetme osas selle meetme eest vastutava rakendusasutuse juht (minister) määrusega. Meetme tingimustes määratletakse muuhulgas ära:

- meetme kaudu toetatavad valdkonnad;
- taotlejale ja taotlusele esitatavad nõuded;
- taotluse esitamise tähtaeg ja adressaat, kellele taotlus esitatakse ning kes taotlust menetlema hakkab;
- taotluse läbivaatamise tähtaeg;
- taotleja ja taotluse vastavaks tunnistamise alused ja kord;
- taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise alused.

Lisaks sellele kehtestatakse määruses projektitaotluste hindamise kord ja hindamiskriteeriumid, samuti tingimused, mille korral väljamakstud toetus kuulub tagastamisele, millal tuleb teha muudatus projekti rahastamisotsusesse jne. Määruse lisana kinnitatakse ka iga toetuse taotlusvormid.

Taotlemise olulise eelsammuna on soovitatav, et taotleja veenduks nii enda juriidilise staatuse kui ka oma projekti nõuetelevastavuses – abikõlblikkuses (vt alapeatükk 5.2 Abikõlblikkus).

Taotleja vastavuse kontrollimisel pööratakse kindlasti tähelepanu tema finantsilisele olukorrale ja üldisele võimekusele projekti edukalt rakendada. Selleks, et kindlustada piisav suutlikkus projekti tegevusi ellu viia, võib rakendusüksus nõuda taotlejalt andmeid tema

- maksevõimelisuse kohta;
- maksuvõlgnevuste kohta;

- projekti teostamiseks vajalike vahendite olemasolu kohta;
- kvalifikatsiooni ja kogemuse kohta ning muid toetuse taotlemise ja menetlemise korras ettenähtud andmeid.

Rakendusüksus teeb koos taotlusvooru väljakuulutamisega kättesaadavaks toetuse taotlusvormi. Taotlusvorm on tähtsaim infoallikas, mille alusel toimub otsustamine, kas taotleja ja tema projekt vastavad esitatud põhikriteeriumidele ja- tingimustele.

Taotleja peab täitma vormikohase taotlusvormi ning esitama selle vastava meetme rakendusüksusele. **Taotlus struktuuritoetuse saamiseks koosneb vormikohasest kirjalikust avaldusest ja sellele lisatud dokumentidest ning see peab olema taotleja poolt allkirjastatud.** Taotlusvormi võib projektitaotlust koostada sooviv toetuse taotleja küsida rakendusüksusest, lähimast maakondlikust arenduskeskusest või printida välja internetist vastava rakendusüksuse koduleheküljelt.

Üldreeglina on taotlusvorm kättesaadav rakendusüksuse koduleheküljelt. Veebilehel olevaid taotlusvorme ei ole võimalik otse internetis täita. Need tuleks välja trükkida ja esitada täidetuna rakendusüksusele. Sõltuvalt sellest, kuidas on sätestatud meetme tingimuste määrukses, tuleb taotlus esitada kas ainult paberikandjal või nii paberil kui elektroonselt. Juhul, kui kodulehekülje kasutamine ei ole mingil põhjusel võimalik, võivad rakendusüksused taotlejale väljastada taotlusvormid paberikandjal. Taotluse laekumise järel rakendusüksusesse sisestatakse taotleja ja taotluse andmed elektroonsesse infosüsteemi.

Taotluse vastavaks tunnistamiseks kontrollib rakendusüksuse töötaja (projekti koordinaator) taotluses esitatud andmeid ja nende vastavust nõuetele. Vajadusel peab olema taotleja valmis tegema oma projektitaotluses parandusi vastavalt rakendusüksuse töötaja poolt tehtud märkustele. Sageli puudutab see näiteks muudatusi projekti kulueelarves. Kui taotluses leitakse ilmseid ebatäpsusi, siis antakse taotlejale tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks. Taotlust ei tunnistata vastavaks, kui on esitatud valeandmed või taotleja ei võimalda esitatud andmeid kontrollida või ta ei ole tähtaegselt kõrvaldanud taotluses esinevaid puudusi. Kui taotleja ei ole esitanud kõiki nõutavaid dokumente või ei ole esitanud neid tähtaegselt, siis ei hakata taotlust läbi vaatama ja see tagastatakse taotlejale.

Taotleja mittevastavaks tunnistamise korral tehakse taotluse rahuldamata jätmise otsus, millest teavitatakse taotlejat kirjalikult.

Avatud projektitaotlusvoorus, st mitte jooksva taotlusvooru korral (loe lähemalt alapeatükist 5.5. Projektide valik) laekunud taotlustest võtab rakendusüksus arvesse ainult neid avaldusi, mis on nõuete kohaselt täidetud, allkirjastatud ja esitatud hiljemalt määratud tähtajaks.

Tüüpiline struktuuritoetuse taotlusvorm koosneb üldosast (A-osa) ning meetmepetsiifilist infot koondavast eriosast (B-osa), mille sisu määrab kindlaks vastava meetme rakendusüksus. Siiski võib praktikas sõltuvalt meetme iseloomust ja rakendusüksusest esineda erinevaid taotlusvorme.

Taotlusvormi üldosa sisaldab üldist informatsiooni projekti eesmärkide ja tegevuste kohta, samuti projekti rakendamise asukoha, taotleja tüübi, kontaktandmete, projekti partnerite jm kohta. Üldosas tuleb taotlejal esitada kokkuvõte projekti eesmärkidest ja tegevustest. Projekti sisu kokkuvõtlik tutvustus sõltub ka projekti iseloomust. Kui tegemist on investeringuga, kirjeldab taotleja investeeringuobjekti, kui aga koolitusprojektiga, iseloomustab ta koolituse suunitlust ning sihtrühma. Arendusprojektide puhul tuleks kirjeldada arendustegevuse sisu.

Üldosa sisaldab muuhulgas ka teavet projekti seostatuse kohta ELi horisontaalpoliitikatega (vt lähemalt peatükk 4. Euroopa Liidu läbivate poliitikate arvestamine projektides). Selleks on taotlusvormis üles loetletud näitajad, mille kohta antavate vastuste põhjal hinnatakse projektide vastavust ühenduse horisontaalpoliitika eesmärkidele.

Projekti eelarve ehk finantsplaan koostatakse standardiseeritud kulueelarve ridade kaupa, selleks on taotlusvormis ette nähtud standardvorm. Projekti finantsplaanis peab taotleja näitama rahastamisallikad aastate lõikes ja taotleja omafinantseeringu ning taotletava toetuse suuruse ehk **projekti kogumaksumuse**. Viimane on kujutatav valemina:

Projekti kogumaksumus = taotleja omafinantseering kokku + taotletav toetus (ELi struktuurifondi + riiklik kaasrahastamine)

Lisaks küsitakse taotlusvormi kaudu projekti jätkusuutlikkust tõendavaid andmeid, mis puudutavad nii üldist taotleja projektijuhtimise alast võimekust kui ka finantssuutlikkust kajastavaid andmeid.

Et projekt, eriti investeringutega seonduv, peab tõestama oma majanduslikku tasuvust ja jätkusuutlikkust, tuleb reeglina lisada taotlusvormi vastavas rubriigis info selle kohta, kas rahastust taotleva projektiga seoses on tehtud vastavaid tasuvusanalüüse või -uuringuid.

Kuivõrd struktuuritoetuse näol on tegemist avaliku sektori toetusega, siis mängib projekti rahastamisotsuse tegemisel rolli ka see, millised on olnud antud taotleja senised kokkupuuted avaliku sektori raha kasutamisega. Juhul, kui toetuse taotlejal on viimase kolme aasta jooksul õnnestunud saada avaliku sektori toetust, palutakse taotlusvormis taotlejal märkida vastavad projektid, abi andja (EL või riiklikud vahendid) ja abi summa.

Taotlusvormi ülejäänud osade täpne sisu sõltub juba konkreetsest meetmest, mille alt toetust taotletakse – mõni meede sisaldab mitut toetusskeemi, mille eesmärgid ja toetuse saamise tingimused võivad üksteisest erineda. Iga rakendusüksus töötab oma meetme(te) jaoks välja taotlusvormi eriosa, mis tuleb taotlejal siiski täita ja esitada tingimata koos üldosaga.

Taotlusvormi n-õ meetmespetsiifilises osas kajastub reeglina otseselt struktuurifondidest kaasrahastust taotleva projekti kirjeldus ja tegevuskava, mis peavad vastama muuhulgas sellistele küsimustele:

- 1) millised on projekti üldised ja spetsiifilised eesmärgid;
- 2) millise probleemi leevendamisele (vajadus) ja kelle olukorra parandamisele (sihtrühm) projekt kaasa aitab;
- 3) millised on kavandatud tegevused ja nende ajaline teostatus;
- 4) missugused on projekti oodatavad tulemused ja mõjud (kvantifitseeritud tulemused) ning kuidas kavandatakse neid mõõta (indikaatorid).

Taotlusvormi eriosast tulenev informatsioon on vajalik ennekõike projektide hindamiseks ja valikuks, hiljem aga projektide seires ja auditeerimisel. Taotlusvormis olevad **näitajad** – nii **väljund-**, **tulemus-** kui ka **mõjunäitajad** – on tuletatud RAKi programmitäiendi vastavatest meetmekirjeldustest. Taotlusvormi täites tuleb taotlejal “prognoosida”, millised võivad olla tema projekti tegevuste abil saavutatavad tulemused või loodavad väärtused. Nende mõõtmiseks ja hilisemaks projekti tulemuslikkuse hindamiseks on taotlejal kasutada meetme näitajad, milledest taotlejad “valivad” taotlusvormi täitmisel välja indikaatorid antud meetme indikaatorite loendi hulgast. Need indikaatorid on ette kuvatud nii taotlusvormis kui jälgitavad ka RAKi programmitäiendi kaudu.

Kuna iga rahastatav projekt peab aitama saavutada vastava meetme näitajatega seotud sihttasemeid, määravad taotlejad ise võimalikult **realistlikud saavutustasemed**, mille saavutamist on projekti kestel ja lõpus võimalik arviliselt mõõta. Selleks on taotlusvormi sisestatud tabel, kus iga näitaja taga on mõõtühik ning taotleja poolt määratletav (prognoositav) sihttase. Sihttase on lihtsamalt öeldes arviliselt väljendatav eesmärk, mida taotleja soovib oma projekti efektiivse rakendamisega projekti lõpuks saavutada. Seejuures on kasulik meeles pidada, et pigem tasub oma projekti kavandades valida vähem näitajaid ning kehtestada väiksem hulk sihttasemeid, mis seevastu on suurema tõenäosusega saavutatavad.

Hilisemas projektide seire ja hindamise faasis lähtutakse projekti tulemuslikkusele hinnangu andmisel just taotlusvormis sisalduvale infole erinevate näitajate kohta ning võrreldakse antud ajahetkeks saavutatud tulemusi (nt koolitatud töötute arv, avatud infopunktide arv jne) algselt taotlusvormis püstitatud eesmärkidega (vt ka alapeatükk 6.1. Projekti aruandlus).

Taotluse juurde kuuluvad tavapärastelt ka **lisad** – need on lisadokumendid, mille esitamist võib rakendusüksus nõuda, kui need on lahutamatu seotud taotleja või projektitaotluse nõuetele vastavusega. Taotluse lisad on näiteks finantsplaan, projekti loogiline raammatraks, taotleja senise tegevuse kirjeldus jne). Muuhulgas võivad lisad sisaldada struktuuritoetuse seadusest tulenevate taotlejale esitatavate nõuete kinnitusi ja meetmespetsiifilisi lisasid (nt äriplaan, keskkonnamõjude hinnang, tasuvusuuring jms).

Täpsemad juhised projektitaotlejatele taotlusvormi täitmiseks ning rakendusüksustele andmete edastamise osas töötatakse välja ja tehakse koos vajaliku taotlusedokumentatsiooniga kättesaadavaks rakendusüksuste poolt.

5.4. Taotluste hindamine

Rakendusüksusele esitatud **taotluste hindamist** teostab seesama rakendusüksus. Rakendusüksuses toimub taotluste läbivaatamine ja taotlejate nõuetele vastavuse kontroll. Taotleja finantsvastavuse kontrolliga peab olema eelkõige tagatud, et taotleja on maksevõimeline, et ta ei ole maksuvõlglane ning et ta on projekti teostamiseks piisavalt rahalisi vahendeid. Taotleja on kohustatud taotluste läbivaatamise jooksul vastama kõikidele rakendusüksuse töötaja poolt taotluse kohta esitatud küsimustele ning vajadusel võimaldama rakendusüksuse esindajal enda juures teha nn kohapealset eelkontrolli.

Esmase ehk tehnilise hindamise faasis hinnatakse korrektselt esitatud projektitaotluste vastavust RAKi programmitäiendis esitatud **üldistele projektivaliku kriteeriumidele**. Tegemist on spetsiaalselt RAKi alusel kaasrahastatavate projektide jaoks välja töötatud valikukriteeriumidega, mis on ühtlasi ka struktuuritoetuse taotlusvormi koostisosaks.

KASULIK TEADA

Vastavalt RAK programmitäiendile (peatükk 2. Projektide üldised valikukriteeriumid) peab iga RAKi raames kaasrahastatav projekt vastama kõigile järgnevalt esitatud viiele üldisele kriteeriumile:

- projekt peab vastama RAKi strateegiale ning olema kooskõlas meetme ja prioriteedi eesmärkidega, mille raames rahastamist taotletakse;
- projekt peab olema asja- ja ajakohane – uuringutele, arengukavadele või selgelt tõendatud vajadustele vastav;
- projekt peab olema majanduslikult efektiivne;
- projekt peab olema jätkusuutlik, looma püsivat või pikaajalist lisaväärtust;
- taotleja peab olema suuteline projekti ellu viima.

Ülaltoodud tingimused on peamised taotlusele ja taotlejale esitatavad nõuded. Nende olulisus seisneb selles, et kui projektitaotluse hindamisel ilmneb kasvõi üheainsa kriteeriumi puhul, et taotlus pole “piisavalt hea”, ei menetle rakendusüksus seda taotlust enam edasi, vaid langeb võrdluses teiste taotlustega konkurentsist välja.

Projekti vastavus RAKi strateegiale ja kooskõla meetme eesmärkidega

Taotleja peab hästi teadma, mida ta soovib oma projektiga saavutada ning olema teadlik projekti kaasrahastamiseks valitud prioriteedi ja meetme eesmärkidest ning toetatavatest tegevustest. Projektiidee võib olla originaalne ja veenev, kuid kui projekti tegevused ei haaku otseselt RAKis püstitatud eesmärkidega, ei ole need ka struktuurifondidest toetuse küsimiseks abikõlblikud.

Projekti asja- ja ajakohasus

Projekti rahastamise üheks põhitingimuseks on selle vajalikkus, mille põhjendamine on taotleja jaoks kaalukas ülesanne. Vajadust projekti elluviimise järele aitab argumenteerida see, kui taotleja on eelnevalt probleemi analüüsinud (teinud vastavaid uuringuid, näitab seoseid mõne kehtiva strateegia või arengukavaga jne).

Projekti tasuvus

Projektide valikul eelistatakse projekte, mille eelarve on hoolikalt läbi kaalutud ja paremini kooskõlas kavandatavate tegevustega. Ka siin aitavad projekti edule kaasa juba läbiviidud projekti rakendatavuse majanduslikud kalkulatsioonid (tasuvus- ja teostatavusuuringud investeringuprojektide puhul).

Projekti jätkusuutlikkus ja lisaväärtus

Taotleja ülesandeks on projekti kavandamise vältel mõelda, missugune on projektist saadav kasu, kas ja mil määral saab projekti tulemusi kasutada pärast projekti enda lõppu. Näiteks, ühe turismiprojekti raames

korrastatakse puhkemajanduse viidasüsteemi maanteedel, teise abil aga avatakse turismiinfot pakkuv teeninduspunkt. Võib öelda, et jätkusuutlikum ja mõnevõrra suurema jõuga on teine projekt, kui selle tulemusena luuakse juurde uusi töökohti ja projektist saab eeldatavalt kasu iga teeniduspunkti külaline.

Taotleja suutlikkus projekti ellu viia

See tingimus puudutab ühtviisi taotleja seniseid projektijuhtimise kogemusi kui ka taotleja majanduslike ressurside piisavust projekti elluviimiseks. Kasuks tuleb, kui taotleja saab kirjeldada varasemaid teostatud projekte, kus ta on osalenud – kas taotlejana, projektimeeskonna liikmena, partnerina vmt. Taotleja finantssuutlikkuses veendumiseks võidakse taotlejalt küsida andmeid organisatsiooni majandusseisu, võlgade olemasolu jm kohta. See, kui edukalt on kulgenud taotleja eelnevad projektid, võimaldab rahastajal tihti vastavas suunas oma otsust kallutada.

Samuti hinnatakse projekte, mis vastavad eelkäsitatud üldistele tuumikkriteeriumidele, **meetmespetsiifiliste nõuete ja eelistuskriteeriumide** alusel, mis on kehtestatud vastavates meetme tingimustes (määrused).

Lisaks üldistele kriteeriumidele arvestatakse juba tehnilise hindamise faasis kõiki meetmeid läbivaid ehk **horisontaalseid seire- ja hindamisnäitajaid**, mille kohta kogutakse andmeid projekti tasemel. Läbivaid näitajad on sellised indikaatorid, mida kasutatakse andmete kogumiseks eranditult kõikide projektide ja meetmete puhul. Seda liiki andmete kättesaadavuse tagavad vastavad infoväljad taotlus- ja aruandevormidel (vt ka peatükk 4).

Näitajad, mille alusel mistahes projekti vastavust horisontaalpoliitikatele hinnatakse, on järgmised:

- 1. Projekti mõju regionaalarengu ühtlustumisele:** (a) regionaalarengu ühtlustumisele suunatud, (b) positiivne, (c) neutraalne
- 2. Projekti mõju keskkonnaseisundile:** (a) suunatud otseselt keskkonnaseisundi parandamisele, (b) keskkonnasõbralik, (c) neutraalne
- 3. Projekti mõju soolisele võrdõiguslikkusele:** (a) suunatud otseselt soolise võrdõiguslikkuse edendamisele, (b) positiivse mõjuga, (c) neutraalne
- 4. Projekti mõju infoühiskonna edendamisele:** (a) infoühiskonda edendav mõjuga, (b) neutraalne
- 5. Loodud töökohad:** soolises löikes
- 6. Säilitatud töökohad:** soolises löikes

Projektitaotluste **sisulist hindamist** korraldab samuti rakendusüksus. Kõik tehnilise hindamise faasi läbinud ehk nõuetele vastavaks tunnistatud taotlused lähevad edasi n-ö sisulise hindamise voo. Taotlusi hindab sõltuvalt meetme rakendusüksuse poolt kehtestatud eeskirjadest kas **hindamiskomisjon** või **sõltumatutest ekspertidest koosnev hindamispaneel**. Hindamiskomisjonil ja ekspertidel on nõuandev pädevus.

Toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise korraga kehtestatud hindamiskriteeriumide alusel selgitatakse taotluste paremusjärjekord. Projektivaliku aluseks oleva täpse hindamismetoodika töötab välja iga rakendusüksus iga meetme kohta eraldi, seetõttu ei ole hindamisprotseduuri üksikasjalik kirjeldamine siinkohal võimalik. Küll aga on objektiivse hindamise eelduseks see, et kõik valiku tegemise aluseks olevad kriteeriumid oleksid selgelt määratletud ja üheselt mõistetavad. Hindamis- ja valikuprotsess kuulub tervikuna dokumenteerimisele.

Tehnilise abivahendina kasutavad hindajad sageli **hindamistabelit**, mille abil tehakse kokkuvõtte taotluse hindamise erinevatest aspektidest ning mille alusel on võimalik hinnatava projekti “headust” võrrelda teiste sama meetme raames esitatud projektidega. Hindamine võib tihtipeale olla üles ehitatud individuaalsete hindamislehtede alusel antavatele hindepunktile, mis lõpuks summeeritakse. **Rakendusüksuse** roll projektitaotluste hindamise protsessis on:

- summeerida komisjoniliikmete või ekspertide punktid;
- reastada projektid koondhinnete alusel pingeritta;
- esitada projektide pingerida valikukomisjonile.

Hindamiskomisjon moodustatakse tavapäraselt eriala ekspertidest, ministriumide esindajatest ja/või koostööpartneritest. Hindamiskomisjoni või ekspertide rühma ülesandeks on hinnata taotluste sisulist kvaliteeti etteantud hindamiskriteeriumide ja -metoodika alusel. Hindamiskomisjoni või ekspertide paneeli töö tulemusel valmivad soovitud projektide reastamiseks.

Valikukomisjoni pädevuses on valida välja rahastatavad projektid hindajatelt saadud koondhinnete alusel. Mõjuvatel põhjustel võib valikukomisjon teha rahastatavate projektitaotluste valiku, mis ei ole täielikult kooskõlas hindamise alusel moodustunud projektide pingereaga. Valikukomisjoni ehk meetme juhtkomisjoni on kaasatud rakendusüksuse juhataja ja/või ministriumide esindajad. Valikukomisjoni liikmed peavad olema erinevad nendest, kes on taotlusi hinnanud. Komisjoni pädevuses on teha rakendusüksusele ettepaneku taotluste rahuldamise või rahuldamata jätmise kohta. Lõppotsuse projekti kaasfinantseerimise kohta teeb koos haldusotsusega meetme rakendusüksuse juht.

Haldusotsus on rakendusüksuse juhi poolt tehtav otsus edukaks osunud taotluse struktuurifondist kaasrahastamise kohta. Rakendusüksuse esindaja teatab taotlejale kirjalikult otsustest nii projekti heakskiitmise (kaasrahastamise) kui ka mitterahastamise kohta. Taotluste rahuldamata jätmise otsus tuleneb üldjuhul järgmistest asjaoludest:

- taotluse sisu ei ole rahastamiseks piisavalt kvaliteetne (projekitaotluste pingerida);
- taoteja või taotlus ei vasta esitatud nõuetele;
- taotluses esitatud andmed on ebaõiged või mittetäielikud.

Otsuses projekti mitterahastamise kohta peab rakendusüksus tooma ära ka langetatud otsuse põhjused.

5.5. Projektide valik

Riikliku arengukava projektitaotluste menetlemisprotseduurid võivad meetmeti pisut varieeruda sõltuvalt taas-kord konkreetse rakendusüksuse poolt kindlaksmääratud taotluse menetlemise korras. RAKi programmitäiend kajastab üksikasjalikumalt, milline on iga meetme puhul taotluste esitamise, menetlemise ning valiku protsess.

Peamiselt rakendatakse enamasti kahte projektide menetlusviisi:

- **konkursil põhinev valikusüsteem ja**
- **taotluste jooksva menetlemise süsteem.**

Konkursil põhinevat projektide valikusüsteemi iseloomustab nõuetele vastavate projektide paremusjärjestuse koostamine projektide sisulise kvaliteedi hindamise põhjal. Sõltuvalt hindamise spetsiifikast (millised kriteeriumid on tähtsamad kui teised) võivad pingerea kujunemisel mängida rolli ka meetmespetsiifilised eelistuskriteeriumid (nt projekt vastab paremini kohaliku arengu vajadustele ning teenib tänu sellele lisapunkte). Rahastamisele kuuluvad projektid, mis on hindamistulemuste põhjal osunud parimateks ja mille rahastamise summa ei ületa taotluste rahastamise eelarvet antud meetmes.

Konkursipõhine projektide valik eeldab avatud projektivoorude väljakuulutamist, kus on määrav taotluse õigeaegne esitamine meetme rakendusüksusesse. Tavapärane on, et rakendusüksus kuulutab enda poolt rakendatava meetme projektide taotlusvooru välja 2–3 korda aastas.

Kui **taotlusi võetakse vastu n-ö jooksvalt**, siis rakendusüksus ei korralda avatud projektikonkurssi, vaid menetleb laekuvaid taotlusi nende esitamise järjekorras. Kaasrahastamisele kuuluvad sel juhul kõik nõuetele vastavaks tunnistatud taotlused, mille rahastamise summa ei ületa taotluste rahastamise kogueelarvet antud meetmes. Võib juhtuda, et igati hea projektitaotluse toetussumma ületaks taotluste rahastamise eelarvet ning samal ajal on esitatud taotlus oma näitajatelt võrdväärne mõne teise taotlusega. Sel puhul eelistatakse rahastamisotsuse tegemisel ajaliselt varem esitatud taotlusi.

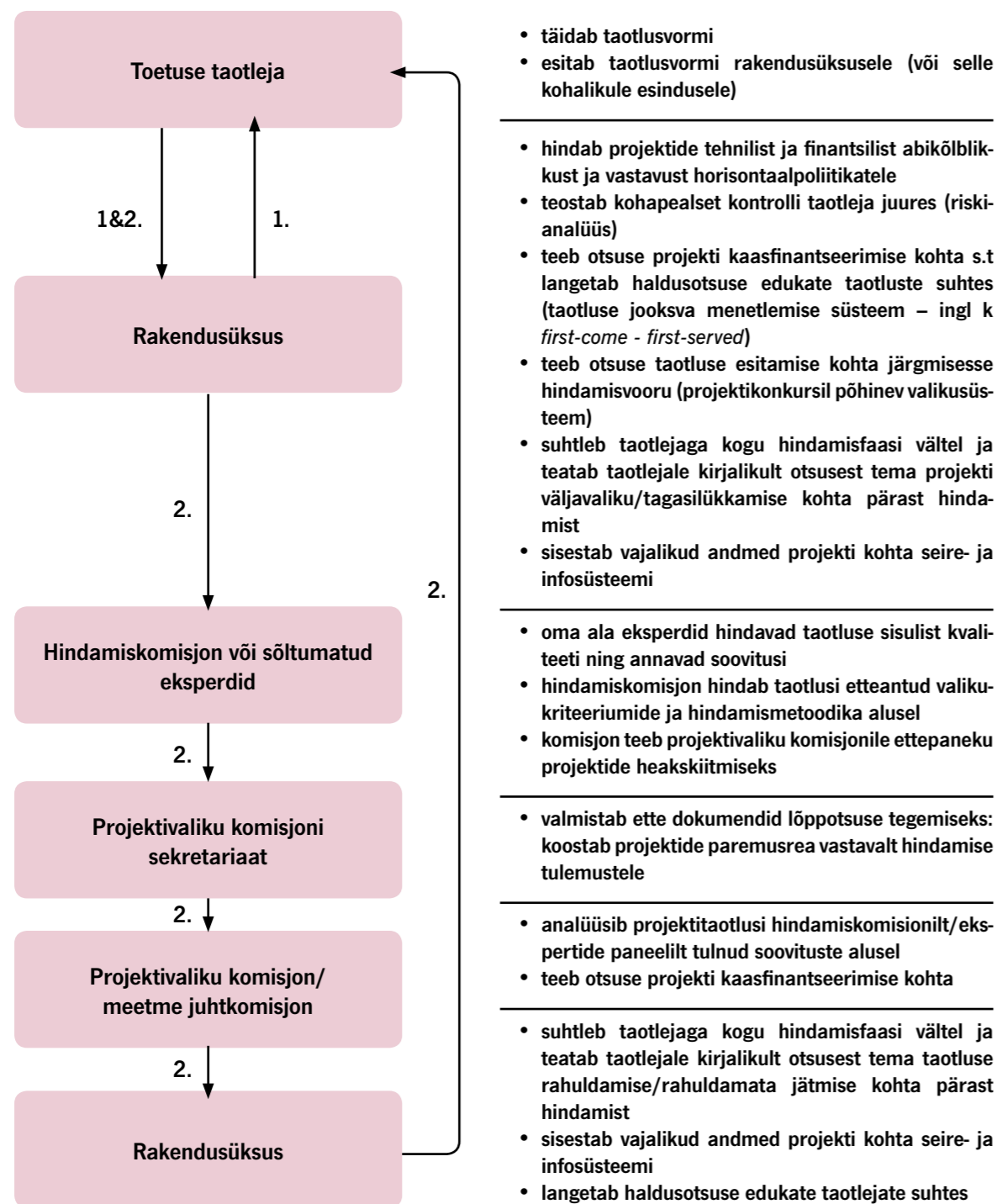
RAKi meetmete löikes on projektide valikuprotsessis võimalikud järgnevad variandid:

1. Konkursil põhineva projektivaliku puhul esitab taotleja projektitaotluse kindlaksmääratud tähtjaks rakendusüksusele. Rakendusüksus viib läbi taotluse tehnilise ja sisulise hindamise, kaasates vajadusel vastava ala eksperte. Otsuse projekti rahastamise kohta teeb rakendusüksuse juht. Sellist süsteemi rakendavad näiteks Tööturuamet (meede 1.3 “Võrdsed võimalused tööturul”) ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (meetme 2.4 alameede “Turismi tootearendus ja turundus”).
2. Taotluste jooksva menetlemise süsteemi puhul on taotlusi võimalik esitada kogu aasta vältel. Taotluste tehnilist kontrolli teostab rakendusüksus ning projekti finantseerimise kohta langetab otsuse rakendusüksuse juht. Sellist projektide menetlemise süsteemi kasutab paljude meetmete puhul Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (nt meede 3.1 “Investeeringud põllumajandustootmisse”).

3. Meetmeid, mille sisuks on investeringud infrastruktuuriobjektidesse, rakendatakse Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud kava alusel. Kava koostab rakendusasutus, kava koostamise kord kooskõlastatakse kehtestamisele eelnevalt Rahandusministeeriumiga. Kuna Vabariigi Valitsus kinnitab eelnevalt struktuurifondidest kaasrahastatavate projektide nimekirja, on võimalik toetust saada ainult projektidel, mis on lülitatud kava koosseisu.

Järgnevalt jooniselt on näha, kuidas toimub struktuurifondidest kaasrahastatavate projektide menetlemine (vt joonis 10). Sellel kajastuvad eelkäsitatud valikuprotsessidest ainult nn taotluste jooksva menetlemise skeem (tähis 1) ning avatud konkursil põhinev projektivaliku skeem (tähis 2).

Joonis 10 Struktuurifondide taotluste menetlemise põhiskeemid

1. taotluste jooksva menetlemise süsteem; 2. projektikonkursil põhinev valikusüsteem.

6. Projektide rakendamine

Toetuse saaja kohustused

Käesoleva peatüki eesmärgiks on anda lühiülevaade toetuse taotlejale ja toetuse saajale esitatavatest nõuetest projekti juhtimiseks ja elluviimiseks, millega peab projekti erinevatel rakendamise etappidel arvestama. Peatükis käsitletavad teemad osutavad taotlejalt enim tähelepanu nõudvatele tingimustele – need on seotud projekti rahastamise, aruandluse ja toetuse kasutamise üle teostatava kontrolliga.

Tutvustatakse, millised volitused on rakendusüksustel toetuse saajat ja projekti rakendamist kontrollida ning millised nõudmised kaasnevad toetuse taotlejale (edukal juhul toetuse saajale) pärast haldusotsuse tegemist.

Toetuse taotleja ülesanded võib laias laastus rühmitada 4 suure tegevuse alla:

- Projektide ettevalmistamine
- Omafinantseeringu kindlustamine
- Projekti tõrgeteta ja nõuetele vastav elluviimine
- Aruandluse esitamine projekti rakendamise kohta

Projekti planeerimine ja ettevalmistamine kui üks oluline etapp projekti elutsüklis leidis juba käsitlust alapeatükis 5.1. Nõutava oma- või kaasfinantseeringu leidmine on samuti meetmest toetuse saamise eeltingimus; omafinantseerimise põhimõtetest ja projekti finantseerimisallikatest on räägitud alapeatükis 2.5. Siinkohal on vajalik rõhutada, et toetuse taotleja on kohustatud tagama ettenähtud **omafinantseeringu**. Projekti kestvuse jooksul aga tuleb toetuse saajal pidada eraldi arvestust **struktuuritoetuse** ning **oma- ja kaasfinantseeringu kasutamise** kohta.

Et toetuse saajal tuleb struktuurifondist kaasrahastatava projekti rakendamisel täita erinevaid nõudeid, on projekti tõrgeteta elluviimise üheks tähtsaks eelduseks toetuse kasutamist puudutava seadusandluse hea tundmine. **Sõltumata sellest, milline on projekti iseloom või kestvus, on toetuse taotleja ja toetuse hilisema kasutaja jaoks aga esmavajalik viia end kurssi järgmiste õigusaktidega:**

- “Struktuuritoetuse seadus”;
- “Struktuuritoetuse väljamaksmise kord”;
- “Struktuuritoetuse tagasinõudmise ja tagasimaksmise kord”;
- iga meetme kohta nn meetme tingimused (kehtestab määrusega rakendusasutuse juht).

Toetuse taotlejal ja saajal aitavad neis õigusaktides paremini orienteeruda kindlasti ka rakendusüksuste koordinaatorid ning maakondlike arenduskeskuste nõustajad (vt lisaks alapeatükk 2.6 Struktuurifondide kasutamise õiguslikud alused).

Järgnevalt peatutakse toetuse saaja jaoks olulisematel kohustustel, mis peamiselt seostuvad projekti rakendamise aruandluse ning toetuse saaja juures läbiviidava kontrolliga.

6.1. Projekti aruandlus

Projekti elluviimisel tekivad tavaliselt mõõdetavad tulemused, projekti tegevustega luuakse teatud lisaväärtust. **Et saada infot projekti edukuse kohta ning suurendada selle tulemuslikkust, viiakse läbi projekti seiret.** Projekti seireks nimetatakse järjepidevat projekti käiku puudutavate andmete kogumist, mis on vajalik selleks, et kindlustada projekti tulemuslik, kvaliteetne ja õigeaegne rakendamine. Projekti seiret teostab **rakendusüksus**, kes nõuab projektide aruandluse näol infot selle kohta, kuidas projektile eraldatud toetust kasutatakse. Rakendusüksuse ülesanne on ka tagada, et taotleja poolt taotlusvormis ning hilisemas aruandluses ning väljamakse taotlustes esitatud info oleks kooskõlas projekti eesmärkide ja kulutustega.

Toetuse saajale kaasneb struktuuritoetuse kasutamisega kohustus esitada projekti kohta erinevat liiki andmeid. Need puudutavad nii projekti sisuliste eesmärkide saavutamist kui ka konkreetseid tõendatavaid rahalisi kulusi projekti tegevuste elluviimiseks. Kuivõrd projektidel on konkreetset mõõdetavad tulemused, on sisuliste ja finantsandmete kogumiseks, töötlemiseks ja analüüsimiseks kehtestatud eraldi seirearuandlus. See tähendab,

et rakendusüksus on välja töötanud meetmele kohalduva **projekti seirearuande vormi**, mille toetuse saaja peab taotluse rahuldamise otsuses sätestatud tähtjaks esitama täidetuna rakendusüksusele.

Projektide aruandlus on tihedalt seotud elektroonse infosüsteemiga, kuhu rakendusüksuse töötajad sisestavad projektidelt kogutavad andmed toetuse andmise, seire ja hindamise kohta. Projekti seirearuannet käsitleb rakendusüksus paralleelselt projekti taotlusvormiga, sest seiret projekti edukuse suhtes teostatakse võrrelduna rahastamisotsuses kinnitatuga. Projekti aruandluse juures on põhimõtteks, et aruandluse käigus esitab toetuse saaja ajakohastatud informatsiooni aruandmise ajahetkeks saavutatud tulemuste kohta, kusjuures aluseks on taotlusvormis püstitatud sihtmäärad.

Konkreetsed projekti aruandlus (aruannete esitamise sagedus) toimub vastavalt projekti rahastusotsuses sätestatud tähtaegadele.

Projekti aruanne peab kajastama minimaalselt järgnevat teavet:

- **info toetuse saaja kohta;**
- **projekti eesmärk;**
- **indikaatorite saavutamine võrrelduna rahastamisotsuses püstitatud sihttasemetega.**

Rahastatav projekt peab aitama saavutada meetme näitajatega seotud sihttasemeid (need on kirjas RAKi programmitäiendi meetmekirjelduses), mille taotleja on ise määranud rakendusüksusele esitatud taotluses.

- **projekti finantsiline progress;**

Toetuse saaja peab oma aruandes esitama finantsandmeid nii struktuurifondidepoolse kaasrahastamise, riikliku osaluse kui ka omafinantseeringu kohta.

- **progress võrrelduna rahastamisotsuses kinnitatud ajaplaaniga;**

Toetuse saaja kirjeldab, kas projekt edeneb plaanipärselt või on esinenud viivitusi. Viivituste korral peab toetuse saaja märkima ära viivituse põhjused ning lisama selgitused, kuidas ta kavandab viivitustele vaatamata planeeritud tegevusi ellu viia ja tulemusi saavutada.

- **projekti juhtimisega seotud küsimused;**

Need küsimused võivad puudutada projekti rakendamisel ilmnunud takistusi: kas on esinenud probleeme, toimunud muudatusi ajakavas vm.

- **läbivad näitajad, mida kogutakse eranditult kõikidelt projektidelt.**

Projekti aruandlusvormi vaadeldakse koos projekti taotlusvormiga, sest projekti progressi suhtes teostatakse seiret võrrelduna taotlusvormis kirjapandud andmetega. Projekti aruandlusvormis on toodud vastava meetme jaoks kehtestatud väljundi-, tulemus- ja mõjunäitajad. Selgitame neid lühidalt:

- **Väljundid** esindavad toetatava projekti vahetuid tagajärgesid – kaubad või teenused, mis on projekti raames tehtud kulutuste tulemuseks (nt toetatud väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arv, koolituskursusel osalejate arv jne).
- **Tulemused** on saavutused, mis on saavutatud projekti elluviimise käigus (nt loodud töökohtade arv, edukate koolituse läbinute arv jne).
- **Mõjud** esindavad projekti pikemaajalisi ja laiemapõhjalisi tagajärgi (nt tänu toetuse saamisele väikeettevõtetes säilitatud või loodud töökohtade arv, pärast koolitust töökoha leidnud inimeste arv jne).

Enamasti on eesmärged lihtne kvantifitseerida (nt loodud või säilitatud töökohad, tegevust alustanud ettevõtete arv, koolitatud inimeste arv jne, kuid mitte alati (nt elanike rahulolu linnapiirkondade uuendamise algatustega). Juhul, kui arvulist eesmärki ei ole võimalik püstitada, saab ometi prognoosida teatud suunda (nt linnapiirkondade uuendamise algatustega kaasneb elanike rahulolu suurenemine). Niisuguste “prognooside” täpsuse testimiseks on seejärel võimalik kasutada erinevaid tehnikaid, näiteks vaatlused ja intervjuud fookusgruppidega.

Projektidelt kogutava seireinfo tõepärasus on väga oluline, sest kõik järgmised aruandlustasandid põhinevad just projektidelt kogutaval informatsioonil.

Vastavalt rahastamisotsuses kirjapandud tähtaegadele ja sõltuvalt projekti kestusest peab toetuse saaja esitama rakendusüksusele oma projekti rakendamise tulemuslikkust peegeldavad vahearuanded.

Seirearuande koostab toetuse saaja oma projekti kohta ning esitab selle alati rakendusüksusele. Kui seirearuandluse käigus ilmneb, et on vaja projekti suhtes teha muudatusi, siis teostab need muudatused rakendusüksus koostöös toetuse saajaga vastavalt oma kehtestatud protseduuridele.

Projekti lõppedes koostab toetuse saaja lõpparuande ja esitab selle rakendusüksusele projekti rahastusotsuses sätestatud tähtjaks. Lõpparuandes esitatakse informatsioon projekti raames saavutatud tulemuste kohta. Järgnevalt on ära toodud põhilised projekti lõpparuandega seotud rakendusüksuse ja toetuse saaja ülesanded:

1. Projekti lõpparuandes näitab toetuse saaja ära projekti lõpuks saavutatud **väljundi- ja tulemusnäitajate** lõpliku sihttasemed, esitab informatsiooni läbivate näitajate saavutamise kohta ning esitab projekti finantsprogressi.
2. Rakendusüksus kontrollib aruandes toetuse saaja poolt esitatud informatsiooni õigsust.
3. Rakendusüksus analüüsib toetuse saaja poolt esitatud projekti lõpparuannet. Kui projekti lõpparuanne vastab rakendusüksuse poolt kehtestatud vormilistele ja sisulistele nõuetele, kinnitab rakendusüksus toetuse saaja poolt esitatud lõpparuande.
4. Rakendusüksus sisestab projekti vahe- ja lõpparuandest saadud informatsiooni kogutud näitajate kohta elektroonsesse infosüsteemi. Rakendusüksuse ülesanne on tagada info korrektne sisestamine infosüsteemi ning vältida projekti poolt saavutatud näitajate mitmekordset arvelevõtmist selles süsteemis.
5. Koos lõpparuande esitamisega annab toetuse saaja ka omapoolse lõpphinnangu projekti tulemuslikkusele ja projekti eesmärkide täitmisele. Juhul, kui rahastamisotsuses kehtestatud sihttasemeid ja projekti eesmärki projekti lõpuks täielikult ei saavutatud, peab toetuse saaja lõpparuandes selgitama, mis võivad olla sellise tulemuse põhjuseks (nt kõiki projekti tegevusi ei saadud teostada, sellest johtuvalt jäi ka projekti mõju oodatust väiksemaks).

Asjakohane on ka lisada, et kui esitatud seirearuannet on vaja täiustada, peab taotleja rakendusüksuse palvel seda tegema, sest enne aruande kinnitamist ei toimu projektile ka väljamakseid. Projekti seirearuanded kinnitab rakendusüksus.

6.2. Projektide kontroll

Et tagada projektide aruandlusest saadava info õigsust ning hinnata konkreetse projekti rakendamise riske, on meetme rakendusüksus volitatud läbi viima nn **projektide kontrolli**, mida “Struktuuritoetuse seaduse” alusel nimetatakse **riikliku järelevalve toiminguteks**. Struktuurifondide projektide suhtes läbiviidava riikliku järelevalve eesmärk on välja selgitada projekti aruandluse käigus esitatud informatsiooni õigsus: rakendusüksus hindab, kas projekti üldse rakendatakse ning kas projekti rakendamine toimub kooskõlas rahastamisotsusega. Teisisõnu, kohapealne kontroll on projekti ja/või struktuuritoetuse vahendite kasutaja kontrollimine, eesmärgiga veenduda struktuuriabi vahenditest rahastatud teenuste ja objektide reaalses olemasolus (vastavalt rahastamisotsusele ehitati tõepoolest maja või rajati kindla pikkusega tee).

Riikliku järelevalve toiminguid toetuse saaja juures teostab riikliku järelevalve ametnik rakendusüksusest. Tema ülesandeks on eelkõige kontrollida projekti kuludokumente ning veenduda, et projekti raamatupidamine on eraldatud taotleja ülejäänud raamatupidamisest. Järelevalveametnikul puudub pädevus teiste Eestis riiklikku järelevalvet teostavate institutsioonide funktsioonide täitmiseks (nt ei saa ta teostada maanteeehituse kvaliteedikontrolli). Küll aga peab kohapealse kontrolli teostaja tegema koostööd teiste riiklikku järelevalvet teostavate asutustega (ametid, inspeksioonid) või toetuma nende sooritatud kontrollide tulemustele.

Ideaaljuhul on rakendusüksuse suhe taotlejaga usalduslik: taotleja edastab tõest infot projekti edenemise kohta ning teavitab rakendusüksust esilekerkinud probleemidest.

Juhul, kui regulaarne suhtlemine taotlejaga tagab rakendusüksusele kindluse selles, et projekti rakendamine toimub korrektselt ja tõrgeteta, võivad kohapeal teostatavad toimingud – nn projektikülastused – olla üsna formaalse iseloomuga. Oluline on märkida, et hilisema toetuse saajaga seotud riske on võimalik maandada, viies läbi toetuse taotleja ja taotluse eelkontrolli. Sel moel saab rakendusüksus veenduda, et toetuse taotluses esitatud andmed taotleja enda ja projekti kohta on õiged.

KASULIK TEADA

Riiklik järelevalve on tegevus, mille käigus teostatakse kontrolli toetuse saaja juures, eesmärgiga veenduda struktuuritoetuse vahenditest rahastatud teenuste, objektide ja asjakohase dokumentatsiooni reaalses olemasolus.

Riikliku järelevalve toimingute raames ei käsitleta üldjuhul projekti raamatupidamise korrektsust puudutavaid aspekte. Selle valdkonnaga tegelevad struktuuritoetuse kasutamist kontrollivad audiitorid. Tavaliselt kontrollib rakendusüksus projekti vähemalt korra projekti eluea jooksul.

Juhul, kui projekt on pikaajaline (mitmeaastane) või eriliselt riskialdis, on alust mitme kontrollikäigu sooritamiseks. Iga rakendusüksus otsustab ise, kuidas leida valim projektidest, mille osas kontrolli teostama asutakse.

Rakendusüksus võib vajadusel sooritada mitmeid nn kontrollkäike, keskendudes iga kord erinevatele projekti rakendamise aspektidele. Alljärgnevalt on erinevate projektitüüpide lõikes esile toodud olulisemad riikliku järelevalve toimingud:

Investeeringute ning nähtava füüsilise väljundiga projektide puhul uuritakse, kas:

- 1) lubatud objekti on arendatud, on see soetatud või ehitatud;
- 2) objekt vastab tüübilt ja/või üldistelt omadustelt taotluses ning rahastamisotsuses (ning ehitusprojektis) toodule;
- 3) objekt täidab või hakkab ilmselgelt täitma seda funktsiooni, mille jaoks ta on soetatud/ehitatud vastavalt taotluses ning rahastamisotsuses toodule.

Koolitus- ja konsultatsiooniprojektide puhul:

- 1) külastatakse konkreetset koolitust selle teatatud toimumise ajal – veendutakse selles, et lubatud koolitust või teenust pakutakse eelnevalt määratletud sihtrühmale (ning teatatud hulga inimestele);
- 2) peavad iga koolituse puhul olema kättesaadavad osalejate nimekirjad (osalemine allkirjaga kinnitatud) ning õppematerjalid;
- 3) peaks olema kättesaadav kirjalik dokumentatsioon nõustamisteenuse osutamise kohta (nt nõustamisteenuse saaja kinnitab allkirjaga, et on teenust teatud ulatuses saanud).

Projektide puhul, millel pole otsest füüsilist väljundit võivad projekti reaalselt rakendamist tõendavateks materjalideks olla:

- koosolekute protokollid;
- kirjavahetus;
- kirjalikud kokkulepped;
- muu dokumentatsioon.

Riikliku järelevalve läbiviimine projekti rakendamise teatud etapis on vajalik, et veenduda projekti edukas kulgemises ja et toetuse saaja püsib "õigel teel". Kontrollijatest ametnikud keskenduvad peamiselt sellistele küsimustele nagu:

- kas projekti reaalselt rakendatakse ja rakendamine toimub kooskõlas toetuse andmise otsuses toodule;
- kas deklareeritud kulutused on ka tegelikkuses aset leidnud ja projektiga seotud (vajalik on dokumentaalse tõestusmaterjali olemasolu);
- kas tehtud kulutused on abikõlblikud;
- kas kulutused on õigusaktidega kooskõlas;
- kas projekti raames hankeid tehes on kasutatud nõutud hankemenetlust;
- kas taotleja on täitnud teavitamisega seotud kohustusi.

KASULIK TEADA

Toetuse saaja peaks alles hoidma ja kontrolli ajaks kättesaadavaks tegema:

- raamatupidamise alusdokumendid;
- hankedokumentid;
- projektiga seotud kirjavahetus, protokollid, memod, lepingud, aruanded.

Toetuse saaja peab võimaldama kontrollijatele juurdepääsu oma ruumidesse, raamatupidamisarvestusele ja projektile.

Toetuse saaja juures tehtava kontrolli tulemusena on järelevalveametnikul õigus teha toetuse saajale ettekirjutusi, kui on tuvastatud projekti tegevuste vastuolulisus kehtivate siseriiklike või ELi õigusaktidega või toetuse taotluse rahuldamise otsusega. Ettekirjutus on toetuse saajale kohustuslik ning selle mittetäitmise korral on rakendusüksusel õigus toetus tagasi nõuda.

Kontrolli käigus tehtud tähelepanekud vormistatakse kontrolli läbiviija poolt vastavale kontroll-lehele. Projekti kontrollkülastuse alusel valmib kohapealse kontrolli aruanne, milles vajadusel kajastatakse ka ilmnunud probleemide suhtes (nt projekti rahastusotsustega vastuolus olevad kulutused) ettevõetavad meetmed.

6.3. Kuludokumentide audit

Vastavalt EK määruse 438/2001 artiklile 10 peab auditeeriv asutus korraldama muuhulgas üksikprojektide auditeerimise. See on struktuuritoetusest tehtud kulutuste hindamine, mida nimetatakse **kuludokumentide auditiks** ja mida teostab selleks volitatud audiitor. Kuludokumentide kohapealse auditi näol on tegemist pistelise kontrolliga, mille tegemise aluseks on struktuurifondidest rahastatud projektide esinduslik valim.

Kontrollitava projektivalimi tegemisel võetakse lähtuvalt ELi regulatsioonist arvesse vajadust kontrollida eri liiki ja ulatusega projekte, arvestades kõiki siseriikliku ja ühenduse riskianalüüsi praktikas ilmnunud ohutegureid. **Struktuurifondide toetuse puhul teostatakse auditit vähemalt 5% ulatuses** kõigist tegelikelt väljamakstud abikõlblikest kogukulutustest.

Sisult on nn 5% audit sarnane projekti kontrolli toimingutele, kuid kahe kontrolliliigi tegutsemisliinid on siiski erinevad. 5% auditit teostavad audiitorid kõikidel juhtimistasanditel (st lisaks toetuse saajatele kontrollitakse ka rakendusasutusi, rakendusüksusi ja makseasutust), samas kui riiklikku järelevalvet teostatakse üksnes toetuse saaja tasandil.

Enamasti, kuid mitte alati, toimub 5% audit ehk kuludokumentide audit pärast projekti lõppu. Eelmises alapeatükis käsitletud projektide kontroll võib aga toimuda ka jooksvalt projekti rakendamise käigus.

Kuludokumentide auditiga tehakse auditeeriva asutuse ning rakendusasutuste ja rakendusüksuste siseauditorite koostöös kindlaks, kas ELi struktuuritoetuste vahendeid on kasutatud otstarbekalt ning ELi määrustega kooskõlas oleval viisil.

KASULIK TEADA

Kuludokumentide auditi objektiks on toetuse saaja, kuid lisainfot hangivad audiitorid vajadusel ka rakendusüksusest. Auditikülastust on volitatud tegema järgmised auditeerijad:

- Auditeeriv asutus (Rahandusministeeriumi finantskontrolli osakond);
- Rakendusasutuste ja -üksuste siseaudiitorid;
- Eraaudiitorfirmad sisseostetud teenuse pakkujana;
- Riigikontroll;
- Euroopa Komisjoni audiitorid.

Külalastavate projektide valimi tegemisel tagavad audiitorid, et:

- tehtavad kontrollid jaguneksid kogu programmiperioodi ulatuses ühtlaselt;
- valim esindaks rahastavate tegevuste eri tüüpe;
- valim esindaks projekte teostavate organisatsioonide tüüpe ja summasid.

Kuludokumentide auditi eesmärgiks on veenduda:

- 1) toetuse kasutamise seotud finantsaruannete, raamatupidamise algdokumentide piisavuses ja asjakohasuses;
- 2) toetuse andmist korraldavate asutuste ja toetuse saaja raamatupidamise õigsuses;
- 3) projekti jooksul teostatud tehingute tõendamise võimalikkuses vastavalt tehingute aluseks olevale dokumentatsioonile (kontrollijälje olemasolu);
- 4) deklareeritud kulutuste abikõlblikkuses ning et need vastavad realselt läbiviidud toimingute mahule ja sisule;
- 5) toetuse õigusaktidega kooskõlas olevas ja sihipärasel kasutamises vastavalt toetuse taotluses kirjeldatud eesmärkidele ning toetuse taotluse rahuldamise otsuses toodud tingimustele;
- 6) toetuse ettenähtud mahus ja õigeaegses andmises;
- 7) kaas- ja omafinantseeringu olemasolus.

Auditi läbiviimiseks peab projekti teostaja tagama oma projekti kulutuste aluseks oleva (seda kinnitava) dokumentatsiooni piisava üksikasjalikkuse ja kättesaadavuse. Toetuse saaja peab sellega seoses võimaldama audiitoritele juurdepääsu oma ruumidesse ja raamatupidamis-arvestusele.

Kuludokumentide kohapealse auditi tulemuseks on auditi lõpparuanne, kus esitatakse leitud tähelepanekud, audiitori järeldused ja ettepanekud. **Auditi aruandes toodud soovitusete elluviimine on toetuse saajale kohustuslik; nende täitmist jälgivad kas audiitorid või rakendusüksuse ametnikud.**

Dokumentide säilitamine

Haldusotsuses projekti rahastamise kohta kehtestatakse ka juurdepääsu tingimused projekti puudutavatele dokumentidele. Kogu projekti puudutavat dokumentatsiooni tuleb toetuse saajal säilitada kuni 2015. aasta 31. detsembrini.

Juhul, kui auditi käigus selgub, et nimetatud dokumentatsiooni säilitamise nõuet ei ole täidetud, võidakse vastavad kulutused lugeda alusetuteks ning Komisjon võib nõuda nimetatud summade täismahus tagastamist.

KASULIK TEADA

Dokumendid, mida toetuse saaja peab alles hoidma ja auditi ajaks kättesaadavaks tegema:

- raamatupidamise dokumendid (nt originaalarved, saatelehed, maksekorraldused, pangaväljavõtted);
- päritolu sertifikaadid;
- hankedokumentatsioon (vastavalt riigihangete seadusele);
- projektiga seotud kirjavahetus;
- lepingud (nt laenu-, liisinglepingud);
- muu projektiga seotud dokumentatsioon (koosolekute protokollid, memod, aruanded jne);
- dokumente tuleb säilitada kuni 31. detsembrini 2015.

6.4. Riigiabi ja hankereeglid

Ühenduse konkurentsipoliitika aspektidest on struktuurifondide kasutamisega seotud riigiabi ja riigihanked. Järgnevalt selgitatakse üldises võtmes riigiabi rakendamise põhimõtteid ja käsitletakse riigihangete korraldamisega kaasnevaid tingimusi.

Riigiabi õiguslikud alused on sätestatud Euroopa ühenduse asutamislepingu artiklites 87 ja 88 ning nende alusel välja antud teistes õigusaktides. Asutamislepingu artikli 87 kohaselt on riigiabi liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi ning on ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust.

“Konkurentsiseaduse” § 19 lõike 1 kohaselt on riigiabi:

“riigi, linna või valla poolt või nende vahenditest ükskõik missugusel kujul antav soodustus, mis moonutab või võib moonutada konkurentsi, soodustades mõnda ettevõtjat või mingite kaupade tootmist või müüki. Selleks võib olla näiteks rahaline abi, maksuvõlgade tasumise ajatamine, võlgade kustutamine, laenude andmine oluliselt soodsamatel tingimustel kui tavaliselt teistele ettevõtjatele ja muud abi vormid”.

Allpool on nimetatud tingimused, mille üheaegse täitmise korral antav abi on käsitletav riigiabina:

- 1) **abi avaldab ettevõtjale soodustavat mõju** (ei ole kättesaadav tavalistel turutingimustel), s.t abi annab eelise selle saajale, mis puudub abi saaja konkurentidel;
- 2) **abi tuleb riigilt (riiklikest vahenditest)**. Tulenevalt Euroopa Kohtu praktikast võib riigiabiks lugeda ka kohalike omavalitsuste ja nende liitude poolt antud abi. Abi tuleb riigi ressurssidest, kuid tegelikkuses võib olla antud riigi enda või mõne vahendusorgani poolt, kes tegutseb temale antud volituste alusel;
- 3) **abi soodustab konkreetseid ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist**. Niikaua kui toetusmeetmed ei soodusta kindlat piirkonda või majandusharu, ei loeta neid meetmeid riigiabiks (sel juhul nimetatakse neid üldisteks meetmeteks);
- 4) **abi moonutab või võib moonutada (kahjustada) konkurentsi, avaldab mõjuliikmesriikide vahelisele kaubandusele**.

Riigiabi on valikulise iseloomuga, mis tähendab, et tegemist pole üldise meetmega, mis kehtiks ühe riigi piirides korraka kõikidele ettevõtjatele. Eelistuse aluseks olev piiritlemine võib olla:

- a) geograafiline;
- b) sektoraalne – st toetatakse teatud sektorisse kuuluvaid ettevõtteid;
- c) ettevõtte tüübi alusel – nt väikese ja keskmise suurusega ettevõtted.

Riigiabi andmine mõjutab riikidevahelist kaubandust. See tähendab, et abi ettevõtjale on käsitletav riigiabiga mitte ainult siis, kui toetust saav ettevõtte ekspordib oma toodangut, vaid ka juhul, kui teiste riikide samu tooteid tootvad ettevõtjad turustavad oma kaupa Eesti turul. Seega ei pea kaup füüsiliselt Eestist välja minema. Riigiabi rakendamisel on kaubavahetuse mõjutamise tingimus peaaegu alati täidetud. Erandiks on ainult vähese tähtsusega riigiabi andmine – **vähese tähtsusega riigiabi** korral antakse ühe ettevõtja kohta 3 aasta jooksul toetust mitte rohkem kui 1,5 miljonit krooni.¹⁵

Riigiabi andmise vormid võivad olla:

- rahaline toetus;
- sooduslaen (turuintressist madalama intressiga);
- intressitoetus;
- garantii, mille eest makstav garantiitasu on turuhinnast madalam või pole sellist garantiid turult võimalik saada;
- maksusoodustus.

Riigiabi peab olema kooskõlas riigiabi reeglitega, mis on kehtestatud “Konkurentsiseadusega”. Selle kohaselt peab riigiabi andja enne abi andmist taotlema rahandusministrilt riigiabi andmise loa. Riigiabi andmise loa taotlusi tuleb ELi liikmesriigina hakata esitama Euroopa Komisjonile.

Riigiabi reeglite järgimise tagamine ELi struktuurifondide kasutamisel on Rahandusministeeriumi kui korraldus- asutuse kohustus. Rahandusministeerium kontrollib, et Eesti riikliku arengukava raames rakendatavast riigiabist, millele kohaldub Asutamislepingu artikkel 87, oleks vastavalt ühenduse reeglitele Komisjoni teavitatud. Riigiabi programmid peavad saama Komisjonilt kinnituse enne, kui neid tegelikult rakendada hakatakse. Komisjonil on vastava otsuse tegemiseks aega 2 kuud. Riigiabi reeglite praktiline järgimine kindlustatakse kordadega, mis töötatakse välja RAKi meetmete raames väljatöötatavate programmide põhjal.

¹⁵ Rahvusvaheliselt kasutatakse selle abi liigi kohta terminit de minimis reegel

KASULIK TEADA

- Info selle kohta, millised meetmed võivad sisaldada riigiabi andmise võimalust ajavahemikus 2004–2006, on toodud ära programmitäiendi meetmekirjeldustes.
- Riigiabi sisaldavate meetmete puhul on riigiabi andmist puudutavad tingimused (toetuse saaja omafinantseering jm) täpsemalt sätestatud meetme tingimuste määruises.

Struktuuritoetust peab kasutama vastavuses Euroopa Liidu riigihankeid käsitlevatele õigusaktidele.

Seda aitab saavutada siseriiklik harmoneeritud “Riigihangete seadus” ja selle üldised järelevalvemehhanismid. **Hangete läbiviimisel** peab toetuse taotleja järgima hangete läbiviimisel “Riigihangete seaduses” kehtestatud nõudeid, olles seaduse tähenduses ostja rollis. Struktuurifondide projektide endamise puhul aga kohaldub lisaks põhimõtte, et ka need taotlejad, kes ei ole seaduse järgi riigihankekohuslased, peavad rakendusüksusele taotlusedokumentide hulgas esitama kolm võrreldavat hinnapakumist.

Hankereeglite kohaselt peavad projekti raames hangitud asjad ja teenused olema vajadustele vastavad ning hinna poolest mõistlikud – st ostetud keskmise turuhinnaga või odavamalt. Hinda võib üldiselt pidada mõistlikuks, kui taotleja suudab tõestada, et ta on hanget teostades võtnud vähemalt 3 pakumist erinevatelt tarnijatelt/müüjatelt ning on valinud kõige odavama kriteeriumidele vastava pakkumise. Juhul, kui sellist pakkumismenetlust ei ole kasutatud, on rakendusüksuse pädevuses otsustada, kas projekti tegevuseks kuluv hind on mõistlik või mitte. Rakendusüksus võib hankida eksperthinnangu keskmise turuhinna kohta või küsida analoogseid pakkumisi antud toote või teenuse müüjatelt ning langetada otsuse tulemuste põhjal.

Toetuse saaja peab omalt poolt võimaldama rakendusüksuse volitatud esindajal osalemist hankepakkumiste hindamisel ning tööde teostaja leidmiseks tehtavatel läbirääkimistel, mis on vajalikud riigihanke läbiviimiseks.

6.5. Teavitamine

Eraldi teemana võidakse toetuse saajalt aru pärida ka **teavitamisega seotud tegevuse** kohta – kas projekti tulemuste ja väljundite kasutamisel on toetuse saaja järginud talle kohalduvaid avalikustamise reegleid. Kogu Euroopa Liidu struktuurifondidest antava abiga seotud teavitamise ja avalikustamisega püütakse suurendada üldsuse teadlikkust Euroopa Liidu tegevusest ja selle tegevuse läbipaistvust, luues nõnda parema ettekujutuse struktuurifondide tegevuste kohta. Seejuures on Euroopa Komisjoni poolt välja töötatud täpsed teavitusalased reeglid. Enamasti piirduvad taotleja teavitamise kohustused Euroopa Komisjoni poolt finantseeritavate objektide märgistamisega seotud nõuetega (ingl k *Visual Identity Guidelines*) ning Euroopa Komisjoni määrusega 1159/2000, mis käsitleb liikmesriikide järgitavaid teavitamis- ja avalikustamismeetmeid seoses struktuurifondide antava abiga.

Struktuuritoetuse taotleja peaks juba projekti kavandades teadma toetuse kasutamisega kaasnevat kohustust – kui projekt on saanud toetust mõnest EL struktuurifondist, peab toetuse saaja tagama, et projekti kaudu loodud rajatised, esemed jm väljundid oleksid **märgistatud vastava Euroopa Liidu ja RAKi sümbollikaga**. Nimetatud kohustus kehtib kõigile struktuurifondist kaasrahastamist saanud projektidele. Kui taotluses ning toetuse andmise otsuses sätestatuga on taotleja seoses teavitamisega võtnud lisakohustusi, võidakse kontrollida ka nende täitmist.

Struktuurifondidest soetatud või loodud objektid tuleb tähistada ELi ja RAKi sümbollikaga vastavalt RAKi ja ELi logo stiiliraamatule ja EK määrusele 1159/2000. Sümbollika kasutamisel on abiks Rahandusministeeriumi poolt välja töötatud RAKi ja ELi logo kasutamise stiiliraamat. Stiiliraamatus on määratletud täpsed reeglid ja kohustus struktuurifondide toetusel valminud või toetatud objektide tähistamiseks Eesti Riikliku Arengukava logo ja Euroopa Liidu lipuga. Samuti on dokumendis toodud vastavad näited logode kasutamisest ja paigutamisest.

Projektiga seotud teavitamise vorme on mitmesuguseid, alates avalike teadaannete tegemisest, trükiste koostamisest kuni elektrooniliste (koduleheküljed, andmebaasid jms) või audiovisuaalsete infokanaliteni välja.

Rakendusüksuse ülesandeks on taotlejaid ja toetuse saajaid juhendada ning teavitada, kus ja kuidas tuleb EL sümbollika kasutada.

Täpsemat infot Euroopa Liidu fondide ja projektide teavitamisnõuete kohta on võimalik leida teaviku lisas 3 toodud viidetest.

Kokkuvõtteks on järgneval joonisel kujutatud tüüpiline struktuurifondidest kaasrahastatava projekti elustükk. Vasakul pool on kirjeldatud **toetuse taotleja/toetuse saaja** kohustusi ja kohustusi ajalises järjekorras alates toetuse taotlemisest kuni projekti lõppemiseni. Paremal pool aga on toodud ära **rakendusüksuse ning maa-kondliku arenduskeskuse** rollid struktuurifondide projekti rakendamisel.

TAOTLEMINE

MAAKONDLIK ARENDUSKESKUS JA RAKENDUSÜKSUS

- Edastab infot toetusprogrammide, arendusprojektide ning äriplaanide rahastamisvõimaluste ja riiklike tugitegevuste kohta.
- Annab nõu taotluse täitmisel ja eeluuringute koostamisel.
- Nõustab kasusaajat projekti rakendamise faasis (protseduuride ja aruandekohustuste selgitamine ja muude elluviimiseks vajalike praktiliste nõuannete andmine).
- Korraldab infouritusi.

TOETUSE TAOTLEJA

- Pöördub konsultatsiooni saamiseks Maakondlikku Arenduskeskusesse (MAK).
- Saab MAKist, rakendusüksusest (RÜ) või internetist (RÜ koduleheküljel) taotlusvormi.
- Analüüsib probleemi, leidmaks sellele parim lahendus; seab eesmärgid.
- Teeb kindlaks eeluuringute (teostatavusuuring, äriplaan) tegemise vajaduse.
- Koostab projekti finantsplaani.
- Valmistab ette projektitaotluse ja tellib vajalikud eeluuringud.
- Täidab taotlusvormi ning esitab vormikohase täidetud ja allkirjastatud taotlusvormi koos vajalike eeluuringute ja lisadega RÜ-le (või selle kohalikele esindajatele).
- Vajadusel täiendab projekti vastavalt rakendusüksuse poolt tehtud märkustele.
- Esitab vajadusel uue kuluueelarve.

OTSUSTAMINE

RAKENDUSÜKSUS

- Hindab projektitaotluse tehnilist vastavust nõuetele ja abikõlblikkust ning vastavust horisontaalpoliitikatele.
- Projektkonkursi põhineva valikusteemi puhul hindab hindamiskomisjon taotluse sisulist kvaliteeti etteantud kriteeriumide ja hindamismetoodika alusel.
- Kui taotlus on puudulik, saadab selle tagasi taotlejale palvega vead parandada.
- Teeb vajadusel ettepaneku finantsandmete parandamiseks.
- Teeb otsuse taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise osas (haldusotsus).
- Teatab taotlejale kirjalikult otsusest tema projekti heakskiitmise või tagasilükkamise kohta.

TOETUSE SAAJA

Koostab lähteülesande hankekonkursi läbiviimiseks. Küsimuste korral pöördub maakondliku arenduskeskuse või rakendusüksuse poole. Riihhanke peavad korraldama **Riihhangete seaduse § 5 lõigetes 1 ja 4 nimetatud osijad***.

HANKED

- Kui ostetava asja või teenuse hind ilma käibemaksuta on 100 000 krooni või üle selle, kuid alla 300 000 krooni (ehitustöö puhul 500 000 krooni ja üle selle, kuid alla 2 mln krooni), võtab pakkumise vähemalt kolmelt teenuse pakkujalt ja valib eelnevalt sätestatud kriteeriumidele vastava soodsaima pakkumise ning sõlmib pakkuja ja hankelepingu.
- Hangib asja(d), teenuse(d) või ehitustöö(d).
- Korraldab riihhanke pakkumismenetluse, kui asja ostmise või teenuse tellimise hankelepingu maksumus ilma käibemaksuta on 300 000 krooni või üle selle või ehitustööde tellimise hankelepingu maksumus on 2 mln krooni või üle selle.
- Valib eelnevalt sätestatud nõuetele vastava soodsaima pakkumise.
- Hangib asja(d), teenuse(d) või ehitustöö(d).
- Korraldab rahvusvahelise hanke (hanget võib teha ka RÜ), kui eeldatav hankelepingu maksumus ilma käibemaksuta on riigiasutuse puhul 130 000 SDRI (Rahvusvahelise valuutafondi arveldusühik**) ja muu osija puhul 200 000 SDRI (ehitustööde puhul 5 mln SDRI).
- Hangib asja(d), teenuse(d) või ehitustöö(d).

TOETUSE SAAJA

- Projekti lõppedes koostab lõpparuande projekti raames saavutatud tulemuste kohta ja esitab selle koos viimase väljamakse taotlusega rakendusüksusele (viimane väljamakse tehakse alles pärast lõpparuande heakskiitmist).
- Kohustub säilitama projektiga seotud kuldokumentid ja lepingud 2015. a lõpuni.

RAKENDAMINE

TOETUSE SAAJA

- Esitab vastavalt rakendusüksusega sõlmitud lepingule rakendusüksusele seirearuande(d) antud ajahetkeks saavutatud tulemuste kohta koos indikaatorite saavutustasemetega aruandmise netkel.
- Esitab rakendusüksusele kuldokumentid ja väljamakse taotluse(d) vastavalt toetuse andmise otsuse ajagraafikule.
- Vajadusel võtab vastu riikliku järelevalve teostaja (kohapealne kontroll).
- Reageerib operatiivselt rakendusüksuse poolt esitatud põhjendatud nõudmistele.

MAKSEASUTUS

- Teeb riigikassale taotluse väljamakse tegemiseks toetuse saajale. Riigikassa teeb väljamakse toetuse saajale (ühieagselt nii struktuurifondide kui ka riigieelarve vahendite osas).

LÕPETAMINE

RAKENDUSÜKSUS/RAKENDUSASUTUS

- Seirab toetuse saaja projekti tulemuslikkust toetuse saaja esitatava projektaruandluse alusel.
- Täidab riikliku järelevalve funktsiooni, sh teostab kohapealset kontrolli; kontrollib kõiki projekte projekti eluea jooksul tuvastamaks, kas projekti viiakse ellu vastavalt toetuse andmise otsuses toodud tegevusplaanidele. Enne projekti elluviimist läbi viidava kohapealse kontrolli käigus veendutakse toetuse saaja poolt esitatud andmete õigsuses.
- Teeb vajadusel ettekirjutuse rikkumise lõpetamiseks, edasiste rikkumistega tekitatud tagajärgede kõrvaldamiseks
- Edastab kuldokumentid koos maksetaotlusega makseasutusele (ja koopia rakendusasutustele).
- Nõuab toetuse saajalt tagasi toetuse, kui taotluses on esitatud valeandmeid, toetust ei ole kasutatud shipäraselt või kui toetuse kasutaja suhtes on algatatud kriminaalmenetlus.
- Volitatud auditorid (sh. rahandusministeeriumi finantskontrolli osakond) teostavad kõikide projektide seast 5% auditi koostööd meetme rakendusasutuse ja rakendusüksuse auditoriga.

7. LISAD

Lisa 1: RAKi meetmete rakendajad: asutused ja kontaktisikud

Prioriteet 1: Inimressursi arendamine		
Meede	Rakendusasutus	Rakendusüksus
1.1. Tööjõu paindlikkust, toimetulekut ja elukestvat õpet tagav ning kõigile kättesaadav haridussüsteem (ESF)	Haridus- ja Teadusministeerium tel 735 0277 www.hm.ee/toukefondid	Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus INNOVE, tel 699 8080 struktuurifondid@innove.ee
1.2. Inimressursi arendamine ettevõtete majandusliku konkurentsivõime suurendamiseks(ESF)	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, tel 625 6374 struktuurifondid@mkm.ee	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS), tel 627 9400, info@eas.ee
1.3. Võrdsed võimalused tööturul (ESF)	Sotsiaalministeerium tel 626 9187, marge.moisamaa@sm.ee sotsiaalfond@sm.ee	Tööturuamet (TTA) tel 625 7740, esf@tta.ee
1.4. Haldussuutlikkuse tõstmine (ESF)	Riigikantselei tel 693 5822, triin.press@riigikantselei.ee	Riigikantselei tel 693 5822, triin.press@riigikantselei.ee
Prioriteet 2: Ettevõtluse konkurentsivõime		
2.1. Ettevõtete arengu toetamine (ERDF)	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, tel 625 6376 struktuurifondid@mkm.ee	EAS, tel 627 9400, info@eas.ee
2.2. Ettevõtluse infrastruktuuri arendamise toetamine (ERDF)	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, tel 625 6376 struktuurifondid@mkm.ee	EAS, tel 627 9400, info@eas.ee
2.3. Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni edendamine	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, tel 625 6376 struktuurifondid@mkm.ee	EAS, tel 627 9400, info@eas.ee
2.4. Turismi arendamine (ERDF)	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, tel 625 6376 struktuurifondid@mkm.ee	EAS, tel 627 9400, info@eas.ee
Prioriteet 3: Põllumajandus, kalandus ja maaelu		
3.1. Investeeringud põllumajandustootmisse (EAGGF)	Põllumajandusministeerium tel. 625 6137, grete.sommer@agri.ee	PRIA, tel 737 1200, pria@pria.ee
3.2. Põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus (EAGGF)	Põllumajandusministeerium tel. 625 6288, siret.vildo@agri.ee	PRIA, tel 737 1200, pria@pria.ee
3.3. Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas (EAGGF)	Põllumajandusministeerium tel. 625 6136, kristine.hindriks@agri.ee	PRIA, tel 737 1200, pria@pria.ee

3.4. Integreeritud maaparandus (EAGGF)	Põllumajandusministeerium tel 625 6149, mati.tonismae@agri.ee	PRIA, tel 737 1200, pria@pria.ee
3.5. Külade taastamine ja arendamine (EAGGF)	Põllumajandusministeerium tel. 625 6162, sille.rahn@agri.ee	PRIA, tel 737 1200, pria@pria.ee
3.6. Kohalikul initsiatiivil põhinevate arendusprojektide elluviimine – LEADER (EAGGF)	Põllumajandusministeerium tel 625 6128, riin.saluveer@agri.ee	PRIA, tel 737 1200, pria@pria.ee
3.7. Metsamajandus (EAGGF)	Põllumajandusministeerium tel 625 6131, monika.lublo@agri.ee	PRIA, tel 737 1200, pria@pria.ee
3.8. Nõuande- ja teabelevi teenuste toetamine (EAGGF)	Põllumajandusministeerium tel 625 6290, ove.poder@agri.ee	PRIA, tel 737 1200, pria@pria.ee
3.9. Kalalaevastiku püügivõimsuse reguleerimine (FIFG)	Põllumajandusministeerium tel 625 6265, juhani.papp@agri.ee	PRIA, tel 737 1200, pria@pria.ee
3.10. Kalalaevastiku moderniseerimine ja uuendamine (FIFG)	Põllumajandusministeerium tel 625 6265, juhani.papp@agri.ee	PRIA, tel 737 1200, pria@pria.ee
3.11. Kalanduse käitlemisketi investeeringutoetuse meetmed (FIFG)	Põllumajandusministeerium tel 625 6265, juhani.papp@agri.ee	PRIA, tel 737 1200, pria@pria.ee
3.12. Muud kalandusega seotud meetmed (FIFG)	Põllumajandusministeerium tel 625 6265, juhani.papp@agri.ee	PRIA, tel 737 1200, pria@pria.ee
Prioriteet 4: Infrastruktuur ja kohalik areng		
4.1. Transpordi infrastruktuuri arendamine (ERDF)	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, tel 639 7616 struktuurifondid@mkm.ee	Maanteeamet tel 611 9300, info@mnt.ee Veeteede Amet tel 620 5500, vpo@vta.ee Raudteeinspeksioon tel 605 7401, raudteeinspeksioon@rinsp.ee Lennuamet tel 694 9666, ecaa@ecaa.ee
4.2. Keskkonna- infrastruktuuri arendamine (ERDF)	Keskkonnaministeerium tel 631 2333, rainer.rohesalu@ekm.envir.ee	Keskkonna-investeeringute Keskus SA (KIK), tel 627 4175, info@kik.ee
4.3. Kutse- ja kõrghariduse infrastruktuuri moderniseerimine (ERDF)	Haridus- ja Teadusministeerium www.hm.ee/toukefondid, tel 735 0277	Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus INNOVE, tel 699 8080, struktuurifondid@innove.ee
4.4. Haiglavõrgu reorganiseerimine (ERDF)	Sotsiaalministeerium tel 626 9132, elen.ohov@sm.ee	Sotsiaalministeerium, tel 626 9132 elen.ohov@sm.ee

4.5. Infoühiskonna arendamine (ERDF)	Majandus- ja Kommunikatsiooni-ministeerium, tel 625 6376 struktuurifondid@mkm.ee	Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus (RIA), tel 693 8200, ria@ria.ee
4.6. Kohalik sotsiaalmajanduslik areng	Siseministeerium, tel 612 5103 madis@sisemin.gov.ee	EAS, tel 627 9400, ylari.alamets@eas.ee

Lisa 2: Euroopa Liidu õigusaktid struktuurifondide kohta

ELi struktuurifondide rakendamine on reguleeritud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

1. Nõukogu määrus (EÜ) nr 1260/1999, millega nähakse ette üldsätted struktuurifondide kohta. (21. juuni 1999)
<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?dok=T30423&keel=et>
2. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1783/1999 Euroopa Regionaalarengu Fondi kohta (12. juuli 1999);
<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=012>
3. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1784/1999 Euroopa Sotsiaalfondi kohta (12. juuli 1999);
<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=012>
4. Nõukogu määrus (EÜ) nr 1257/1999 Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EAGGF) toetuse kohta maaelu arendamiseks ning teatavate määruste muutmise ja kehtetuks tunnistamise kohta (17. mai 1999)
<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?dok=T40011&keel=et>
5. Nõukogu määrus (EÜ) nr 1263/1999 kalanduse arendusrahastu kohta (21. juuni 1999)
<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?dok=T40132&keel=et>
6. Nõukogu määrus (EÜ) nr 1267/1999, millega luuakse ühinemiseelse struktuuripoliitika rahastamisvahend (21. juuni 1999)
<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?dok=T30519&keel=et>
7. Nõukogu määrus (EÜ) nr 1266/1999, kandidaatriikidele ühinemiseelse strateegia raames antava abi kooskõlastamise ja määruse (EMÜ) nr 3906/89 muutmise kohta. (21. juuni 1999)
<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?dok=T30521&keel=et>
8. Euroopa Komisjoni määrus (EÜ) nr 1159/2000, mis käsitleb liikmesriikide järgitavaid teavitamis- ja avalikustamismeetmeid seoses struktuurifondide antava abiga (30. mai 2000)
<http://www.legaltext.ee/text/et/T50797.htm>
9. Euroopa Komisjoni määrus (EÜ) nr 438/2001, millega sätestatakse üksikasjalikud eeskirjad nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 rakendamiseks seoses struktuurifondidest antava abi haldus- ja kontrollisüsteemidega (2. märts 2001)
<http://www.fin.ee/index.php?id=678>
10. Euroopa Komisjoni määrus (EÜ) nr 448/2001, millega sätestatakse üksikasjalikud eeskirjad nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 rakendamiseks seoses struktuurifondidest antava abi suhtes finantseerimisparanduste tegemise korraga (2. märts 2001) <http://www.fin.ee/index.php?id=679>

Lisa 3: Euroopa Liidu struktuurifondide teavitamisnõuded

1. Euroopa Komisjoni määrus nr 1159/2000, mis käsitleb liikmesriikide järgitavaid teavitamis- ja avalikustamismeetmeid seoses struktuurifondide antava abiga (eesti keeles) www.legaltext.ee
2. Rahandusministri poolt kehtestatud RAKi ja ELi logo stiiliraamat, mis määratleb ära täpsed nõuded struktuurifondidest toetatud ja soetatud objektide tähistamiseks: www.struktuurifondid.ee
3. Eesti riiklikul tasandil sätestatud teavitamisnõuded ja -kavad RAKis ja RAK programmitäiendis: www.struktuurifondid.ee
4. Euroopa Liidu stiiljuhend, mis määratleb EL lipu värvid, proportsiooni, suuruse jm: www.euroopaliiit.ee
5. ELi sümbolika vektorgraafikas: europa.eu.int/comm/europeaid/visibility/index_en.htm

Lisa 4: Euroopa Liidu struktuurifondide-alane sõnastik

Abikõlblikkus (Eligibility) Üldise mõistena antud regiooni, projekti või taotleja vastavus kindlatele õiguslikult kehtestatud kriteeriumidele, mis võimaldab saada struktuuritoetust. Komisjon määratleb abikõlblikkuse reeglid struktuurifondidest abikõlblike ehk kaasrahastatavate tegevuste ja kulutuste kohta. Abikõlblikkuse reegleid võidakse täiendavalt määratleda siseriiklike määrustega.

Vt ka Struktuuritoetus; Abikõlblik kulu; Projekti kogu abikõlblik kulu

Abikõlblik kulu (Eligible cost) Abikõlblik kulu on kulu, mis vastab siseriiklike ja ELi õigusaktidega kehtestatud abikõlblikkuse kriteeriumidele.

Arengukava (Development plan) Liikmesriigi poolt ettevalmistatud riiklik või piirkondlik kava struktuuripoliitika eesmärkide saavutamiseks. Sisaldab olukorra analüüsi, arenguvajaduste kaardistust, strateegiat, valitud prioriteete, nende eesmärgi ja nendega seonduvaid rahalisi vahendeid.

Vt Riiklik arengukava; Struktuuripoliitika

Aruandlus (Reporting) Liikmesriigi poolt arengukava rakendamise tõhusust kajastav regulaarne tegevus, mille tähtsaim väljund on arengukava (RAK) aastaaruande esitamine Komisjonile.

Vt RAK aastaaruanne

Audit (Audit) Tegevus, mis jaguneb:

1) Juhtimis- ja kontrollsüsteemide audit, mille käigus hinnatakse ja analüüsitakse tulenevalt üksikasjalikust riskide hinnangust kõikide struktuuritoetuse andmise ja kasutamisega seotud asutuste ja isikute juhtimis- ja kontrollisüsteeme. See puudutab muuhulgas rakendusasutusi, rakendusüksusi ja toetuse saajaid.

2) Kuludokumentide audit – toetuse saaja ja tema projekti auditeerimine, mille käigus hinnatakse ja analüüsitakse, kas struktuuritoetuste vahendeid on kasutatud otstarbekalt ning õigusaktidega kooskõlas oleval viisil.

Auditeeriv asutus (Auditing Authority) Struktuuritoetuse seadusega määratud asutus, mis auditeerib korraldus- ja makseasutuse, rakendusasutuste ja üksuste ning toetuse saajate tegevust.

Eelhindamine (Ex-ante evaluation) Arengukava analüüs ja hinnang, kas arengu oodatavad tulemused on määratletud täpselt ja adekvaatselt. Eelhindamise ülesanne on määratleda strateegia ja eesmärkide vajalikkust ning oodatava kasu realistlikkust. Arengukava eelhindamist teostavad vastava ala sõltumatud eksperdid.

Vt ka Hindamine

Eelstruktuurivahendid (Pre-Structural Instruments) Liitumiseelse abi programmid: infrastruktuuride eelstruktuurivahend ISPA (*Instrument for Structural Policies for Pre-Accession*); põllumajanduse ja maaelu eelstruktuurivahend SAPARD (*Special Assistance Programme for Agriculture and Rural Development*); Phare programm. Liitumiseelset abi on Eestil võimalik ELilt taotleda kuni liiduga liitumiseni, mil liikmesriik võib hakata toetust saama struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi kaudu.

Vt ka ELi Struktuurifondid ja ühtekuuluvusfond

Eesti riiklik arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument aastateks 2004–2006 Arengukava (programmdokument), mille alusel rahastatakse ajaperioodil 2004–2006 ELi struktuurifondidest kaasfinantseeritavaid projekte (lüh. RAK). RAK on kinnitatakse Vabariigi Valitsuse määrusega.

Vt ka Riiklik arengukava, ühtne programmdokument

EQUAL ühenduse algatus, mis propageerib ja toetab uusi meetodeid igasuguse tööturul aset leidva diskrimineerimise ja ebavõrdse kohtlemise vastu võitlemiseks.

Vt ühenduse algatused

Euroopa Investeeringupank (European Investment Bank – EIB) EIB ülesandeks on pikaajaliste investeeringutega kaasa aidata Euroopa Liidu tasakaalustatud majandusliku arengu ja integratsiooni saavutamisele. Kõik ELi liikmesriigid on EIB liikmed.

Euroopa Komisjon (European Commission) Euroopa Komisjon on algatusõigusega organ, millel on üheaegselt täidesaatev, haldus- ja kontrollifunktsioon. Komisjon teostab järelevalvet asutamislepingute täitmise üle ning kehastab endas ühenduse huve. Komisjonil on kaksikümme sõltumatut liiget (volinikku), kaasa arvatud president ja kaks asepresidenti. Komisjon nimetatakse liikmesriikide kokkuleppel ametisse viieks aastaks. Komisjon teeb ettepanekuid ühenduse õigusaktide kohta. Komisjoni liikmeid (volinikke) abistab peadirektoraatidest ja spetsialiseeritud talitustest koosnev administratsioon, mille töötajaskond jaguneb peamiselt Brüsseli ja Luxembourgiga vahel.

Euroopa Komisjoni eelarvelistest kohustustest vabastamine (n+2 reegel) – (Decommitment; n+2 rule) N+2 reegli järgi tuleb liikmesriigil Euroopa Komisjonile saata ühe aasta jaoks ette nähtud summa kulutamist tõendavad kuludokumentid kolmanda aasta lõpuks. Hiljem esitatud kuluaruande alusel enam raha ei eraldata ning liikmesriik jääb sellest summast ilma. "N" näitab aluseks olnud aastat.

Näide: 2000. aasta detsembris võetud eelarvelised kohustused peavad olema täielikult kaetud (kulutatud) 31. detsembriks 2002 (25 kuud hiljem). Kui aga kohustus on võetud 2001. aasta jaanuaris, peavad olema kõik kulutused tehtud 31. detsembriks 2003 (35 kuud hiljem).

Vt *Kuluaruanne*

Euroopa Liit (EL) – European Union (EU) Euroopa riikide ühendus, mis sai alguse Euroopa Liidu lepingu ehk Maastrichti lepingu sõlmimisega. Alates 1. maist 2004 on ELis 25 liikmesriiki. Viimase ELi laienemise protsessi tulemusena on liitusid ühendsega Poola, Ungari, Tšehhi Vabariik, Sloveenia, Eesti, Küpros, Läti, Leedu, Malta ja Slovakkia.

Euroopa Liidu regionaalpoliitika (Regional policy of the European Union) ELi regionaalpoliitika on ühenduse liikmesriikide kasutatavate abinõude kogum, mille üldeesmärgiks on Euroopa tasakaalustatud sotsiaalmajanduslik areng. Tasakaalustatuse all mõistetakse võrdsete arengueelduste loomist kõigile ELi piirkondadele, aga samuti vabaturu majandusprotsessidest tekkivate sotsiaalsete tagasilööride leevendamist. Sellised tagasilöögid võivad oma iseloomult olla regionaalsed, hõlmates mingit kindlat piirkonda või struktuursed, puudutades eelkõige teatud kindlaid tööstusharusid või töökohti.

Euroopa Liidu struktuurifondid (Structural Funds) ühenduse struktuuripoliitika elluviimiseks loodud finantsinstrumentid, mis rahastavad piirkondade arendamist vastavalt kokkulepitud programmdokumentidele (nagu nt RAK).

Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfond (Guidance section of the European Agricultural Guarantee and Guidance Fund – EAGGF) Struktuurifond, mille tagatisosakonnast finantseeritakse ühtse põllumajanduspoliitika tururegulatsiooni meetmeid ning arendusrahastust põllumajanduse ja maaelu struktuurseid ümberkorraldusi.

Euroopa Regionaalarengu Fond (European Regional Development Fund – ERDF) Struktuurifond, millest finantseeritakse tegevusi regioonidevaheliste erinevuste vähendamiseks, ettevõtluse toetamiseks, tehnoloogia ja innovatsioonide arendamiseks, infrastruktuuride kaasajastamiseks jmt.

Euroopa Sotsiaalfond (European Social Fund – ESF) Struktuurifond, millest finantseeritakse tööturupoliitika, kutse-, täiend- ja ümberõppe meetmeid.

Hindamine (Evaluation) Struktuurifondidest kaasrahastatavate programmide tulemuslikkuse analüüsimine nende kõikides aspektides. Struktuuritoetuse tõhususe hindamiseks viiakse läbi 3 hindamist: eelhindamine, vahehindamine ja järelhindamine.

Hindamise käigus analüüsitakse toetuse kasutamise tulemuslikkust ning antakse soovitusi toetuse suurema mõjususe saavutamiseks. Hindamised teostatakse alati sõltumatu ja programmeerimisprotsessis mitteosalevate hindajate poolt.

Horizontaalsed e läbivad teemad (Horizontal themes) Teemad, mis on strateegiliselt olulised kõikide ELi programmide ja sotsiaal-majanduslike projektide elluviimisel – säästev areng, võrdsed võimalused, infoühiskond ja innovatsioon.

Indikaator ehk näitaja (Indicator) Nähtusi lihtsustav näitaja arengukava, meetme ning projekti seireks ja hindamiseks. Mõõdab arengukava, meetme või projekti edusamme, seatud eesmärgi tulemuslikkust, kehtestatud saavutustasemetest realistsust, projekti plaani rakendumist või ebaõnnestumist.

Vt *Projekti seire; Saavutustase*

Innovatiivsed meetmed (Innovative measures) Struktuurifondide kaudu antava toetuse vorm ja eraldi finantsinstrument ELi regionaalpoliitika teostamiseks. Tegevuste eesmärgiks on pakkuda rahalist toetust tehnoloogia- ja innovatsioonialaste oskuste arendamisele ning infoühiskonna edendamisele suunatud projektidele.

INTERREG ühenduse algatus piireületava koostöö arendamiseks. Programm toetab eriti piiriäärseid regioonide ning edendab koostööprojekte liikmesriikide vahel.

Vt *ühenduse algatused*

ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession) Euroopa Liidu eelstruktuurivahend ja liitumiseelse abi programm, mille eesmärgiks on aidata kandidaatriikide keskkonna ja infrastruktuuri valdkondi viia lähemale Euroopa Liidus kehtivatele standarditele. Programm on suunatud eelkõige suuremate keskkonna- ja transpordiprojektide kaasfinantseerimisele.

Järelhindamine (Ex post evaluation) Järelhindamisel hinnatakse eraldatud rahaliste vahendite kasutamist, osutatud abi tõhusust, tulemuslikkust ja mõju ning tehakse järeldusi majandusliku ning sotsiaalse ühtekuuluvuse poliitika kohta. Järelhindamisel hinnatakse arengukava rakendamist soodustavaid ja takistavaid tegureid ning saavutusi ja tulemusi, sh jätkusuutlikkust. Kasutades seireandmeid, võrreldakse omavahel püstitatud eesmärgid ja tegelikult saavutatud tulemusi.

Vt *Hindamine*

Kaasfinantseering (Co-financing) Igasugune projekti finantseerimine lisaks struktuuritoetusele ja toetuse saaja tehtavale omafinantseeringule. Kaasfinantseeringut annavad projekti partnerid.

Kaasfinantseeringu hulka arvatakse ainult kaasfinantseerija tehtavad abikõlblikud kulud.

Vt ka *Struktuuritoetus; Kaasrahastamine; Omafinantseering*

Kaasrahastamine (Co-financing) Projekti finantseerimine struktuuritoetusest, st Eesti riigi või ELi poolt.

Vt ka *Struktuuritoetus; Kaasfinantseering; Omafinantseering*

Kalanduse Arendusrahastu (Financial Instrument for Fisheries Guidance – FIFG) Struktuurifond, mis on loodud kalandusega seotud ümberkorralduste toetamiseks.

Kohapealne kontroll Rakendusüksuse volitatud töötaja poolt kontrollitoimingute teostamine toetuse taotleja või tema poolt kasutatavates ruumides või territooriumil, et veenduda toetuse taotluses esitatud andmete õigsuses.

Vrdl *riikliku järelevalve toiming*

Kontrolljälg (auditi jälg) – Audit trail Tõendav dokumentatsioon peab olema selge ja kättesaadav kõikidel juhtimistasanditel ning seda kontrollivad selleks volitatud ametnikud. Auditeeritava projekti teostaja peab tagama projekti rakendamisel tehtud kulutusi tõendava dokumentatsiooni piisava üksikasjalikkuse ja kättesaadavuse.

Vt ka *Audit*

Kontsentreeritus (Concentration) Struktuurifondide rakendamise põhimõte, mille edendamine tagatakse temaatiliselt (toetusprogrammid keskenduvad teatavatele prioriteetsetele eesmärkidele) ja geograafiliselt (toetus keskendub konkreetsele geograafilistele piirkondadele või regioonidele).

Korraldusamet (Managing Authority) Riiklik asutus, mille ELi liikmesriik on määranud struktuurifondide üldmääruse alusel ELi struktuuriabi vahendamist korraldama. Korraldusamet lasub üldvastutus struktuuritoetuse rakendamise, sh arengukava nõuetekohase rakendamise, kontrolli jm eest.

Kuluaruanne (Declaration of expenditure) Makseasutuse poolt reeglina 3 korda aastas Euroopa Komisjonile saadetav deklaratsioon, mis kajastab struktuuritoetuse raames tehtud väljamakseid. On aluseks Euroopa Komisjonist raha taotlemisel.

Vt *Struktuuritoetus*

LEADER Ühenduse algatus, mis on suunatud maapiirkondade integreeritud arengu toetamisele. Vt ühenduse algatused

Täiendavus (Additionality/Added value) Põhimõte, et ELi toetus ei asenda riigi enda finantseeringuid (investeeringuid), st EL kaasfinantseerib programme täiendava allikana lisaks liikmesriigi eelarvele ja erasektorile. Liikmesriigi kaasfinantseering peab jääma mahult vähemalt sama suureks, kui see oli enne

ELi poolse toetuse eraldamist. Lisanduvus tähendab toetuse taotlejale nõuet tõendada, et ilma struktuuritoetusega ei oleks tema projekti võimalik ellu viia.

Lähimus (Subsidiarity) Põhimõte, mille eesmärgiks on tagada, et otsustamine toimuks nii kodaniku-lähedaselt kui võimalik ja et pidevalt kontrollitaks, kas ühenduse tasandil võetavad meetmed on õigustatud riigi, regiooni või kohaliku tasandi võimalusi arvestades. Selle põhimõtte kohaselt ei võta liit meetmeid (välja arvatud valdkondades, mis kuuluvad tema ainu-pädevusse), kui need ei ole tõhusamad üleriigilisel, regionaalsel või kohalikul tasandil võetavatest meetmetest.

Maaelu arendamine (Rural Development) Maaelu arendamine on tihedalt seotud ühise põllumajanduspoliitikaga ja tööhõive toetamise meetmetega. Maaelu arendamisest on saanud põllumajanduspoliitika teine tugisammas. Põllumajandustegevuse ja põllumajanduse ümberkorraldamisega seotuna on selle eesmärk eelkõige:

- moderniseerida talusid, ühistuid jm;
- tagada toodete nõuetele vastavus ja kvaliteet;
- tagada põllumajandustootjatele õiglane ja stabiilne sissetulek;
- lahendada keskkonnaprobleeme;
- luua lisa- või alternatiivtöökohti, et peatada inimeste lahkumine maa-piirkondadest ning tugevdada maapiirkondade majanduslikku ja sotsiaalset arengut;
- parandada elu- ja töötingimusi ning edendada võrdseid võimalusi.

Maaelu ja Põllumajanduse Arendamise Programm SAPARD (Special Assistance Programme for Agriculture and Rural Development) Ajavahe-mikul 2000–2006 Kesk- ja Ida-Euroopa maade põllumajandusele ja maaelule antava erakorralise liitumiseelse abi programm, mille rakendamise aluseks on kandidaatriikide poolt koostatav Maaelu Arengu Kava.

SAPARDi prioriteetsed abinõud on suunatud põllumajanduse konkurentsivõime tugevdamisele, maaelu ja maategevõtluse arendamisele ning maainfrastruktuuri väljaarendamisele.

Majandus- ja sotsiaalarengu ühtlustamise poliitika (Economic and Social Cohesion policy) Euroopa Liidu poliitika üks alustalasid ja struktuurifondide toetuse peaesmärk. Osutamaks, kuidas riik kavatses edendada oma konkurentsivõimet ja vähendada sotsiaalmajanduslikke erinevusi võrdluses ELi keskmisega, on vajalik selge strateegia olemasolu, mistõttu on iga liikmesriik koostama e riikliku arengukava.

Vt *Riiklik arengukava; ühtne programmdokument*

Makseasutus (Paying Authority) Riiklik asutus, mille ELi liikmesriik on määranud struktuurifondide üldmääruse alusel selleks, et taotleda Euroopa Komisjonilt ELi struktuurifondide ja ühtekuuluvusfondi vahendeid, teha toetuse väljamakseid ja kinnitada tehtud kulud. Makseasutuse ülesandeid Eestis täidab Rahandusministeerium.

Meede (Measure) Arengukavas nimetatud prioriteedi eesmärkide saavutamise abinõu. Meetmeks võib olla üks toetusskeem, rühm toetusskeeme (sel juhul jagatakse meede osadeks) või lihtsalt rahaliste toetuste kogum, millel on sama eesmärk.

Meetme rakendusasutus (Intermediate Body at Measure level) Meetme rakendamise eest vastutav Vabariigi Valitsuse poolt määratud ministeerium, mis vastutab meetme eesmärkide saavutamise eest.

Mõjunäitajad (Impact indicators) Näitajad, mis osutavad programmi rakendamisel saavutatud pikaajalistele mõjudele. Sellised mõjud ei ole otseselt seotud toetuse saajate või kasutajatega, vaid puudutavad laiemat elanikkonda.

NUTS (Nomenclature of Territorial Statistical Units) Viitasetamine võrreldavate territoriaalüksuste jaotusklassifikatsioon nii regionaalstatistika tootmiseks kui ka ELi struktuuripoliitika eesmärkide sihtpiirkondade määratlemiseks.

Omafinantseering (Self-financing) Toetuse saaja panus projekti. Omafinantseeringu hulka arvestatakse vaid toetuse saaja poolt tehtavad abikõlblikud kulused.

Vt Kaasfinantseering

Partnerlus (Partnership) ELi struktuurifondide programmide elluviimisel jälgitav põhimõte, mille järgi osalevad nende programmide väljatöötamisel, elluviimisel, seires, hindamisel ja kontrollis riigi, regiooni ning kohaliku omavalitsuse ametiasutused, sotsiaalsed partnerid ja huvigrupid. Liikmesriik peab tagama asjaomaste partnerite osaluse programmeerimise eri tasanditel ja etappides.

Vt Sotsiaal-majanduslikud partnerid

Phare programm (Phare Programme) Kandidaatriikidele suunatud eelstruktuurivahend, mille sihiks on kiirendada nimetatud riikide sotsiaal-majanduslikku arengut, tõsta üldist administratiivset suutlikkust ning toetada seaduste harmoneerimist ELi seadusandlusega.

Prioriteet (Priority) Arengueelistus ehk toetusvaldkond, mis sisaldub liikmesriigi poolt Komisjonile esitatud ja Komisjoni poolt heakskiidetud arengukavas (programm dokumendis). Prioriteediga on seotud kindlaksmääratud eesmärgid ja rahalised vahendid.

Vt ka Meede

Prioriteedi rakendusasutus (Intermedieate Body at Priority level) Prioriteedi rakendamise eest vastutav Vabariigi Valitsuse poolt määratud ministeerium, mis vastutab prioriteedi eesmärkide saavutamise eest.

Programmeerimine (Programming) Mitmeetapiline organiseerimis-, otsustamis- ja rahastamisprotsess, millega rakendatakse ühenduse ja liikmesriikide mitmeaastast ühist programmi konkreetsete arengukavade alusel liikmesriikide arengueesmärkide saavutamiseks.

Programmiliisus (Programming) ELi regionaalpoliitika ja struktuurifondide rakendamise tähtsaim printsiip, mille põhielemendiks on perspektiivtundega koostatud strateegilised arengukavad, mis hõlmavad kõikide poliitikate raames antud regioonis teostatavaid tegevusi. ELi mitmeaastased ja sünkroniseeritud programmiperioodid on 1994–1999 ja 2000–2006. Järgmine periood hõlmab ajavahemikku 2007–2013.

Programmitäiend (Programme Complement) Dokument, mis sisaldab arengukava üksikasju meetme tasandil. Dokumendi koostab liikmesriik või korraldusasutus pärast arengukava (programm dokumendi) koostamist. Programmitäiend on programmeerimise osa, milles vastutus arengukava sisu ja eesmärkide kvantifitseerimise (numbriliselt väljendatud saavutuseesmärgid) eest meetmete tasandil lasub liikmesriigil.

Vt ka Saavutustase

Projekt (Project) Toetuse taotluses kirjeldatud tegevuste kogum, mille teostamiseks toetust taotletakse. Toetatav kuuluv projekt on kindla eesmärgi, tähtsaja ja eelarvega toetuse saaja poolt elluviidav tegevus.

Vt ka Toetuse taotlus; Toetuse saaja

Projekti eelarve (Project budget) Struktuuritoetuse taotleja poolt koostatav kava, mis sisaldab projekti kõiki finantseerimisallikaid, sh struktuuritoetuse vahendeid. Projekti eelarves peavad kajastuma vaid abikõlblikud kulud. Abikõlbmatud, kuid projektiga seonduvad kulud peab toetuse saaja kandma omal riisikol ja projekti eelarve väliselt.

Vt Struktuuritoetus

Projekti kogu abikõlblik kulu (Total eligible project cost) Kulutused, mille moodustavad struktuuritoetus, toetuse saaja omafinantseering ja kaasfinantseering kokku.

Vt Struktuuritoetus, Omafinantseering; Kaasfinantseering

Projekti progressi aruanne (Project progress report) Toetuse saaja poolt rakendusüksusele esitatav aruanne, mis kajastab informatsiooni aruandmise ajahetkeks projekti tegevustega saavutatud tulemuste kohta. Projekti aruande koostamise aluseks on

seejuures projektitaotlusvormis püstitatud saavutustasemed.

Vt ka Projekti seire; Saavutustasemed; Seirenäitajad

Projekti seire (Project monitoring) Järjepidev projekti käiku puudutavate andmete kogumine eesmärgiga saada infot projekti edukuse kohta ning suurendada selle tulemuslikkust. Seda teostab rakendusüksus veendumaks projekti tegevuste toimumises ja tõhususes.

Rahastamistabel (Financial table) Programm dokumendis sisalduv rahastamiskava, mis näitab struktuuritoetuste jagunemist struktuurifondide kaupa aastate, prioriteetide ning finantseerimisallikate lõikes.

RAKi aastaaruanne (Annual Implementation Report) Liikmesriigi korraldusasutuse poolt Komisjonile kalendriaasta lõpule järgneva kuue kuu jooksul esitatav iga-aastane rakendamise aruanne. Aruanne sisaldab muuhulgas informatsiooni abi rakendamise seisukohast oluliste muutuste kohta üldistes tingimustes; prioriteetide ja meetmete rakendamise tulemuslikkuse, toetuste kasutamise ulatuse, sihipärasuse jm kohta. Aruanne peab olema eelnevalt seirekomitee poolt läbi vaadatud ja kinnitatud.

Rakendusüksus (Final Beneficiary) Rakendusüksus on Vabariigi Valitsuse määratud riigiasutus või eraõiguslik juriidiline isik, kelle ülesannete hulka kuuluvad muuhulgas: toetuse taotluste menetlemine, toetuse rahuldamise otsuse alusel toetuse väljamaksmise jaoks vajalike dokumentide vormistamine ja makseasutusele edastamine ning projektidele eraldatud toetuse seire teostamine.

Rakendamise piirkond (Eligible area) Territoorium, piirkond või regioon, mis vastab ELi struktuuripoliitika teatud eesmärgi kriteeriumidele ja millele struktuuritoetus on suunatud.

Regioon (Region) Teatud ELi struktuuripoliitika eesmärgile vastav sihtala, mida iseloomustab selle regiooni spetsiifiline olukord.

Riigiabi (State aid)

- 1) ELi riigiabi reeglite kohaselt 4 põhitingimust rahuldav abi: liikmesriigi või ELi vahenditest antav mistahes vormis abikonkurentsi moonutav abi selektiivne abi (regioonide, sektorite vm suhtes) liikmesriikide kaubandust mõjutav abi
- 2) Konkurentsiseaduse järgi riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse poolt või nende vahenditest otseselt või kaudselt ükskõik missugusel kujul antav soodustus, mis moonutab või võib moonutada konkurentsi, soodustades mõnda ettevõtjat või mingite kaupade tootmist või müüki. Riigiabi võib

olla rahaline abi, võlgade kustutamine, laenude andmine soodsamatel tingimustel kui tavaliselt teistele ettevõtjatele jm.

Riigiabi programm (State aid scheme) Abiprogramm, mille aluseks on igasugune õigusakt või leping, millest tuleneb riigiabi andja võimalus anda riigiabi õigusaktis või lepingus eelnevalt kindlaks määratlemata ettevõtjatele ühe eesmärgi või sarnaste eesmärkide saavutamiseks.

Riiklik arengukava (National Development Plan) Rahalisi vahendeid, organisatsioone ja inimressursse koondav ühtse eesmärgi ja kindla tähtsajaga tegevuste kogum. Riikliku arengukavaga määratakse toetamist vajavad prioriteetsed valdkonnad juhul, kui EL struktuuripoliitika eesmärk 1 sihtlas on liikmesriik tervikuna.

Vt Eesti riiklik arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programm dokumend aastateks 2004–2006

Riikliku järelevalve toiming (On-the-spot verification) Tegevus, mille käigus teostatakse kontrolli toetuse saaja juures eesmärgiga veenduda struktuuritoetuse vahenditest rahastatud teenuste, objektide ja asjakohase dokumentatsiooni reaalses olemasolus.

Riiklik tööhõive tegevuskava (National Employment Action Plan) Osa Euroopa Tööhõivestrateegiast. Liikmesriigi poolt igal aastal koostatav riiklik tegevuskava, milles kirjeldatakse, kuidas liikmesriik kavatses saavutada aastastes tööhõivesuunistes sätestatud eesmärgid.

Vt Tööhõivesuunistes

Saavutustase (Target) Programmi, meetme või projekti näitajate suhtes kehtestatud arvulised eesmärgid, mida kavatakse vastavalt programmi, meetme või projekti rakendamise lõpptulemusena saavutada.

Saavutustasemed on vajalikud struktuuritoetuse kasutamise seireks ja hindamiseks.

Näide: 2004. a algav koolitusprojekt viib läbi erinevaid kursusi töötute ümberõppeks. Projekti tulemusena peaks 18 kuud pärast projekti lõppemist olema edukalt tööle rakendunud 65% kõigist kursustel osalenutest. Projektis kehtestatud saavutustase 2005. a lõpuks on seega nimetatud osakaal kursustel osalenute koguarvust.

Vt ka Indikaatorid e näitajad; Seire; Projekti seire

Seire (Monitoring) Pidev toetuste kasutamisega seotud tegevus, mille tulemusena tagatakse arengukava, meetme või projekti tulemuslik ja kvaliteetne rakendamine.

Vt ka Projekti seire

Seirekomisjon (Monitoring Committee) Programmi seiret teostav komisjon, mis jälgib, kas arengukava rakendamine on tulemuslik, mõjus ja kvaliteetne. Seirekomisjoni moodustamise eest vastutab liikmesriigi korraldusamet, juhindudes seejuures partnerlusprintsipist ning naiste ja meeste võrdse esindatuse põhimõttest. Seirekomisjon vastutab struktuurifondide ja ühtekuuluvusfondi toetuse kasutamise üldise tulemuslikkuse ja kvaliteedi eest.

Seirenäitajad (Monitoring indicators) Seirenäitajad on seotud vastava EL toetuse eripära ja eesmärkidega ning asjaomase liikmesriigi ning vajaduse korral selle piirkondade sotsiaal-majandusliku, struktuurilise ja keskkonna olukorraga. Korraldusamet ja seirekomisjon teostavad seiret füüsiliste ja finantsnäitajate alusel, mis on täpsustatud arengukavas või programmitäiendis.

Vt ka Väljundnäitajad, Tulemusnäitajad, Mõjunäitajad

Sihtala 1 (eesmärgi 1 sihtala) – Objective 1 ELi struktuuripoliitika eesmärk: arengus mahajäänud piirkondade arengu ja struktuurilise kohandamise edendamine. Vastav toetus on suunatud regioonidele, kus SKP (GDP) ühe elaniku kohta on madalam kui 75% ELi keskmisest (NUTS II taseme järgi).

Sihtala 2 (eesmärgi 2 sihtala) – Objective 2 ELi struktuuripoliitika eesmärk: Struktuurilisi raskusi kogevate piirkondade majandusliku ja sotsiaalse ümberkorraldamise toetamine.

Sihtala 3 (eesmärgi 3 sihtala) – Objective 3 ELi struktuuripoliitika eesmärk: Haridus-, koolitus- ja tööhõivepoliitika ning süsteemide kohandamise ja nüüdisajastamise toetamine.

Sihtala 3 Inimressursi arendamise viiteraamistik (Objective 3 Policy frame of reference) Dokument, milles kirjeldatakse tööhõiveks ja inimressursside arendamiseks antava abi tausta iga liikmesriigi territooriumil ja millega tehakse kindlaks antava abi seosed riikliku tööhõivealase tegevuskava prioriteetidega.

Sihtgrupp/sihtrühm (Target group) Mistahes meetmes ja projektis defineeritav kasusaajate rühm (füüsilised ja juriidilised isikud), kelle olukorra parandamisele struktuuritoetus on otseselt suunatud.

Sisemajanduse kogutoodang (Gross Domestic Product – GDP) Hõlmab mingis ajavahemikus valmistatud toodangu ja osutatud teenuste mahu; on riigi kogutoodangu ja välistoodangust laekuva puhta omanikutulu vahe.

Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine (Gender mainstreaming) Põhimõte, mis tähendab kõikide poliitikate, tegevuskavade ning meetmete naistele ja meestele avaldatava mõju süstemaatilist arvestamist nende poliitikate, tegevuskavade ja

meetmete kavandamise, elluviimise, seire ning hindamise etappidel. See sisaldab ka täiendavate võrdõiguslikkuse edendamisele ning naiste tööturul osalemise võimaluste parandamisele suunatud erimeetmete kavandamist, rakendamist, seiret ja hindamist.

Sotsiaal-majanduslikud partnerid (Social and economic partners) Arengukava koostamise käiku kaasatavad partnerid ja huvigruppide esindajad piirkondlikest ja kohalikest asutustest, majanduspartnerid, töösuhte pooled jne. Sotsiaal-majanduslikud partnerid jagunevad 3 üldisemasse rühma: kohalike omavalitsuste ja maavalitsuste esindajad, erialaliidud ning mittetulundusühingud ja sihtasutused.

Vt Partnerlus

Strateegia (Strategy) Prioriteetsete toetusvaldkondade kirjeldust koondav arengukava osa.

Sisaldab kava üldeesmärke, prioriteete ning valitud strateegia põhjendust prioriteetsete tegevuste kirjeldamise kaudu. Strateegia hõlmab ka arengukava oodatavaid tulemusi.

Struktuuripoliitika (Structural policy) Katustermin EL poliitikate kohta, mida rahastatakse struktuurifondide, ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Investeerimisprogrammi kaudu.

Struktuuritoetus (Structural Support) Riigi poolt antav rahaline abi, mida kaasrahastatakse Euroopa Liidu struktuurifondidest, sh Euroopa ühenduse algatuste INTERREG ja EQUAL raames, ja ühtekuuluvusfondist. Struktuuritoetus jaguneb:

a) Euroopa Liidu toetus – EL struktuurifondidest, sh Euroopa ühenduse algatuste INTERREG ja EQUAL raames, ja ühtekuuluvusfondist eraldatav struktuuritoetus osa

b) Riigieelarveline toetus – struktuuritoetus osa, mis kantakse riigikassast koos EL rahaga otse toetuse saajale.

Struktuurivahenditeks ettevalmistumise eriprogramm (Special Preparatory Programme) Phare abiprogramm, mille eesmärgiks on arendada välja vajalikud uued struktuurid ja protseduurid Eestis valitsuse tasandil (keskparaadi, kohalike omavalitsuste ja sotsiaalsete partnerite tasandil) tagamaks struktuurifondide ja ühtekuuluvusfondi tõhus ning efektiivne juhtimine.

SWOT-analüüs (SWOT) Riiklikku sekkumist eeldava valdkonna peamiste tugevuste (strengths), probleemide (weaknesses), võimaluste (opportunities) ja ohtude (threats) analüüs. Analüüsis käsitletavate tugevate ja nõrgade küljed on seotud sisemiste tingimustega, seevastu võimalused ja ohud väliste

tingimustega, mida ei saa otseselt mõjutada, kuid mida tuleb sobivate strateegiatega määratlemisel teguriteks arvesse võtta.

Analüüsimeetodid on võimalik kasutada mistahes poliitika, programmi, meetme või projekti kavandamisel eesmärgiga sobitada planeeritavad tegevused antud kontekstiga.

Säästev areng/jätkusuutlik areng (Sustainable development) Sihipäraselt suunatud areng, mis tagab inimeste elukvaliteedi paranemise kooskõlas loodusvarade olemi ja ökosüsteemide taluvusvõimega. Säästev areng taotleb tasakaalu sotsiaalsfääri, majanduse ja keskkonna vahel ning täisväärtusliku ühiskonnaelu pikaajalist jätkumist praegusele ja järeltulevate põlvetele (Agenda 21).

Tegevus (Activity/Operation) Toetuse saaja poolt elluviidav projekt või tegevus.

Tegevuskava (Action Plan) Kava, mis määratleb prioriteetsed tegevused, mis puudutavad riiklikku või valdkondlikku poliitikat.

Tehniline abi (Technical Assistance) Struktuurifondidest rahastatav programmi eelarve osa (kuni 0,25% oma iga-aastastest vastavatest vahenditest), millest rahastatakse programmi tõhusaks rakendamiseks vajalikke ettevalmistus-, seire-, hindamis- ja kontrollimeetmeid, samuti teavitusalaseid tegevusi.

Tagasimaksed (Recovery) Toetuse saajalt tagasi nõutav summa, kui on avastatud toetuse kasutamise reeglite rikkumine.

Toetuse saaja (Final recipient) Toetuse saaja on juriidiline isik või asutus, kelle esitatud taotlus toetuse saamiseks on ettenähtud korras rahuldatud.

Toetuse taotleja (Applicant) Toetuse taotleja on juriidiline isik või asutus, kes on esitanud taotluse toetuse saamiseks.

Toetuse taotlus (Application) Struktuuritoetuse saamiseks toetuse taotleja poolt rakendusüksusele esitatav vormikohane taotlus (ka:projektitaotlus).

Vt Toetuse saaja, Struktuuritoetus

Toetuse taotluse rahuldamise otsus (e haldusotsus) Toetuse taotluse hindamise põhjal tehtav otsus toetuse taotluse ja taotleja vastavaks tunnistamise kohta. Taotluse rahuldamise otsuses (rahastamisotsus) täpsustatakse toetuse saaja kohustused. Otsus vormistatakse haldusaktina.

Tulemusnäitajad (Result indicators) Näitajad, mis iseloomustavad programmi, meetme või projekti tulemusel loodud kasu või hüve ja mis on mõõdetavad vahetult pärast programmi, meetme või projekti lõppemist. Tulemusnäitajad on nt koolitusel osalenud

töötute tööerakendumise määr (%); vähenenud liiklusõnnetuste arv; ettevõtte käibe kasv jne.

Tööhõivesuunised (Employment guidelines) Euroopa Tööhõivestrateegia osa. Igal aastal annab Komisjon liikmesriikidele hulga suuniseid Euroopa Tööhõivestrateegia rakendamiseks järgitavate põhimõtete osas. Suunised on senini olnud jaotatud nn nelja samba vahel, millest juhindub riiklik tööhõive tegevuskava.

URBAN ühenduse Initsiatiivprogramm, mis on suunatud probleemsete linnaliste piirkondade arendamisele.

Vahehindamine (Mid-term evaluation) Vahehindamise käigus kontrollitakse eelhindamist silmas pidades ja vastavalt seire käigus kogutud andmetele abi esialgseid tulemusi, nende asjakohasust ja eesmärkide saavutamise ulatust. Vahehindamisel hinnatakse ka andmete aluseks olevate indikaatorite kvaliteeti ja asjakohasust. Samuti hinnatakse rahaliste vahendite kasutamist ning järelevalvet ja rakendamist.

Vt Hindamine

Väljamakse taotlus (Payment claim) Toetuse saaja poolt projekti elluviimise käigus rakendusüksusele esitatav vormikohane dokument

Väljundnäitajad (Output indicators) Projekti tegevustega kõige otsesemalt seotud näitajad, mis väljendavad tegevuse abil saavutatud tulemust. Väljundnäitajad on füüsiliselt mõõdetavad indikaatorid (nt ehitatud tee pikkus/km; koolitatud inimeste arv, toetatud ettevõtete arv jne).

Ühenduse algatused Euroopa ühenduse algatused ehk initsiatiivprogrammid EQUAL, INTERREG, LEADER ja URBAN

Ühenduse õigustik (Acquis communautaire) Euroopa Liidu raames kõiki liikmesriike siduvate õiguste ja kohustuste kogum. Pidevalt täieneva õigustiku moodustavad:

- lepingute sisu, põhimõtted ja poliitilised eesmärgid;
- lepingute rakendusaktid ja Euroopa Kohtu praktika (pretsedendiõigus);
- Euroopa Liidu deklaratsioonid ja resolutsioonid;
- ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga seotud meetmed;
- justiits- ja siseküsimustega seotud meetmed;
- Ühenduse sõlmitud rahvusvahelised lepingud ja liikmesriikide omavahelised lepingud Euroopa Liidu tegevusvaldkondades.

Enne Euroopa Liiduga liitumist tuleb kandidaatriikidel ühenduse õigustik tervikuna üle võtta. Tulevaste

liikmesriikide ettevalmistusi liitumiseks jälgides uurib Euroopa Komisjon koos kandidaatriikidega, millisel määral nende õigusaktid vastavad ühenduse õigus-tikule.

Ühine põllumajanduspoliitika (Common Agricultural Policy) Ühine põllumajanduspoliitika (üPP) kuulub ühenduse ainupädevusse. Euroopa ühenduse asutamislepingu artikli 33 kohaselt on selle eesmärkideks tagada Euroopa tarbijaile mõistlikud hinnad ja põllumajandustootjatele õig-lane sissetulek, eelkõige põllumajanduse ühise turukorralduse kehtestamise ning ühtsete hindade, finantssolidaarsuse ja ühenduse sooduskohtlemise põhimõtete kohaldamise abil. Alates 1992.a. reformist on suund võetud ületootmise vähendamise ja keskkonnasõbralikuma toomise suunas. üPP on Euroopa Liidu poliitika tähtsamaid valdkondi (põllu-majanduskulutused moodustavad umbes 45% ühen-duse eelarvest).

Ühtekuuluvusfond (Cohesion Fund) Kõige vaese-mate liikmesriikide arengu kiirendamiseks loodud finantsinstrument Toetab hädavajalikke suure-mahulisi investeeringuid transpordisüsteemide ja keskkonnakaitse viimiseks ELis üldiselt vajalikule tasemele.

Ühtne programm dokument (Single Programming Document, lüh. SPD) Liikmesriigi poolt koostatav ja Euroopa Komisjoni poolt kinnitatav dokument, mis sisaldab fondide ja liikmesriigi strateegiat ning tege-vusprioriteete ja nende eesmärke; kajastab fondide toetust ja muid rahalisi vahendeid. Ühtse program-mdokumendina esitatakse sellised Sihtala 1 alla kuuluvad programmid, mille rahaeraldised on väik-semad kui 1 miljard EUR või ei ületa seda oluliselt.

Vt ühenduse abi raamkava

Vt ka Riiklik arengukava; Eesti riiklik arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programm-dokument aastateks 2004–2006

Üle-Euroopaline Transpordivõrgustik (Trans-European Transport Network) TEN-võrgustik on EL liikmesriike ühendav transpordivõrgustik. ühenduse asutamislepingu artiklite 154, 155 ja 156 kohaselt on ELi kohustatud “suurendama nii riiklike trans-pordivõrkude koostalitusvõimet kui ka soodustama ligipääsu nendele võrgustikele”. TEN-võrgu projekte toetab ühtekuuluvusfond.

Vt ühtekuuluvusfond

Rahandusministeerium
Suur-Ameerika 1, 15006 Tallinn
www.struktuurifondid.ee

Selle trükise väljaandmist toetab Euroopa Liit.